

శ్రీ

అలమేలుమంగా పరిణయము

(పద్య కావ్యము)

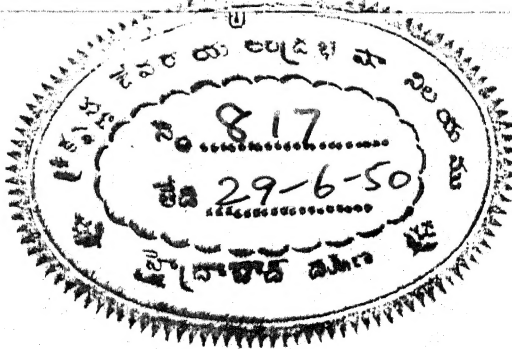
మ హా క వి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాల ప్రణీతము

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము

ఆంధ్ర పద్య కావ్యము

సంఖ్య. 817... ర-36

ప్రకాశకుడు

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖు

మానాజిపేట

శ్రీ అలమేలుమంగాపరిణయము

(పద్యకావ్యము)

మ హా క వి

శ్రీ తూము రామచంద్రావనీపాలప్రణీతము

ప రి పూర్త

శిరోమణి ఆంధ్రభిల్లాణ

'కప్పగంతుల లక్ష్మణ శాస్త్రి

తెలుగు పండితుడు.

నీటి కళాశాల

హైదరాబాద్-ద.

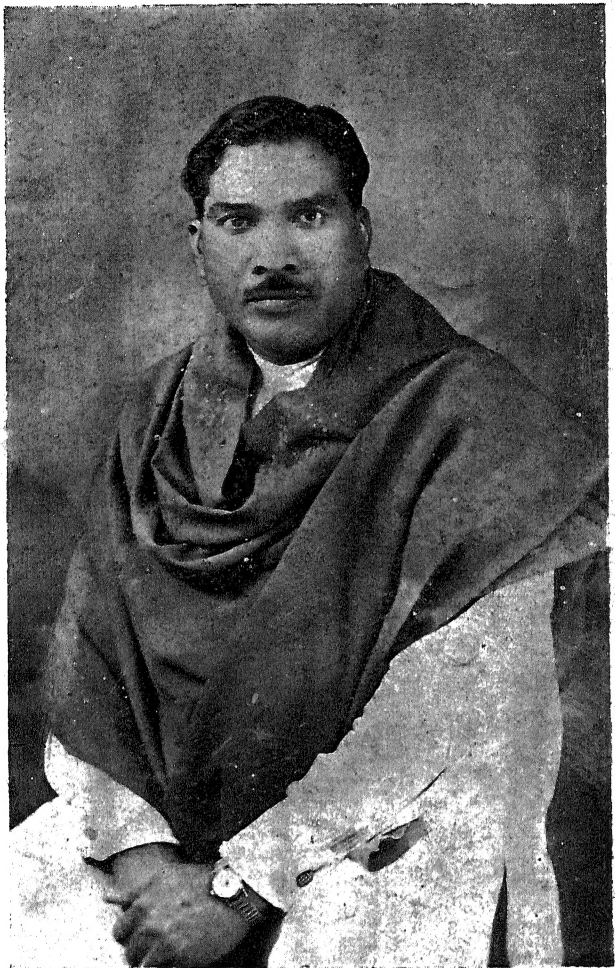
ప్రకాశకుడు

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశములు

మానాజిపేట

మహాబూబునగరము జి.

1949

గ్రంథప్రకాశకులు:

తూము రామకృష్ణారెడ్డి దేశముఖ;

మానవతిపేట.

తొలి పలుకు

ఈ గ్రంథమును రచించిన మహాకవి మహాబూబునగరమండలములోని మానాజివేటరాజులలో మేటి. ఇతఁడు సంస్కృతాంధ్రపాఠోధి
ఁటచి యీ కావ్యమృతమును వెలువఱచెను. ఈ కావ్యము జదువ
మవ సహృదయులకుఁ బరమాహ్లాదము జనించును. ఈ కృతిదర్పణమునఁ
పేందుని పాండితీరసజ్ఞతలు గోచరించును.

ఈతఁడు తూమువంశసంజాతుఁడు డైపాలనగోతుఁడు. ఈ
సంశములోని రాజులు యోగులు, జ్యోతిర్విద్యాపారంగతులు, పండితు లై
మున్నారని యిప్పటికిని బసరగామవాసులు చెప్పి కొనుచుందురు. ఈ
గ్రంథకర్త పండితకవీదుఁడై పండితకవుల కనేకల కాశ్రయ మిచ్చెను.
ఇతఁడు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁడు. శ్రీరాముఁ డీతనికిఁ గలలోఁ గాన్పించి
యీ గ్రంథరచన కాజ్ఞ నిచ్చెనని కవి గ్రంథాదినిఁ జెప్పి కొనినాడు.
శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షలబ్ధక వితాధురంధరుఁడై యీతఁడు పోతనా
పూతునిఁ బోలి తన కావ్యమును శ్రీరామున కంకిత మొనర్చి ధన్యు
ఁడయ్యెను. ఇందు లక్ష్మీవేంకటేశ్వరుల ప్రణయకలహము మొదలు అలమేలు
యంగాపరిణయమువఱకు వర్ణింపఁబడినది. ఈ గ్రంథకర్త మఱియు నీతని
మఱుగారగురామమ్మగారు భాగవతోత్తము లై శ్రీరంగాదిపుణ్యక్షేత్ర
ములు సేవించి వచ్చి తమస్వగామముకడనే యంజనగిరి యను చిన్ని
గుట్టపై శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామియాలయము నిర్మించి స్వామినిఁ బ్రతిష్ఠించిరి.

ఉక్కలశ్రీరంగాచార్యులు గ్రంథకర్తకు గురువు. వారికిఁడనే
సంస్కృతాంధ్రము లభ్యసించి వారితోఁ డ్పాటుకొని కావ్యమును విరచించెను.
కావ్యము మిగులఁ బ్రౌఢతైలిని విలసిల్లుచుఁ బ్రాచీనమహాకావ్యములను
దలఁపించుచున్నది. ప్రతిపద్యము భక్తిరసభరిత మై యున్నది. ఉదయా
స్తమయాదివిధ్యనములు చదువుచును కవికల్పనానైపుణి యచ్చెనువు

గొల్పును. స్నేహాద్యలంకారములు పెక్కుతావుల గోచరించును. పండితైక భేద్యము లగుఘట్టము లిందుఁ జాల విలసిల్లినవి. వర్ణనాంశములు, కల్పనలు మనోహరములుగ నున్నవి. కవితాధార గంగాప్రవాహమువలె విరాజిల్లి యర్థపుష్టి వీడనిపదజాలముతో బంధుర మై నిరర్థకపదరహిత మై విరాజిల్లిన దీపవిత్రీకావ్యము. పెద్దన, బట్టమూర్తి, శ్రీనాథాదులపోకడ లిక్కావ్యమునఁ బెక్కుతావుల గోచరించును.

మచ్చునకు “చని చని కాంచె ముందట మసారమణీరమణీయ కాంతియున్.”

“కలకంఠనికరనత్కల కంఠరావముల్

కలకంఠి యొసరించు గాన మేమొ”.

“స్తంభేరమస్తనంఘయగండకండూతి

హరణనఖాగ్రహరక్షగణము”

“అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలఁగో

త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ

లలితరతాంతఘర్మసలిలవృజసంతతవారణోజ్జ్వల

స్థలయనమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారహృదయమై”

“చరమసర్వంసహాధరశిఖాగ్రింబునఁ

బుష్పితకింశుకభూజ మనఁగ”

“ప్రాచీదిశాంగనాభాసురహస్తాబ్జ

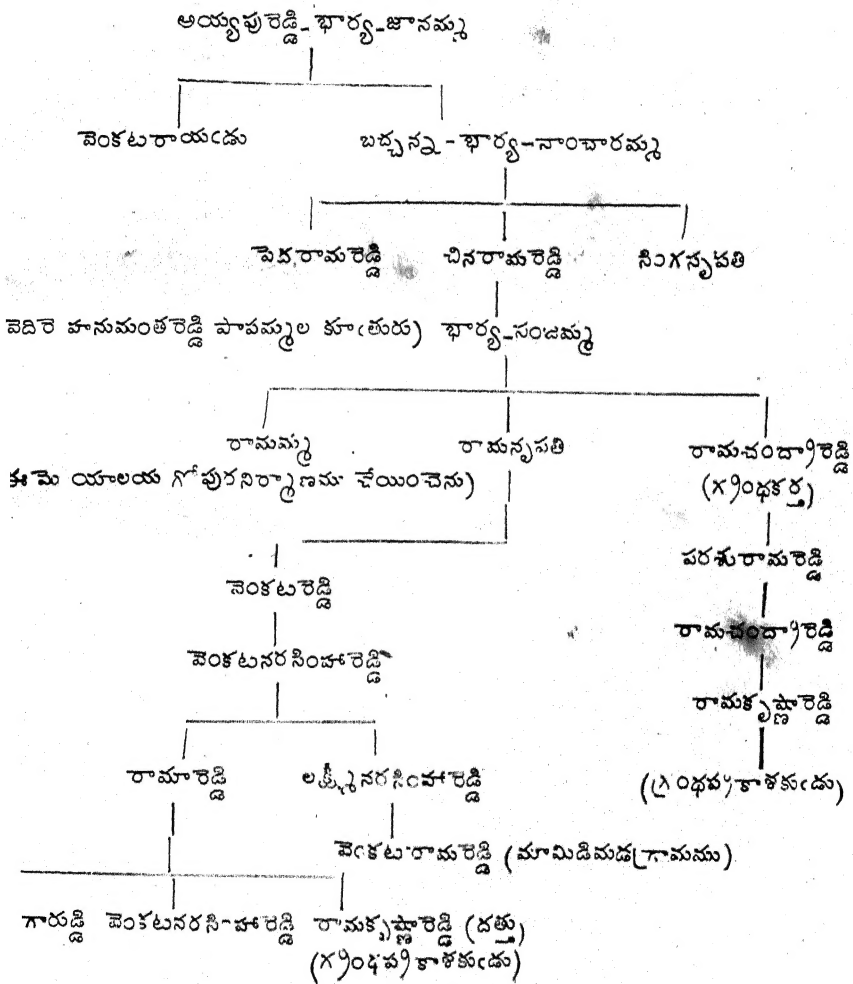
కలితమాక్తికకందుకం బనంగ”

ఈమున్నగువర్ణనాభాగములు పరిశీలించునప్పుదయుల కిది ప్రాథమిక మనియుఁ గల్పనాచాతురీబంధుర మనియుఁ దోపక మానదు. కవిత నలక్షణ మై నిర్దుష్ట మై యలరారినది.

క్రీ. శ. ౧౯వ శతాబ్ది తొలిభాగములోనివాఁడును, అసఫు జాహీనవాబుల ప్రధానమంత్రిగాను నుండిన రాజాచందూలాల్ ఈకవి పత్రి స్థించినవెంకటేశ్వరస్వామికి వహపురము అనుగ్రామమును అగ్రహారము గా నీతనివేర నిచ్చినట్లు భూదానపత్రము తెల్పుచున్నది. ఇది యితనికాల మున కాధారము. ఇతఁడు పరమోదారగుణోపేతుఁడు, పరయోగి, భాగవతోత్తముఁడు, పండితకవి, యని యిప్పటికిని బ్రఖ్యాతి గలదు.

ఈ కవికి మనుమడు శ్రీరామచంద్రారెడ్డి తనకు సంతతి లేనందున గ్రంథకర్త సోదరుని సంతతిలోనివాడగు శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిని దత్తపుత్రునిగా స్వీకరించి తన రాజ్యమున కధిపతిగా జేసెను. ఈ దత్తపుత్రుడీ గ్రంథము నకు బ్రకాశకుడు.

గ్రంథకర్త వంశవృక్షము

ఈపవిత్రమహాకావ్యమును శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు నాకడకుఁ
దెచ్చి దీనిని సవరించి యచ్చు వేయింపుఁ డని నన్ను గోరిరి. ఈగ్రంథ
మామూలాగ్గియు తాళపత్రములలో వ్రాయఁ బడి యుండెను. అచ్చ
టచ్చటఁ దాళపత్రములు శిథిలము లై యుండెను. వాస్తవోఁ గూడఁ
జాల తప్పు లుండెను. అస్ఫుటము లైన యక్షరములతోఁ గూడినయీ
కావ్యమును జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించి పరిష్కరించి ముద్రణమున కిచ్చితిని.
తెలంగాణములో నొకశతాబ్దికిఁ బూర్వ మవతరించిన యీ యుత్కృష్ట
కావ్యమును బ్రకటింపఁ జేసి శ్రీరామకృష్ణారెడ్డిగారు తమపూర్వుల కీర్తిని
దేశగౌరవమును బ్రకటించిన ధన్యజీవులు. ఆంధ్రులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

చ॥ కవికులతల్లజుండు తెలంగాణము నేలినరామచంద్రభూ
ధవుఁ డసమానమోక్షఫలదం బగుకావ్యపువంట నిచ్చె; ద
త్ప్రవిమలభాగధేయము నపారముగా నిఖిలాండ్రలోక న
త్కవులకు బంచినట్టినముదారునిపున్నెము నెన్న శకశ్రీమే?

—కప్పగంతుల లక్ష్మణకాశ్రి.

ప్రథమాఽశ్వాసము

ఇష్ట దేవతాస్తుతి.

శా॥ శ్రీమద్భూమితనూభ వాకుచలసత్సందూరపంకాంకితో
ద్దామస్ఫీతభుజాంతరుండు, రవిసంతానాభిరాకాసుధా
ధాముగి, డుజ్జ్వలనుందరుండు, సతభక్త వ్రాతమంగారుఁ, డౌ
రామహృదయధిపుఁ డస్మదీప్సితములఁ రంజిల్లఁగా నీవుతఁ. ౧.

చ॥ తనకు విభుండు రామవసుధాధపుఁ డౌట నిజం బటంచు నా
యనఘనిదోఁపప్రతాపము దిగంతములఁ వెలయించుకోర్కెచేఁ
గనకమహిమధాపుఘనకార్ముకభంగ మొనర్చు జాలురా
ట్టనయు వరింతు సం చనినధారుణికస్యక మమ్ముఁ బోవుతన్. ౨.

ఉ॥ అన్న దశాఽస్యః గూల్చుటకు నై జనకాఽజ్ఞ నెపంబుఁ జేసి య
త్యున్నతిఁ గాన కేగునపు డుజ్జ్వలపాదుక లాశ్రయించి తా
మన్ననతో నపర్యట నమంజనవృత్తినిఁ జేయుచున్న శాం
తు న్నతభక్తరక్షణరతున్ భరతు నిరతంబుఁ గొల్చెదన్. ౩.

శా॥ శ్రీరామాఽనుజమండలాంచితకరశ్రీశాలిఁ, గీర్తిచ్ఛటా
స్ఫూరోదంచితలక్షణుఁ, దరణివంశహాదిసీరాబ్ధుశిన్,
శ్రీరామాఽనుజమండలాఽశ్రయలసచ్ఛృంగారగాతోజ్జ్వలుఁ,
శ్రీరామానుజుఁ డై నలక్ష్మణుని నే నేవింతు నశ్రాంతముఁ. ౪.

మ॥ అవణోదగ్రమహోగ్రవిగ్రహనిరవ్లానాటవీవిస్ఫుర
 ద్రవవై శ్వాసరసన్నిభుండు, నతసంతానై కసంతానభూ
 భవసంకాశుండు, రామచంద్రపదసద్భక్తిప్రమోదాంతరం
 గవిలాసుం డగులక్ష్మణానరజు సుజ్ఞానాంబుధిఁ గొల్చెదన్. ౧.

సీ॥ కనుతెప్ప వేసినంతనె కంధి లంఘించి,
 నిన్ను గాంచి సువార్త విన్నవించె;
 ఘనబలాద్ధత్యసంకలితుఁ డౌనుగ్రీవు
 తోడ సఖ్యము నొనఁ గూడఁ జేసె;
 బాకాభియాతిజిద్భీకరశక్తిపీ
 డితుఁ డైనతమ్ముని బ్రతుకఁ జేసె,
 సాంపరాయోదగ్రశర్వరీచరకోటిఁ
 బెనుముష్టికోటులఁ బీచ మణఁచె;

తే॥గీ॥ సనుచు శ్రీరామభూమింద్రుఁ డవనిజాత
 తోడఁ జెప్పఁగ విసుచు సంతోషి యైన
 యమితమతిమంతు, ఘనశాంతు, సతికృతాంతు,
 నమలగుణవంతు, హనుమంతు సభినుతింతు. ౬.

కం॥ సుగ్రీవుండు, దళితారిచ
 మూగ్రీవుండు, రావణాదిమూర్ఖాకృద్ధ్వా
 సగ్రీవుండు, శ్రీరామై
 కగ్రీవుండు మమ్ముఁ బ్రోచుఁ గారుణ్యమునన్. ౭.

కం॥ భీషణునై రిచమూవి
 ద్వేషణు, హితబంధుమిత్రబృందావస సం

తోషణుఁ, ద్రయ్యంతార్థా

నేషణు గుణకలితహృద్విభీషణుఁ గొలుతున్.

౪.

మ॥ దురితోదగ్రనిశాఁటకోటితుషనిర్ధాత్యుగ్రజయూనిల
ద్వరశౌర్యోన్నతశౌర్యధుర్యుడు, లసద్వాలాగ్రవిక్షేపదు
ర్భరపాతోడుచయుండు, రామపదసద్భక్తిప్రమోదుండు, నా
హరివాహిన్యధిరాజు నంగదుని నే నాసక్తితోఁ గొల్చెదన్.

౫.

మ॥ ఘనసంఘన్నకుహూనిశోపమలసద్గాత్రుండు, క్ష్యేణాట్టహా
సనిశాఁటాధిపకామినీనికరభాస్వద్రూఢాని ర్భేదనం,
డినవంశార్ణవసోమరామచరణాబ్జేందిందిరప్రాయుఁ, డ
య్యసఘప్రాభవుఁ డచ్చభల్లపతిమా కైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౦

మ॥ తనఫాలాక్షి బృహన్మరీచిమహితద్రాఘిష్ఠకీలాఁఁఁలిచే
తను భక్తప్రజకిల్పిషోఘమును నిర్దగ్ధంబుఁ గావించి పా
వనుల్ జేసినకీర్తిఘాతికలన్ వర్షంబు వ్యాపించెనో
యన దేహద్యుతి మించుశంకరుఁడు మా కైశ్వర్యమిచ్చున్ గృపన్. ౧౧

సీ॥ ఏమాత హైమాద్రిజామాతసామేన

సామేన లియ్య మై సంతసించె;

నేకాంత విభునిచే నేకాంత మగుమంత్ర

మంత్రార్థసారభూమంబుఁ దెలిసె;

నేతల్లి మహితసాధ్వీతల్లజం బని

సర్వసర్వంసహస్తవముఁ గాంచె;

నేరామ సుమనోమనోరాము శ్రీరాము

సన్నామ మేపొద్దు సన్నుతించె;

తే॥గీ॥ నీదృశామలగుణగేయ, మృదునిజాయ,
మహితమేచకరుచికాయ, మాసహాయ,
దళితరిపుమాయ, సతకల్పతరునికాయ,
శర్వమంగళ మాకు వైశ్వర్య మొనగను.

౧౨.

ఉ॥ ఎన్నడు లేనివిత యిది యే మొకొ శౌరికి నాభిపద్మమం
దున్నతఁ జిన్ని బాలుఁ డొకఁ డుద్భవ మందెను, వీనిఁ జూచినన్
గన్నులవండు వయ్యె నని కాండజవాసిని గారవింపఁగా
సన్నతి కెక్కుకర్పరపించునిఁ గొల్చెద నిష్టసిద్ధికై.

౧౩.

ఉ॥ నేమముతోడఁ గొల్చెద వినిర్మలవిగ్రహనిర్జితాభిరు
ట్రాసుజ, సామజారి, సురసాలకిసాల, విశాలచంద్రికా,
హైమనగేంద్ర, చంద్ర, శర, హరి, సరీస్వపరాజ, హీర వా
గ్భామను మత్కవిత్వము విభాసుర మొందఁగఁ జేయ నిత్యమున్.

౧౪.

చ॥ జనక భుజద్వయాగ్రములఁ జక్కఁగ నిల్చి తదుత్తమాంగమం
దునఁ గలవాహినీవిమలతోయములన్ దననీడఁ గాంచి నా
యనుజను మీఁదఁ బెట్టుకొనె నప్ప యటంచును దల్లితోడఁ జె
ప్పిన నగి బుజ్జగింపఁగను బ్రేమఁ జెలంగుగణేశుఁ గొల్చెదన్.

౧౫.

గురుస్తుతి.

ఉ॥ శ్రీమహిశేశపాదశరసీగుహభక్తుఁడు శేషయాఽర్యుఁడున్
రామషడక్షరీమనుపరాయణధుర్యునిఁ జేసి మిక్కిలిన్,
బ్రేమఁ గవిత్వమున్ భువినిఁ బెద్దలు మెచ్చ రచింపఁ జేసె న
న్నామహానీయమూర్తికిని నంజలి మోడ్చెద నిష్టసిద్ధికై.

౧౬.

సుకవి స్తుతి.

నీ॥ రాజితాఽదిమకావ్యరచనావిలాసభా
 సురుఁ డైనప్రాచేతసుని నుతించి,
 భారతాఽమ్నాఽదిపౌరాణకల్పనా
 సురుచిరుఁ డైనవ్యాసునిఁ దలంచి,
 వేదాంతశాస్త్రసంవేది ఘంటాఽంశసం
 జాతు దేశికవర్ణ్య సరసు నెంచి,
 లాలితనాటకాలంకారనైపుణ్య
 ఘనుఁ డైనకాళిదాసునకు మొక్కి,

తే॥గీ॥ శబ్దశాసన, శ్రీనాథ, శంభుదాన,
 సోమ, భాస్కర, తిక్కనసోమయాజి
 ముఖ్యసుకవీశసంతానములకు మోద
 మొదవ నంజలిఁ గావించి మదిఁ దలంచి,

౧౭.

కుకవి నింద.

క॥ దుర్దమకవితానిపుణక
 పర్దులఁ బొడఁ గాంచి పిదపఁ బరుషరసను తా
 దర్దురనిభకుకవుల కల
 గర్దప్రాయము మదీయకావ్యము చూడఁ.

౧౮

వ. ఇ ట్లన్నదీయాభీష్ట దేవతావందనంబును, బురాతనకవిస్తోత్రంబును,
 దుష్కవినిరాకరణంబును గావించి యమందానందసందోహకందళిత
 బంధబంధురం బగునొక్కమహాప్రబంధంబు రచియింపం బూని యేతత్ప్రతి

కన్యకాలలామంబునకు నర్హపురుషోత్తమాన్వేషణంబుఁ గావించి పొడఁ
గానక క్షణోన్మిలితాక్షియుగళుండ నై కూర్కుఁ గని యున్నసమ
యంబున.

౧౯.

భగవత్సత్త్వాత్కారము.

స॥ తనగాత్రధారాశధారాధరముచెంతఁ

దటిదంకురచ్చాయతరుణి మెఱయఁ;

దనభుజార్గళకల్పతరువేష్ట్యమాన స

ద్వల్లీవిధంబు కోదండ మమరఁ;

దనయుత్తమాంగమందున నగాగోదయ

మహితాబ్జహితుభాతి మాళి దనరఁ;

దనదివ్యముఖమహోత్పలవైరిఁ జంద్రికా-2-2

వళిరీతిఁ జిటునవ్వు గులుకు చుండ,

తే॥గీ॥ మణిగణోజ్జ్వల కేయూరమకరకుండ

లాదిభూషణభూషితుఁ డైనరాజ

ముఖ్యుఁ డొక్కఁడు వేంచేసి మోద మెసఁగ

నెదుట నిలుచుండి కృపతోడ నిట్టు లనియె.

20.

క॥ స్థిరముగ నలమేల్కంగా

పరిణయము రచించి మాకు భాసురభక్తి,

జరణముల నమర్పించిన

నురుతరబహుభాగ్యసుఖము లొదవును నీకు.

21.

తే॥గీ॥ అనుచు నానతి యిచ్చినయంతలోన

ధనము దొఱకిననిటు పేదమనుజుకరణి

సలరి సీతాసమేతుఁ డయ్యసఘుఁ డౌటఁ

దెలిసి నుతియింపఁగా నేను దలఁచి యపుడు.

౨౨.

దండకఃము.

శ్రీమత్సుధాఽంభోధికన్యాఽంశసంజాతసీతాసతీదివ్యచేతస్సరోజాతమిత్రా!
మహోద్దండచండోద్యదంహంకదంబప్రవల్లీలవిత్రా! సుమిత్రాతనూజాఽదిన
ద్రాఢతృవత్సల్యసౌశీల్యనిత్యాభీరామా! రమాకామినీనాథ! తారేయభ
ల్లూకరాడంజనానందనాఽద్యేకకీశాధిరాజన్యసంస్తూయమానప్రాప్తోజ్జ్వల
ద్దీప్తబాహోఽర్గళాత్యంతధామా! హిమాహార్యపుత్రీనరాత్యంతనైర్మల్యజాప్య
నామా! హయగ్రీవరక్షశ్చరాధవృక్షదుర్వారకాఠిన్యశారీరసంహారపాతీనరాజా
త్సువతారా! లసత్తీరవారాశిమగ్నస్థిరాధారణోద్ధారణారేయణౌల్యాధిరా
జావతారా! క్షమాయోషిదక్షిణకక్షాంతచామికరాక్షాద్భుతాఖర్వగర్వా
పహరోన్నతస్తభిరోమావతారా! క్షితివ్యోమపాతాశసంవాసకృచ్ఛేతసత్రా
సదోర్వీరశ్రదుర్ధ్వమైరణ్యవక్షంకవాటచ్చిదాఽరంభగంభీరశుభస్సఖివా
తదీప్యన్నహర్యక్షుదివావతారా! స్ఫురత్సర్వదిబ్బండలాంతైకపూర్ణీకృత
భ్రాజతోదారదానాతివిఖ్యాతవైరోచనిద్యోతమానోత్తమాంగానుషంగాను
రంజన్మణీమంజుమంజీరసంజాత సంరావయోగీంద్ర హృత్పద్మసంశోభిపాదా
బ్జకుబ్జావతారా! సదాఽమందబందీగృతోదగ్రపాలస్త్రీసాహస్రబాహూల్ల
సత్కర్తవీర్యాన్జనచేదనాత్యంతధారాశధారాసముత్తుంగజ్వంభత్కుతా
రోజ్జ్వలజ్జమదగ్నశ్రవ్వయాపావతారా! సదైరావణాఽరోహణాఽద్యప్తది
క్పాలవిద్రావణాక్షుద్రనిర్నిద్రకాదోల్లసద్రావణాకుంతకంతాఽవళీలుంతనో
ద్దామరామావతారా! సృశంసావతంసాతిహింసారిరంసాప్రశంసాఽంసకం
సాఽదిదుర్వంశవంశాటవీదావకీలాకరాశాయమానానుజానూససాహాయ్యభే
లస్మహోత్తాలతాలాంకముఖ్యావతారా! త్రిపూర్ణామసాధ్వీవృతాధ్వప్రవి

ధ్వంసనాజస్రరాధాంతబుద్ధావతారా! కలిప్రేతాఘాఘకర్మవ్రజోపేతదుర్తా
 సుషాఢశశుష్కావళీతులజంఘాసమీరత్కనత్కల్కిభవ్యావతారా! మన
 స్సంభవానేకకోటిభ్రమానూనలావణ్యసమ్మోహనాఽకారలోకైకపీరా! మ
 ణిస్ఫారకోటిరకేయూరహారా! సువర్ణాద్ధిరా! బుధాళిందమందార! శీరా
 మచంద్రా! మదీయాపదుర్విధరవ్రాతదేవేంద్ర! సత్కీర్తిసాంద్రా! నమస్తే;
 నమస్తే, నమస్తే; నమః.

౨౩.

కం॥ ఆచంద్యోర్కస్థాయిగ

నీచంచద్గ్రంథ మెసంగ నినకులనాథా!

ప్రాచేతసుఁ డొనరించిన

నీచరితముకరణిఁ బోవు నిశ్చలకృపతో.

౨౪.

మ॥ అని యీరీతి నుతించినంతనె కృపాఽఽయత్తైకచిత్తంబుతో
 ఘనగర్జాఽఽయితబంధురధ్వనుల నుత్కంఠుండు నై సాదరం
 బున నాచంద్రదినేంద్రతారకముగా మోదంబుతో నీకృతి
 దనరణ్ బ్రోచెద నంచుఁ బల్కి యతఁడంతర్ధానుఁడై నంతట.

౨౫.

వ॥ జాగరూకుండ నై లేచి నిలుచుండి యమందాఽనందబాహ్వాం
 బుధారాసందోహాద్ధిగాత్రుండ నై మదీయాఽప్తవిద్వద్బృందంబునను నేత
 త్వప్నప్రభావంబు వివరించిన వార లత్యంతపంతుష్టాంతరంగులై యి
 ట్లనిరి.

౨౬.

కవివంశావతరణము.

ఉ॥ నీమహానీయపూర్వకృతనిర్మలపుణ్యవిశేష మెట్టిదో?

యే మని చెప్ప వచ్చు జగదీశ్వరుఁ డొరఘరాముదర్శనం

బీమహి సీకుఁ గల్గె నిఁక నేమిటఁ దక్కువ? కావ్య మిప్పుడే
ప్రేమ రచింపు శ్రేయము లభించు' నటన్నది భాగ్యమే కదా! ౨౭.

చ॥ వినుము నరేంద్రచంద్ర! మును విక్రమధుర్యులు మీకులంబునన్
ఘనతరకీర్తి సంపదలు గల్గి ధరావలయంబు నేలుచున్
వినయము మీఱ దేవగణవిప్రపదాంబుజభక్తియుక్తులై
యనితరభోగభాగ్యమహిమాఽఘ్య లనంగఁ జెలంగి రిద్ధరన్. ౨౮.

తే॥ గీ॥ కాన భవదీయసంతతిక్రమము నెల్ల
వినుము వినిపించెదము సీకు విష్ణుమూర్తి
నిండుదుగ్ధాబ్ధిలోనఁ బరుండి నరుల
నొనరఁ గల్పించునిచ్చచే నొక్కనాడు. ౨౯.

క॥ తనముఖమున భూదేవుల
నను వొందఁగ భుజములందు నచలాఽధిపులన్
ఘను లగువైశ్యుల నూరుల
నొనరన్ గల్పించి యంబుజోదరుఁ డంతన్. ౩౦.

క॥ నారదముఖసంయమివర
ధీరులకును నంద రానిదివ్యామలప
త్సారసములయందును భా
గీరథి శూద్రుల సృజించి కృప ని ట్లనియెన్. ౩౧.

చ॥ అమితదురంతకిల్బిషగణాఽళి దళింపఁగఁ జాలునట్టియా
సుమహితజహ్ను నందనికి సోదరులైతిరి కాన మీరు నై
గమముఁ బరింపకున్న ననఘప్రణిభాఽన్వితు లౌదులైన మ
ద్విమలపదాబ్జభక్తి మది విస్మృతి నొందక యుండఁగాఁ దగున్. ౩౨.

చ॥ అనుచు వచించినంతనె మహాద్భుతహర్షసముద్రమగున్ నై,
 యనఘయశోధురంధరులు నైరి తదుజ్జ్వలవంశసంభవుల్
 మనునిభకీర్తిమంతు లసమానగుణాఽధ్యులు, వారిలోనఁ బెం
 పొనరఁగఁ 'దూము' వంశమున నుద్భవ మందెను 'నయ్య'నాఽఖ్యుఁడున్.

33.

సీ॥ లోచనశ్రవణరాడ్డోచరనై చికి

దివ్యతేజస్సుర్ని ధిక్కురించి,
 రాజరాజితమాళిరాజహంసాఽవళి
 ప్రథితకాంతిచ్చటల్ పరిహసించి,
 కాండభృద్గంధర్వకాండవేదండపాం
 డీమరమృదీప్తిపోడిమి యడంచి,
 హైమభూభృతస్సిర్వభౌమసౌరద్రుమ
 ప్రతిభావిభూతి తిరస్కరించి,

తే॥గీ॥ కాండభాండాంతరము నిండ నిండి వెండి

కొండపై నండ గొని చంద్రమండలంబు
 బెండువడఁ గీర్తి వడసె నుద్గండమహిమ,
 రిపుదళసహేతి 'యయ్యపురెడ్డి'నృపతి.

34.

శా॥ ఆరాజన్యఁడు ధాత భారతినిఁ గల్యాణంబు నొవ్వైఖరిన్
 నారీరత్నము 'జానమాంబికను' విన్నాణంబుగాఁ బెండ్లి యై,
 ధీరోదాతగుణోత్తరప్రథితవిస్తీర్ణప్రభావాఽధ్యు లా
 మారాఽకారకుమారయుగ్మమును సంపన్నంబు గాంచెన్ దగన్. 35.

కం॥ ఆయిద్దరిలో 'వెంకట

రాయుడు' జ్యేష్ఠుం డతండు రాడ్డినుతుం డై,

శ్రేయోఽభివృద్ధిఁ గాంచెను;

నాయనయనుజుండు 'బచ్చ'నాఽఖ్యుం డలరున్.

3౬.

సీ॥ కువలయాధిపుఁ డౌటఁ గువలయాధిపుల ను

ద్దామయశోధురంధరత మ్మించె,

గోపాలవరుఁ డౌట గోపాలవరులను

వరబుధావనవై భవమున మించె;

భూమిభృద్ధనుఁ డౌట భూమిభృద్ధనులను

హరిభక్తిపటుధైర్యగరిమః మించె;

ధారుణీశ్వరుఁ డౌట ధారుణీశ్వరులను

క్షమ సర్వమంగళాఽఽనక్తి మించె;

తే॥గీ॥ ననుచుఁ బార్థివనివహంబు వినుతి సేయ

భూమిఁ బాలించుచును మహాభోగ ముదె,

రాజమాత్రుండె యారాజరాజహేళి

భవ్యగుణపాళి బచ్చభూపాలవశాళి.

32.

శా॥ పంచేషుప్రతిమానరూపుఁ డగునాబచ్చచలాఽధీశుఁడున్,

నాంచారమ్మను బెండ్లి యాడి విలసన్నాగారిశౌర్యోద్ధతో

దంచద్దోర్మ్యుగవిక్రమప్రకటవిఖ్యాతప్రభావాఽఽభ్యులన్

గాంచెన్ గాంచనశైలధీరు లగుప్రజ్ఞావంతులన్ ముగ్ధురన్.

3౩.

తే॥గీ॥ వారియందును 'బెదరామ'ధారుణీశుఁ

“డరిధరాఽధీశ వేదండవరచయాగ్ర

హరి” యటంచును బార్థివు లభినుతింప,

వసుధఁ బాలించెఁ బురుషూతవై భవమున,

3౪.

ఉ॥ కూరిమి ముగ్గురందుఁ గడగొట్టు, ధరాసతిపుస్తైబొట్టు, బల్
 ధీరతఁ బైఁడిగట్టు, మహి ధీరులపాలిటిలేల్పుచట్టు, శృం
 గారమునన్ రతీశుతలకట్టు, మదోద్ధతశత్రుపాళికిన్
 దీరినికుక్షి కుట్టు, రవి తేజఁడు 'సింగ'సృపేంద్రుఁ డొప్పెనున్. రం.

కం॥ మూర్తి త్రితయమునందును
 నార్తత్రాణుండు నై నహరిపోలిక న
 తీర్తిధురంధరుఁ డరినమ
 వర్తియు నగు 'చిన్న రామ' పార్థివుఁ డెసఁగున్. రం.

మ॥ కదనక్షోణిని శత్రుసేనల బలాత్కారంబునన్ మూర్ధముల్
 చదియన్ మోది సృపాగ్రణుల్ వొగడఁగా ధ్వాదేవి కాహారమున్
 ముద మొందంగ నొనర్చి రాజ్యము మహాపూజ్యంబుగా నేల నె
 మ్మదిలో నించుక శంక లేక సృపసన్మాన్యండు విఖ్యాతిగన్. రం.

సీ॥ ద్విజవరచక్రనీడజపంక్తిమిత్రుండు,
 విద్వచ్చకోరాఽళినద్విభుండు,
 హితసీలకంఠసంహతి మేఘబృందంబు,
 దీనబుధవ్రాతదేవసురభి,
 మార్గణపికజాలమహితవసంతంబు,
 శరణాఽగతకురంగశాద్వలంబు,
 విలసదాశ్రితకీరఫలయుక్తవనపాళి,
 సామంతనిర్జరసమితివజ్ర,

తే॥గీ॥ యేతద్విజ్వలగుణమణిజాతములకు
 బరిణె యన మించె ధరణిలోఁ దరణికరణిఁ

గరుణ నిండినవరుణునిశరణ మసంగఁ

జిన్న రామావసీపాల శేఖరుండు.

౪౩.

తే॥గీ॥ 'నెదిరె' పంశాబ్ధిపరిపూర్ణవిధుఁ డనంగ

సంగభవభంగ సేవాసుసంగతుండు

నై నహనుమంత రెడ్డిభార్యైవతంస

'పాపమాంబకు' 'సంజమ్మ' ప్రభవ మందె.

౪౪.

ఉ॥ ఆమెను బెండ్లి యాడె విబుధాధిపశాలము మేలుమే లనన్

'దూము'కులోజ్జ్వలప్రథితదుగ్ధర్షుషశ్వపూర్ణరుక్సుధా

ధాముండు చిన్న రామవసుధావరుఁ డర్మిలిఁ బద్మసూతి వా

గ్భామను బెండ్లి యాడుగతి భాసురలీల సుకీర్తిధుర్యుఁ డై

౪౫.

సీ॥ సకలజనంబుల నొకరీతిఁ జూచిన

జలజవాసిని కొంత సాటి వచ్చు;

మగసిశరీరంబు సగము సేయక యున్న

సర్వమంగళ కొంత సమము వచ్చు;

బహుభాషిణి యటన్నప్రఖ్యాతి లేకున్న

భారతీసతి కొంత పాటి వచ్చు;

బహునాల్లు ధవుఁ బాసి సహుషునిపురి నుండ

కున్నఁ బొలోమి నీఁ డెన్న వచ్చు

తే॥గీ॥ సర్వసమురాలు, పతిమహోత్సాహవిహిత,

మితముగా మాట లాడును, బతినిఁ బాసి

యుండఁ జాలదు క్షణ మైన నురుగుణావ

లంబ యా 'సంజమాంబ' తుల్యులు గలారె.

౪౬.

శా॥ ఆతస్వంగిమతల్లియందుఁ దొలిచూ లబ్బంబునన్ విస్ఫుర
 చేతస్సంభవమాత పుట్టినగతిన్ జెల్వంద 'రామమ్మ' వి
 ఖ్యాతిన్ సంభవ మందె; నామెవెనుకన్ గంజారిభృతృత్కృపా
 జాతుం డయ్యెను 'రామ, భూరమణుఁ డంచత్కీర్తి విఖ్యాతుఁ డై. ౪౭.

సీ॥ "తిరుమల, శ్రీరంగ" దివ్యయాత్రౌలఁ జేసె;
 దరుతటాకాఁదిసంతతు లొనర్చె;
 నాథువారాఁదుల సలరి ప్రతిష్ఠించె;
 నిరతాన్నదానంబుఁ బరంగఁ జేసె;
 సగ్గజన్ముల 'కగ్గిహారంబు' లిప్పించె;
 బతిభక్తిచే మహాప్రబల యయ్యె;
 ద్విజకోటిచేత సద్యజనముల్ సేయించె;
 హరిపదాంబుజభక్తినిరతి మించె;

తే॥గీ॥ బాసంగ నత్తింటికిని దాను బుట్టినింటి
 కమితసత్కీర్తి ఘటియించె నర్థికోక
 కోటిమందారతరువనవాటి, యైన
 భవ్యగుణవల్లి 'రామమాంబా'మతల్లి.

౪౮.

సీ॥ తార్క్ష్యకేతనపదోత్తమపద్మములభక్తి
 యుంచినాఁ; డఘలతల్ తెంచినాఁడు;
 "తిరుమల, శ్రీరంగ" దివ్యదేశములు సే
 వించినాఁ; డురుకీర్తిఁ బెంచినాఁడు;
 హితసార్వభౌమసంతతిచేత మన్ననల్
 గాంచినాఁ; డహితులఁ ద్రుంచినాఁడు;

ధరణీసురులపాలిసురమహీరుహ మనన్

మించినాఁ;డుర్విఁ బాలించినాఁడు;

తే॥గీ॥ మంచిరూపునఁ బంచేఁడు నొంచినాఁడు;

పంచమస్వరమున గాన మంచితముగ

విష్ణునన్నిధిఁ బాడి మెప్పించినాఁడు;

ఎంచఁ దర మానె? 'రామ'భూమిశుమహిమ.

౪౯.

సీ॥ కర్బురదానసంకలితుఁ డాతండును;

గర్బురదానసంకలితుఁ డితఁడు;

రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డాతండును;

రాజశేఖరనుతప్రథితుఁ డితఁడు;

శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డాతండును;

శివధర్మవర్ధనశీలుఁ డితఁడు;

సలలితలక్షణసహితుఁ డాతండును,

సలలితలక్షణసహితుఁ డితఁడు,

తే॥గీ॥ భేద మిం తైనఁ గలదె? యీపుష్టి నెన్న

సరసగుణములచే నదృశతయె కాక

దాశరథి యొస 'శ్రీ'రామ' ధరణీపతికి

రసికుఁ డైనట్టియా 'తూము' 'రామ'మణికి.

౫౦.

కం॥ వా రిద్దరి కనుజుడ వై

ధారుణీసుతవిభునికృప నుదయ మై విద్వ

ద్వారముచే నుతిఁ గంటివి

సారగుణోదార! 'రామచంద్ర'సేంద్రా!

౫౧.

ఉ॥ రాముని కర్పితంబుగ విరాజితదివ్యధునీతరంగవి
భ్రామణభావుకోచ్ఛయవిభాసురవాక్కుసుమప్రబంధ మన్
దామముఁ గూర్చి భక్తిపరతంత్రమనీషుండ నై యొసంగుమీ
యామహితాత్ముఁ డిచ్చును మహాద్భుతసంపద లిష్టసిద్ధి గాన్ . ౧౬.

వ॥ అనిన నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండ నై యిట్లంటి. ౧౭.

ఉ॥ చిల్కకుఁ దానె మాటజిగి జిల్కఁగ నేర్చిన ముద్దుముద్దులుక్
గుల్కఁగఁ జిల్క వల్కిన నగున్, విబుధోక్తిలనత్సభాకణం
బొల్కఁగ నారగించి ముద మొప్పఁగఁ గావ్యము నేను నట్టులే
పల్కెద గారవించుఁడి యపారకృపన్ నను విద్వదగ్రణుల్! ౧౮.

క॥ అనినన్ విని మీవంశజు
లనయం బీరీతి సాత్వికామలమతులే
కనుకన్ నీ వావిధమున
వినయము గలవాఁడ వనఘ! విరచించు కృతిన్. ౧౯.

వ॥ అని యాన తిచ్చువిద్వద్భాసురవాక్రీతవాక్సుధాధారాపూర
పూరితపారావారోత్తుంగరంగద్గంభీరాభంగతరంగజాల విశాలఙ్గోలికల
నుయ్యైల లూగి మహానందకందళితాంతరంగుండ నై వారలకు బహు
వారంబు సాష్టాంగనమస్కారంబు లాచరించి తదనుమతిప్రకారంబున,
౨౦.

కృతినహయకస్మృతి.

క॥ భృంగజ్యోంచితరూపా-
భంగురపాండిత్యకావ్యభాసురంగంగా

భంగస్ఫుర“దుక్కల శ్రీ
రంగాఽర్య”సహాయమునను రాజితమతి నై

౫౭

కృతిపతి స్తుతి.

సీ॥ శ్రీధరాకన్యకాచిత్తమానసహంస!

హంసకులాబ్ధితారాఽధిరాజ!

రాజరాజవిమానరాజాంతరవిహార!

హారకిరీటకేయూరభరణ!

రణధైర్యధౌరేయచణదైత్యసంహార!

హారాఽయితాహిస్తుతాబ్జపాద!

పాదపసప్తకభేదనదోస్సార!

సారంగదనుజవిశనసధీర!

తే॥ గీ॥ ధీరజనచిత్తసారసోదారసూర!

సూరసందనముఖకపిస్తోత్రమహిత!

హితస్పృహవ్రాతసంతతాఽవృతనికేత!

కేతనోజ్జ్వలసాకేతజాత! రామ!

౫౮

సీ॥ కనదనర్హానంతకల్యాణగుణధామ!

రఘుకులాంభోనిధిరమృతసోమ!

శరనిధీషుధిసతీసన్నతప్రియనామ!

శతకోటిజలజాఽప్తసదృశధామ!

చటులవిభావరీచరవాహినీభీమ!

పటుశౌర్యనిర్జితపరశురామ!

వృథుతరప్రావృట్కృపీటధరశ్యామ!

సతజనవ్రాతదుష్కృతవిరామ!

తే॥ గీ॥ యమితసౌందర్యవిజితసహస్రకామ!
 మానినీకృతపామాణవహానిభామ!
 భవ్యసాకేతపురవరదివ్యధామ!
 రావణోదగగోత్రమతామ! రామ!

గీ

షష్ఠ్యంతములు.

కం॥ ఏతాదృశగుణఖనికిని,
 వాతాశనచక్రరాజవరతల్పనకుక్,
 సీతాఽఽతతచేతఃకం-
 జాతామలరామనామషట్పురణనకుక్,

౬౦

కం॥ పాటచ్చరఘేటకరిపు
 పాటనభుజశౌర్యధుర్యపాథివపతికిక్,
 హాటకమయశాటికిని, ని
 శాఽటజహజూటనన్నతామలధనికిక్,

౬౧

కం॥ దర్శకరగర్వోద్ధతి
 నిర్వాపణశౌర్యధుర్యనిపుణౌర్వునకుక్,
 ఔర్వాంబకగీర్వల్లభ
 పూర్వామరవైరిరాజపూజితనిధికిక్,

౬౨

కం॥ భగ్నేష్వాశద్వంసా
 నర్గళబాహుఽర్గళునకు, నరఖాదనరా
 డ్వగ్గామితదుర్దమతర
 దుర్గర్వనిరాసశౌర్యదోస్సరునకుక్,

౬౩

కం॥ రామునకుఁ, శతరవినిభ

ధామునకుఁ, నీలనీరదశ్యామునకుఁ,

సోమస్తుతనామునకుఁ,

హేమాంబరకలితదేహన్యపసోమునకుఁ,

౬౪

కథా ప్రారంభము.

ప॥ అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన 'యలమేలుమంగాపరిణయం' బనుమహావ్యంబంబునకుఁ గథాకృమం బెట్టి దనిన.

౬౫

తే॥గీ॥ శౌనకాదితాపసహాకసార్వభౌమ

రాజి యొకనాఁడు నైఘిశారణ్యమునను,

సత్రయాగంబు సలుపుచుఁ బ్రతిరథుని

కథలు వినువేడ్క సూతుమొగంబు సూచి,

౬౬

కం॥ సూతా! మేధాజితభవ

సూతా! హరిపాదభక్తిసురుచిరచిత్తో

వేతా! పటుకిల్బిషచయ

జేతా! భగవత్కథావిశేషనమేతా!,

౬౭

మ॥ మును నీ వజ్రసుదర్శనాంచితకరాంభోజాతుచారిత్రముల్

ఘనిశింపఁ విని సంతసించితిమి; యీవిశ్వంభరామధ్యమం

బున నేతత్కలియందు రాజవరులఁ బుణ్యాత్ము లెవ్వారలో?

వినఁగా వేడుక యయ్యె; వారిచరితల్ విన్పింపు విఖ్యాతిగఁ.

౬౮

మ॥ అనుచుఁ వేడిన, రామహర్షణి మహాఽహ్లాదాంతరంగుండు నై

వినతాజన్మపాదపద్మములకుఁ వేమాలు స్వాంతంబునం

దు సమస్కారము లాచరించి మునిసందోహంబులక జూచి తా
వినయం బొప్పంగ వారి కిట్టు లనియెక్ విభ్రాజితప్రాధిమ్యం. ౬౯

నారదుండు కైలాసంబున కేగుట

ఉ॥ రాజితరాజమాళినురరాజముఖామరుల్కు నుతింప వి
భ్రాజితకాద్రవేయచయరాడ్వలతుంగదహారయుక్తుఁ డై
రాజితశైలమందు నగరాజసుతాఽర్థశరీరుఁ డై పరి
వ్రాజకలోక మెల్లఁ గొలువక గొలు వై యట నుండునత్తటిక. ౭౦.

సీ॥ తర్జనీనిర్ధాతతంత్రీవితానసం

జాతనారాయణశబ్ద మెనంగ,
పకలాఽపగాపుణ్యజలపూర్ణసౌవర్ణ
నవరత్నయుతకమండలువు సెలంగ,
దేహవదాతదీధితిచంద్రికాఽఽవళి
విస్తృతధ్వంతరంబు విరియఁ జేయ,
సలలితకామాయశాటిస్ఫురత్కాంతి
మిహిరరత్నమునకు మెఱుఁ గొనంగ,

తే॥గీ॥ వీణ వాయింపుచును మహావేగముగను

గగనముననుండి వేంచేసె గరళకంఠు
కొలుపుకూటంబునకు మునుల్ గొలుచు చుండ
నారదుండు రుగ్గితశరన్నారదుండు

౭౧.

కం॥ వచ్చినసంయమిఁ గనుగొని

మచ్చికతో శంకరుండు మంజులఘటితిక,

వచ్చితి వెచ్చటనుండియొ,

చెచ్చెర నది డెల్పు మయ్య! చిత్తం బలర,

22.

మ॥ అనినన్, నారదుఁ డబ్జమాళికిని సాష్టాంగప్రణామంబు లిం

పెనయన్ జేసిన గారవించి, మఱి నీ విన్నాళ్లు లెం దుండితో?

వనజాతాననకేశవుల్ మఱియుఁ దత్పత్నుల్ సుఖం బుండిరే?

వినిపింపం దగు విప్లవంబుల మఱేవెంతల్ గనుంగొంటివో?

23.

నారదుండు పరమేశ్వరుని స్తుతించుట

వ॥ అనిన నారదుండు,

24.

క॥ శంబరధరధర! శుంభ

చ్చంబరధరకరసరోజ! శశ్వత్థధునీ

శంబరధర! గళరుద్భుత

శంబరధర! దృక్కుచిహతశంబరమథనా!

25.

క॥ బుధభీష్మదత్రిపురాసుర

మథనోత్పవనమయశౌర్యమండితవిలస

ద్విధిశరధిశరధిశయసా

రధిశరధినిశాతబాణరథకృతవసుధా!

26.

సీ॥ అలికదృగ్భవలసద్ధవ్యవాహనవిద

గ్ధాంబుజాతాస్త్ర! జోహారు నీకు;

కమలరుద్ద్విబుస్ఫురద్రమణీయభవ్యో

టీరనంకలిత! జోహారు నీకు;

పవనభుక్పరివృథప్రత్యగ్రిలావణ్య

హారకేయూర! జోహారు నీకు;

హిమకుభృద్వృత్తిభిత్సుమహితకన్యామ

హాసతీభర్త!జోహారు నీకు;

తే॥గీ॥ సింధురాజ్యేఖిలాఽహర్యశేఖరాఽగ

మాబ్జభవసాగరానంతహైమచేల

రథసముత్తుంగకోదండరథ్యనిచయ

సారథీషుధిజ్యేషు!జోహారు నీకు.

22.

చ॥ హర!ధర రాజచాపధర! హైమధరాధర రాజనందనీ

వర!పరవీరవారహర!వారణదైత్యనివారవీరశం

బర!కరశంబరోద్భవవిభాసుర!శంబరహాచనేట్టియం

కర!శరభిన్నపూప్తితయకర్పర!శంకర!నిన్ను గొల్చెదన్.

23.

తే॥గీ॥ అనుచు నులియించి యిటులు న న్నడుగ నేల:

కమలభవకేశవులు నీవె కావె?దేవ!

దేవదేవేశ!శంకర!దివ్యమూర్తి!

శివ!మహాదేవ!నే నేమి చెప్పఁ గలను?

24.

ఉ॥ ఐన మహానుభావ!పిను మబ్జభవాండము నెల్ల నీకృపన్

నేను జరించి దైత్యహరు నీరజనాభ రమేశుఁ గేశవున్

దీనశరణ్య నిత్య ఘనతేజునిఁ జూడ వికుంఠధామమున్

గానము సేయుచున్ జనితిఁ గాని యతం డట లేఁడు శంకరా! ౨౦.

క॥ ఇచ్చట లేఁ డచ్యుతుఁ డని

యచ్చట నే జనుల నడుగ నంతట వా “రా

ముచ్చట యేమో!హరి తా

నెచ్చటి కేగనో!యెఱుంగ మే” మన రీశా!

౨౧

సీ॥ గరుడవిష్వక్సేనకాద్రవేయాధిరా

జన్యప్రముఖభక్తజనము లెల్ల,

భార్గవీసహితుఁ డై భగవంతుఁ డెచటికో

మనలను వంచించి చనె ని దేమొ!

“యెన్ని భంగుల మిమ్ము నెడఁ బోయె” ననువాఁడు

నేఁ డేలకో విడ నాడి పోయె!

స్వామికార్యంబున నే మైన నేరంబు

గావించితి మొ! యేమికారణంబో!

దే॥గీ॥ లేక గజరాజువలెనె భూలోకమందు

భక్తు లెవ రైన విష్ణు నానక్తితోడఁ

బ్రేమ రక్షింప ర మ్మని పిలువఁ దడవె

పోయెఁ గాఁబోలు నని వారు పోయి రభవ!

౯౨.

ప॥ కావున వైకుంఠంబున దానవాకుంతలంఠనావారవృత్తైర్యశౌర్య

ధుర్యం డగుశ్రీమన్నారాయణుండు లేడు గావున జంఘామరుచ్చలితదీ
పకళికవోలె మదీయస్వాంతంబు చలియించు చున్నయది; తద్యత్తాంతం
బరయటకై భవత్సన్నిధానంబున కేతెంచితి నని నారదుండు మఱియు ని
ట్టనియె.

౯౩.

క॥ “భువి హరిహరము శివుఁడు”

శివహరము హరియు నొట సిద్ధం” బనుచున్,

ఏవరింపదె! శ్రుతిమాతయు

భవ! భేదము మీకుఁ గలదె! పరికింపంగన్.

౯౪.

కం॥ శంకర! నతరాక్షససుర

శంకర! నమదోగ్రిసామజనిశాటవినా

శంకర! తెల్పవె! మాకు

శంకరహితముగను మావశంకర! దయతో.

౮౪,

తే॥గీ॥ అనుచు వేడినసురమానివినుతి మెచ్చి

పరమశివుఁ డనె హరిమాయ లరయ వశమె.

యైన వివరింతుఁ దెలిసినయంత నీకు

సావధానుండ వై విను సంయమింద్ర!

౮౫.

పుర వర్ణనము.

ఉ॥ మానవతీపురంబు విధుమండలచుంబితగోపురంబు, శ్రీ

మానవతీలూమ కనమానము నై తగుకాపురంబు, త్నా

మానినిపాదపద్మవలమానవిభాసురనూపురం బనన్

మానవనాథపుంగవసమన్విత మై చెలు వొందు ధాతిలోన్ ౮౬.

సీ॥ రమ్యచిరత్న సదృత్న చిత్రీకృతో

త్రాలసాలోత్కిర్ణ తారకంబు,

చంద్రశాలానటచ్ఛందాననాగాన

వివశితగంధర్వయువతిచయము,

సాధోపరిస్ఫురచ్ఛాతకుంభోదగ్గి

కుంభశుంభీతరవిజ్వంభితంబు,

సద్భజాగ్నిబద్ధ శాటికోద్భవవాత

శమితామరీరతిశాంతిభరము,

తే॥గీ॥ నవనిధానాఽస్పదోజ్జ్వలభవన మగుచు
ధనదువీటికి సమ మని యనఁగ వచ్చుఁ
బృథులవై భవవిహసితభిదురపాణి
దివ్యసగరంబు మానవతీపురంబు.

౮౭.

తే॥గీ॥ స్వర్ణకలధౌతమయచిత్రవర్ణభిత్తి
చయముతో నొప్పునప్పురిసౌధరాజి
హేమభూధరరజతనగేంద్రయుగము
పురముఁ గన వచ్చి నిల్చినకరణిఁ దనరు.

౮౮.

అగడ్త

క॥ అప్పురిపరిఘాఽగాధతఁ
జెప్పిన బలిచక్రివర్తి చెప్పఁగ వచ్చున్
దప్పిన గప్పున శేషుఁడె
చెప్పఁగ వలెఁ గాని యెరులు చెప్పఁగఁ గలరా?

విప్రులు

క॥ వేధోగ్దైత్యైతన
స్నేహపాథోధు లచటిమేదినిదేవుల్,
సాధారణు లని ధారుణి
సాధూత్తమ! వారి సనఁగ శక్తులు గలరే?

౯౦.

రాజులు

(రాజు, సూర్యు, చంద్ర, హంసలకు స్నేహము)

సీ॥ కమలాకరాఽనందకరమహోన్నతవైభవ
వాంచితసంపద సతిశయింది,

భాసురానంతసత్పదవీవిహారవై
 చక్షణ్యమహిమచే సంతసించి,
 సలలితద్విజచక్రసన్నానితప్రభా
 తాస్త్రోకవిఖ్యాతి సలరు చుండి,
 కీర్తినంతానసంవర్తనభోగవి
 స్ఫురణప్రభాఘాతిః బొల్పు మీటి,

తే||గీ|| రాజహంససమానవిరాజమాన
 రాజహంసగణంబు తద్రమ్యనగర
 రాజమార్గంబులన్ వలరాజు లనంగ
 సంచరించుచు నుందురు సరభనమున.

౯౦.

వైశ్యులు

కం|| దక్షత నరయక యాదిమ
 భిక్షునికడ గనము దాచఁ బెట్టుచు నతనిన్
 రక్షింపు మనుచుఁ గొల్పెడు
 యక్షశునిభాగ్య మెంత!యందురు వైశ్యుల్.

౯౧.

శూద్రులు

కం|| హలవిద్యాకౌశలదృఢ
 బలభద్రవినిర్జితైకబలశూద్రులు శ్రీ
 లలనామణివరభ క్తిన్
 జెలంగుదు రవ్వీట శూద్రశేఖరు లెలమిన్.

౯౩.

రథములు

కం॥ తుంగధ్వజశాఖాపట

రంగత్పత్రములు గల్గి రథసంచయముల్

జంగమహరిచందనముల

భంగినిఁ దనరారుఁ బురి నభంగురమహిమన్.

౯౪.

గజములు.

మ॥ స్ఫురదుత్తుంగచరన్మహానికరంబున్ బోలునున్నత్తభీ

కరశుండాలసమూహ మప్పురమునన్ గన్నట్టు, వద్దా-ఁ-ఁగఁగఁ

త్కరధారాధరబంధురధ్వనుల నుద్ఘాటించునిస్తంద్రని

మృగఘోరకారములన్ నృపారిహృదయక్షోభంబుఁ గావింపుచున్. ౯౫

హయములు.

క॥ ఆజానేయము లరుణుని

వాజినమూహముల, గంధవహుఁ డెక్కెడుబల్

తేజీల నపహసించు, వి

రాజితరంహమున నప్పురవతంసమునన్.

౯౬

వీరబటులు

కం॥ భటులున్ రిపుకోటికి యమ

భటులున్ మహానీయశౌర్యబాహుబలమహా

నటులున్ జటులాస్తాకా

ర్భటులున్ నిజరాజకార్యపటు లుద్భటులున్.

౯౭

పుష్పలావికలు.

సీ॥ అండజయాన! నీదండఁ గోరితి నన;

తగినంతనెల యిచ్చి దండఁ గొనుము?

బటువు తొయిపూలబంతు లెంతటి వన్న;

వలసినఁ గొల లేనివిలువ లివ్వి;

హార మిం పవు, బుష్పహార మెత్తు మటన్న;

నిచ్చ గల్గినఁ బైక మిచ్చి చూడు;

పరువ మెప్పుడు? దీని తెఱఁగుల్పు మటన్న,

రాత్రిజామున మహారమ్య మగును,

తే॥ గీ॥ ననుచు నర్జున్తులను బువ్వు లమ్ముచెలులు

విటమనోభేదిమన్మథోత్కటశరోరు

భారములఁ బూనుమదమత్తభద్రగజము

లనఁగ నలరుదు రవ్వీట నతులగతుల.

౯౮

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ॥ భాస్కరవంశసాగరశుభచ్ఛవిరాజివిరాజమానస

స్మస్కరింకసంచయసుమానసవాసనవాసనైకసో

పస్కరదేవచక్రపరిపాలనధీరనధీరకోకతే

జస్కరకోటిభాస్కరవిశాలసుధాపసుధామధుస్వరా!

౯౯

మాలిని॥ జలనిధిమదశోమా! జానకీస్వాంతతోమా!

సలలితశుచిపూమా! సంయమింద్రైకవేమా!

విలసితనుతభామా! విచ్యుతాశేషదోమా!

బలరిపుమణిసూమా! భవ్యపర్యంకశేమా!

౧౦౦

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రపదారవిందమరందరసాఽస్వాదన

‘తూము’ వంశపయః పారావారరాకాసుధాకరరామ

త్మాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణాఽంధ్ర

గీర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిర

చితశ్రీమదలమేలుమంగా

పరిణయంబనుమహా

ప్రబంధంబు

నందు

ప్రథమాఽశ్వాసము.

ఓం

ద్వితీయాఽశ్వానము.

కం॥ శ్రీసీతాహృదయాంబుజ

భాసురభసలోపమానభవ్యశరీరా!

వాసవముఖసురసన్నత

దాసజనాంభోధిసోమ! దశరథరామా!

తే॥గీ॥ అవధరింపుమ! యాపురి కధిపుఁ డెవ్వఁ

డనుచు వివరించె నారదమునికి భివుఁడు,

తెలియ నది మాకు వివరించు ధీనమేత!

సూత! మేధావిజితవారిజాతజాత!

కం॥ అనుచుఁ శౌనక్కుఁ డడిగినఁ

గనుఁగొని సూతుండు పారికాంక్షీశ్వరుతోఁ

గనకకుభృతోద్దండుఁడు

వినిపించిన తెఱఁగు మీరు వినుఁ డని పలికెన్.

సీ॥ ఆజానుదీర్ఘ బాహుఁ—ర్గళయుగళుండు,

ముఖవినిర్జితశరత్సూర్పర్ణవిధుండు,

వితతవిస్ఫుటలపచ్చతపత్రనేత్రుండు,

రమణీయకుండకోరకరదుండు,

దక్షిణావర్తసుందరతరగ్రీవుండు,

హర్యక్షరాజమధ్యస్థలుండు,

సురధున్సైకతస్ఫురదురుజఘనుండు,

కందర్పతూణజంఘాద్వయుండు,

తే॥గీ॥ రాజ, నలరాజ, రతిరాజ, రాజరాజ—

తనయ, సురరాజనందనోత్కరవిరాజ
మానలావణ్యవిహసనమహితసుంద
రాంగవిభవుండు తూమురామావనివుడు,

౪

సీ॥ రాజతానంతసామ్రాజ్యభోగమువాడు,

ప్రద్యుమ్నభవ్యరూపంబువాడు,
సతతధర్మప్రౌఢి నతిశయించినవాడు,
బహుశాస్త్రనిపుణుడై పరఁగువాడు,
పరదానకృతనిరంతరచింత గలవాడు,
లలితాభిరామాభివృద్ధి జెలఁగువాడు,
విలసితాశాజయకలితశౌర్యమువాడు,
భద్రసంతానసంపత్తివాడు,

తే॥గీ॥ అచ్యుతానర్ఘ్యపదభక్తి నలరువాడు,

రమ్యసాకేత మేలుశ్రీరాముపగిది,
దివ్యతర మైన 'మానవతీ'పురంబు
నేలుచును దూమురామభూపాలుఁ డలరు.

కం॥ నీతో డాయనగానము

నీతోడనె నమఁము వచ్చు నిశ్చయము నుమీ!
నాతోడ నైన నమమే
నీతోడ నబద్ధ మాడ నిర్మలచరితా!

౬

శా॥ ఆరాజగ్రణి సేయుగానమున నత్యానందచేతస్కులై

తారామార్గమునక విమానచరకాంతారత్నముల్ సొక్కి యా

రారా! గానము లిట్లు లుండ వలగా! తూకిన్నరీగానముల్
మాతా! దీనికి నంచు నెంచుదురు పల్కా అంత విభ్రాంతు లై. 2

తే॥గీ॥ రామభూపాలకుండు సేయురాగమహిమ
శంఖనిర్గతవై ణికస్వనము గనుకఁ
జిత్ర మై తోచె; ధరణిలో శిఖితురంగ,
గజ, పిక, క్రౌంచ, ధే, స్వజాగణము సాక్కె. ౩

సీ॥ కల నైనఁ బరకామినులగోష్ఠిఁ దలఁకుడు;
గురుభక్తి నిరతంబు మఱవ కుండు;
మఱచియే నసృతంపుమాట నోటికి రాదు;
హితులపైఁ గోప మేయెడను లేదు;
శాత్రువుం డైనను శరణన్న రక్షించుఁ;
బక్షపాతము లేక ప్రజలఁ బ్రోచుఁ;
బృధ్విసురులఁ గన్న భృత్యునివలె నుండుఁ;
గరుణ గల్గినవాడు;కపటి గాడు, 4

తే॥గీ॥ సకలరాజాధిరాజసంస్తవ్యదివ్య
నిస్తులాస్తాకకీర్తిప్రశస్తుఁ డైన
రామపూభూపాలుసద్గణరాజవినుతి
సలుప నెవ్వరివశ మయ్యి! సంయమిండ్ర! 5

కం॥ చందురునెద గండఁగ హరి
చందన మాకులపడంగ సౌరద్విపముఁ
మందగతి నొందఁ జేసెను
సుందరుఁ డగురామభూపుసురుచిరయశముల్ 6

తే||గీ|| భూమిగోపల నాపుణ్యపురుషవరుష్య

దర్శనంబు ఘటించినశస్యతరుల

పుణ్య మిం తని గణుతించి పొగడ వశమె?

బ్రహ్మ కై నను ద్విసహస్రరసను కై న

౧౧

క|| కృష్ణా! యని మా టాడును;

గృష్ణా! యని యెవరి నై నఁ గృపతోఁ బిలుచున్;

గృష్ణా! యని నడుచును; హరి!

కృష్ణా! యను సుమ్మి! మదినిఁ గేవలభ క్తి

౧౨

క|| 'హరి! హరి!' యనునద్వాక్యము

మఱవఁడు కల నై నఁ గాని మానీశ్వర! భూ

వరుమహిమ యెంత తెల్పుదు

హరి! హరి! హరి! యతనిభక్తి హరికే తెలియున్

౧౩

చ|| చిన్నతనాన నై న సరసీరుహనాభ! రమేశ! కృష్ణ! యో

పన్నగరాజతల్ప! సురపాలన! శౌరి! ముకుంద! రంగ! యా

పన్నజనాఁర్తివార! యని పల్కెఱుఁ గీర్తన నేయుఁ గాని తా

నెన్నఁడు నాడఁ బోఁడు సరియొఁడులపిల్లలతోడ నారదా!

౧౪

చ|| ప్రతిదిన మివ్విధంబున సృపాలశిఖామణి భక్తియుక్తుఁ డై .

యతికుతుకఁబునన్ హరిపదాంబుజముల్ మది నిల్పి రాజ్యమున్

సతిసుతసోదరాఁ దిసుఖసంతతు లెల్ల నిమిత్తమాత్రమే

సతతము సల్పు చుండు మునిచంద్ర! యతండు నరేంద్రమాత్రుఁ డై ౧౫

ప|| మఱియు నివ్విధంబున నారాజహంస్తోత్రంసుండు నిజపదారవిదా

మందధ్యానానందపారవశ్యంబున నుండుట గోవిందుండు దెలిసి ప్రహ్లాదాంబరీ

మాడ్చునకుక శౌనక వ్యాసపరాశరాఽదిపరమభాగవతశిఖామణులతోడ న
మానుం డైనయుత్తమశ్లోకుం డని యతనికిఁ దనదర్శనం బొసంగి యప్పుర
మపవిత్రునిచేత సపర్యలు గైకొన వలయు నని మనంబున విచారించి
యున్న సమయంబున సింధురాజకన్యాలలామంబు విజనాథుం డగుపురుషో
త్తము నుపలక్షించియిట్లనియె.

౧౬

క॥ ఏతత్కలియుగమందున,

ఘాతలమున సకలజనులు పుణ్యవిహీనుల్,

పాతకు, లఘుయుక్తులు నాఁ

జేతను లేరీతి నిన్ను జేరెద? రసఘా!

౧౭

శా॥ స్వామీ! నిన్ను జనావన్ను, డని జనుల్ వర్జింతు రెల్లప్పు; డే
నామాటల్ విని సంతసింపుదుఁ గదా! యశ్రాంత మాత్మేశ్వరా!
నామా టిండుక చిత్తగించి భువి నీనామంబు సార్థంబు గాఁ
బ్రేమక వారలఁ బ్రోవఁగాఁ దగును గుంభిస్వామినందక్షకా!

౧౮

వ॥ అనినక బురుషోత్తముం డిట్లనియె

౧౯

క॥ బాలిక! బహుకీర్తిషజం

బాలకదంబమున మునుఁగుపాపపుజనులక.

బాలింపఁ దగునె? విధుశా

బాలిక! యిది తెలియ వలదె? యలఘుమనీషక

౨౦

ఉ॥ నా విని పద్మగేహిని జనార్దన! నీ విటు లాడఁ జెల్లునా?

దేవరచిత్త; మీజనులది క్షింక నెవ్వరు? మీరు గాక; నా

భావముఁ జూత మం చిటులఁ బల్కెద రింతియె కాని; దీనులక

బ్రోవక మీకు దీనజనపోషణకీర్తి యిఁ కెల్లు నిల్చెడిక

౨౧

చ॥ అనిన మురాంతకుండు “వికచాంబుజనేత్ర! పురాకృతంబు లీ
జనులు భుజింప కూరకయె సత్పుద మెవ్వధిఁ జేర వచ్చు; నా
రనిశముఁ జేయు చుండెనుమహాద్భుతపాపము లింక నేరి కా
ననుభవ మొందఁగా; భువి ననర్థులు రక్షణపాత్రు లౌదురే?” ౨౨

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె ౨౩

తే॥గీ॥ ‘పతితపావన’ బిరుదాంకవితతకీర్తి
గలుగుమహనీయమూర్తివి కమలనాభ!
పతితజనముల రక్షించి భద్రముగను
గీర్తి దక్కించు ఫణిచక్రవర్తిశయన! ౨౪

వ॥ అనినరమాదేవిపలుకు లాకర్ణించి శ్రీమన్నారాయణుండు భక్తవత్స
లుండు గావున నిజభక్తుం డగురామభూపాలునకుఁ దనదర్శనం బొసంగు
టకై భూలోకంబున కరుగం దలంచి ‘నన్ను బరుషవాక్యంబు లాడెద’
వని నెపంబుఁ గల్పించుకొని కోపంబున క్షీరసారావారకస్యకామణి
యగునిందిరాదేవిముఖారవిందం బవలోకించి యిట్లనియె. ౨౫

కం॥ మగువా! నన్నిట లాడఁ
దగవా? యింక నిందు నుండఁ దగ దని హరి తా
జగిబంగరుదుప్పటిఁ జ
క్కఁగఁ దాలించి పాన్పు డిగ్గి కడుకోవముతోఁ.

మ॥ చనె వైకుంఠముఁ బాసి కేశవుండు చంచత్సమజాధీశ్వరా
వనకార్యార్థముఁ బోవునట్టులె, లనద్వాతూలవిభ్రాజితై
కనిరాఘాటమహావిలంబితగతిఁ గంజాక్షి కంజాతగే
హిని నాథా!నను బాసి పోవఁ దగ దం చెంతేనిఁ బ్రార్థించినఁ. ౨౬

మ॥ పురిలో నెవ్వరుఁ జూడకుండ హరి సంఘల్లాబ్ధనేత్రుండు వి
 స్ఫురదత్యంతదయారసామృతకీరచ్ఛోభాఽమలాపాంగుఁడీ
 ధరణీభాగమునందుఁ గల్లుజనసంతానంబులకా బ్రోవఁగాఁ
 బరమోత్సాహమనీషుఁడై చనె జగత్తాణాతివేగంబునకా.

౨౮

చ॥ చని చని కాంచె ముందట మసారమణీరమణీయకాంతియున్
 ఘనతరచంద్రకాంతమణికాంతి, కళిందభవాభ్రగంగ లిం
 పెనసి నగాగ్రమందుఁ బ్రవహించెనొ యన్నవిధాన నుండునం
 జనగిరిరాజ మంతటను శౌరిమహాద్భుతమానసాబ్జుఁడై.

౨౯

సీ॥ పటుతరోద్ధతధైర్యభర మెల్ల దిగ నాడి
 యాదిభిక్షునిముష్టి నణఁగ కున్నఁ;
 గలశపాథోధోఁ గవ్వంబువిధమునఁ
 జలుమారుఁ దిరుగుచు వడక యున్న;
 రాక్షసాధిపుచేత నక్షీణగరిమంబు
 వదలక మొద లేమి కదల కున్న,
 నొకపాటి విప్రాఽజ్ఞ నకలంకవిస్ఫుర
 ద్బలము దూలుచు నేలఁ బడక యున్న;

తే॥గీ॥ నమరశైలంబు, మందరాహార్యవశాలి,
 రజతశైలంబు, వింధ్యాన్దిరాజమున్ను,
 సాటి యన వచ్చు నంజనాచలముతోడ
 ననుచు నికటంబునకు వచ్చె నచ్యుతుండు.

30

తే॥గీ॥ వచ్చి యచ్చటిశృంగారవసముచెంతఁ
 గాంచె విస్ఫుటకాంచనకమలషండ

మండితాభంగభంగసత్కాండపూర

భూరిపద్మాశ్రయము దేవపూజ్యుఁ డెమట.

36

౧॥ ఆసరసీనికటంబున

భాసురసహకార, పనస, పాటల, విలస

తేజరకుంజాంతమున ను

ఖాశసీనుం డై తలంచె నంబుధితనయన్.

37

॥ కలకంఠనికరసత్కలకంఠరావముల్

కలకంఠి యొనరించుగాన మేము!;

కనకపుష్పేన్నత్యక్తనకనద్యుతిఁ గాంచి

కనకాంగిమేనిసత్కాంతి యేము!;

కాదంబవిస్ఫురత్కాదంబగమనముల్

కాదంబగామిసీగమన మేము!;

శుకకులాంగసలప్రాంశుకలోక్తు లాలించి

శుకవాణి వలికెడిసూక్తు లేము!;

శ్రీ॥గీ॥ యంచు నెంచుచు దిక్కు లాలించి కాంచి

కాంచనాంగి యటంచుఁ బొల్పెంచి యెంచి,

పంచబాణునిపాలు గావించి తంచుఁ

గించిదున్నీలితాక్షుఁ డై కేశవుండు.

38

శ్రీ॥ హా రమ! మద్భుజాంతరవిహార! మహాధిక మయ్యె నేమె నా

నేరమె? నన్ను నేటికి వసీరమపా లొనరించి తింతని

స్నారమ? దీని కింతటివిచారమ? నాయెడఁ గోప మింతవి

స్తారమ? మత్తపరిఫలసుసారమ! వాగ్జితదివ్యకీరమా!

39

కం॥ అని తనచెంతనె యొక శుక

మును గనుగొని వినయమునను మ్రొక్కుచు శుకమా!

వనజాలయ యెం దున్నను

జని తోడ్కొని రమ్ము పొమ్ము నదమలకృపతో.

37

కం॥ సహకారులఫలభంగము

మహిమో నొసరించువాడు మఱియొకరికి దా

సహకారం బొనరించునె?

యహహ! నీగుణముఁ దెలియ కంటిని శుకమా!

38

కం॥ మొక మెట్ట నేయ నేటికి?

శుకమా! మొక మోట లేక సూనాస్తునిసా

యకబాధ కోర్వఁ జాలక

యకలంకాబాఁసన్యఁ దె మ్మి టన్నందులకే!

39

కం॥ ఇటు నుండఁ దగదు మారుని

పటుతరబలచయము గలదు; పర్వతగుహలో

నెటు నైన నుందు నని హరి

యటఁ జని శైలాధిరోహ మారంభించె.

39

శా॥ శృంగభంగపతజ్ఞురీతటనటచ్చృంగారగాంగేయరు

గ్రంగత్పత్రవిభాసురాంచలకనత్కదంబకాదంబినీ

తుంగాఽమ్రేడితరావసాధ్యసచలద్రోలంబర్పుంకారస

త్సంగీతంబుల నాలకించుచు జనెన్ సౌపానమార్గంబునన్.

39

సీ॥ గాత్రోల్లసద్దనాఘనదీప్తిఁ గాంచి బ

ర్హిసమూహముల్ పరుఁ గెత్తి యాడఁ;

జరణారుణాఽక్రాంతసాపానవిధుశిలల్

పద్మరాగాఽయితప్రభల నెనఁగ,

నకలంకముఖసరోజారాతి నీక్షించి

మునిచకోరాఽళి సమ్మోద మందఁ,

దతచితంబాఽవృతోత్కటపీతకాశేయ

కనకాఽభ మొగ మెల్లఁ గప్పుకొనఁగ,

||గీ|| గండ, భేరుండ, వేదండ, పుండరీక

— కాండనంచారవిలస దాఖండలాతి

చండదోర్దండమండితోద్దండభిదుర

ఖండితోదగ్రసానువుల్ గాంచి చనుచు.

౪౦

భీకరాద్రుదర్శికరోజ్జ్వలఫణా

మణిగణదీపికల్ మండుచోట,

భిల్లసాధ్వీహస్తభల్లనిర్భిన్నమ

స్కరగళన్ముక్తాఽఽళి గల్లుచోటఁ;

జంద్రాఽతప్తక్రాంతచంద్రోపలస్రవ

ష్ఠిరవారితుంపురుల్ దొరఁగుచోట;

మల్లికాతల్లజోత్ఫుల్లసూనవితాన

వరమరందరసంబు గురియుచోటఁ;

||గీ|| గీరపిక శారికోదారవారహరి

భూరిసారంగనికరర్పుంకారసార

చారువిస్తారగానముల్ మీఱుచోట;

నొక్కగుహ గాంచె శౌరి మహోన్నతముగ.

౪౧

ఉ॥ ఆమహాసీయదివ్యగుహ యంబుజమిత్రశ శాంక పావకో
 ద్దామమరీచులున్ జొరక దైవశిఖామణివాసమే కదా!
 యామహాసీయదివ్యగుహ యట్టులె మిత్రశ శాంక పావకో
 ద్దామమరీచులున్ జొరక దైవశిఖామణివాసయోగ్య మా, ౪౨

క॥ ఆఘతరగిరిగుహలో
 మేఘాంచితదివ్యగాత్రమేచకరుచి, భ
 క్తాఘాఘప్రధ్వంసు, డ
 మోఘస్వర్ణాంబరుండు ముదమునఁ జొచ్చెన్. ౪౩

వ॥ ఆసమయంబున ౪౪

క॥ అజముల మేఘులు నిద్దరు
 వ్రజతిలకులు హరినిఁ జూచి వసుధారమణీ
 ద్రజనీకరుతోఁ దెలుపన్.
 నిజశక్తి వారు సనిరి నిజపురమునకున్. ౪౫

క॥ అని శంభుడు సెప్పిన విని
 మునివరుఁ డి ట్లనియె “దేవ! మురరిపుండు రమా
 వనితను వైకుంఠంబున
 నునిచిన నాదేవి యొంటి నుండెనె? చెప్పుమా!” ౪౬

వ॥ అనిన శంభుం డి ట్లనియె. ౪౭

చ॥ తనపయి లేనిపోని దొకతప్పు ఘటించి ఖగాధిరాజవా
 హనుండు మహాగ్రోహమున హా! యెటు కేగెనో? యంచు నిందిరా
 వనజదళాక్షి దర్పకనవపద్మరాజులికిఁ జిక్కి సొక్కగా
 ఘననిభవేణివేత్తధరకాంత మొదలలచాన లత్తతీన్. ౪౮

౦॥ అమ్మా! నీ విటు లశూలు

గ్రమ్మఁగ మా టాడ వేమికారణమో? మా

యమ్మా! నిను బ్రతిమాలెద

మమ్మా! మాబోడఁ దెబ్బ మమ్మా! కొమ్మా!.

౪౯

౧॥ అనుచున్ సూత్రవతీసఖిచుణియు నయ్యంభోజసంకాశలోఁ

చననేతాంతరనిర్గతాశుకణముల్ సంవ్యాసచేలాంచలం

బునఁ బోనొత్తి “యి దేల? నమ్మ! యిటులన్ బూబోణి! చింతింపఁగాఁ

జనునే? శౌరియు లేఁడతండు సన నేచక్కిన్? దగన్ దెబ్బమా!” గీ॥

౨॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె.

౫౦

౩॥ వినరమ్మ! చెలులార! ఎనజనాభునితోడ

మనవిగా నే నన్నమాట లిప్పుడు,

మనుజు లెల్లరు మందమతులు దుష్కర్మలు

పుణ్యహీనులు సల్పబుద్ధియుతులు,

దురభిమానులు పరదూషణతత్పరు

లస్మృతవాదులు కుత్సితాత్మకులును,

పరధనానసక్తులు గురుభక్తిరహితులు

ధరణీసురాహితకరులు నైన

తే॥ గీ॥ వీర లేరీతి నీపాదసారసముల

సన్నిధికిఁ జేరఁగా వచ్చు? సరసిజాక్ష!

పతితపావనకీర్తి నీపట్లఁ గలదు

వంచనము లేక వారి రక్షించు మనఁగు!.

౫౧

మ॥ అని నేఁ బల్కినయంతలోన హరి తా నత్యంతకోపంబునన్
 “వనితా! దుర్భరపాపకర్మతజనవాత్సలులన్ బోవ లే”
 దని, నన్ “యుష్మదసర్వస్వపావనయశం బశాంత మె ట్లుండునో!
 యనుచున్ హేళనమాట లాడెదవు నీ కర్హంబె”యంచున్ జనెన్. ౫౩

ఉ॥ అప్పటినుండి నామనసునందలియూరట మేమి సెప్ప నో
 యప్ప! యి దేమిచిత్రము పికాఁళిశుకాఁళిమరాళికూఁ త నా
 కెప్పటియట్లు వీరులకు నింపు ఘటించదు; శూలబాలముల్
 గప్పున గుప్పించట్లు యగు; గాలవిపర్యయ! మేమి సేయుదున్. ౫౪

మ॥ సఖియా! శౌరిని బాసి యిందు నిలువన్ శక్యంబు గా దమ్మ! యీ
 నిఖిలాఽశాఽంతఁబహింపదేశములఁ దానే యున్న వాఁ; డైన నా
 మఖివిద్వేషివిరించి దేవపతిసన్మానీంద్రీనంఘంబు ల
 య్యఖిలాధ్యక్షుఁ గనంగ లే రనిన, నేనా! చూచుటల్ మానినీ! ౫౫

శా॥ ఆలావణ్యము నాతనూవిలసనం బాసుందరాఽకార మా
 లాలిత్యంబును నామనోజ్ఞతయు నాతొల్యప్రభాభూతి యా
 హేలాప్రాణిమ యావమోవిభవ మాహృద్యప్రభావంబు నో
 బాలారత్నములార! చూడక తరంబా! నిల్వఁగా నిచ్చటన్. ౫౬

తే॥ గీ॥ ఐనఁ జెలులార! ధరణిలో నరసి చూత
 మనుచు దిగ్గున లేచి కక్ష్యాఽంతరములు
 గడచి తడఁబడునడుపుల జడధికస్య
 నెడలెఁ దననెంటుఁ బడఁతులు నడిచి రాఁగ. ౫౭

గా॥ గంధేభేంద్రీనమానయాన చనువోఁ గాంతారమార్గంబులన్
 గంధోత్తంగలవంగలుంగకదళిఖహూరమాకందన

ద్బంధూకాఽదికుజాతజాతముల నిస్తందోగ్రహార్యక్షముల్
గంధర్వైణశరక్షుపోత్రిచయముల్ గన్పించఁగా నత్తఱికి.

గీ॥

సీ॥ సారంగవరదునిజాడఁ దెల్పుఁ డటంచు,
సారంగములచెంతఁ జేరఁ బోవుఁ;
బున్నాగశయనుఁ డెం దున్నాడు? చెపుఁ డంచుఁ,
బున్నాగగణములపొంత కేగుఁ;
బుంసింహరూపునిపాలుపుఁ జూపుఁ డటంచుఁ,
బుంసింహముల జూసి పొగడఁ జనును;
సౌకర్యవేషుఁడు చనినచో ప్పెది యంచు,
సౌకర్యనివహంబుచక్కి కరుగు;

తే॥ గీ॥ శంబర ద్వేషిజనకుఁ డేనదనమందుఁ
గలుగు నని శంబరాహితోఽవళినిఁ బలుకు;
మేర లేనట్టివెతలచే సారసాక్షి
పృథులమృగముల నడుగును బెదరి చనఁగ.

గీ॥

సీ॥ ఘనసారతరులార! చూచినఁ జెప్పరే!
ఘనసారరుచిదేహకాంతివాని,
సురసాలతరులార! కనుఁగొన్నఁ జెప్పరే!
సురసాలసుమదామగరిమవానిఁ,
గాంచనతరులార! కాంచినఁ జెప్పరే!
కాంచనాంశుకనజ్జఘనమువానిఁ;
బున్నాగతరులార! పొడఁగన్నఁ జెప్పరే!
పున్నాగవరదుఁ డె యున్నవానిఁ;

శే॥ గీ॥ గుండతరులార! చెప్పరే! కుందరదను,
 డెందు బోయెనో? యంచు రా కేందువదన
 మందగతితోడఁ గాంతారమందు వెదకి
 యెందుఁ గానక మదిఁ జింత నొంది యుండె.

౬౦

గీళ్ళు వర్ణనము.

క॥ ఆనమయంబున గీర్వం
 బాసన్నం బైన జనుల కతిభీకర మై
 వేసట నొనరించుచు భవి
 భాసురభీష్మాపత్యంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్.

౬౧

సీ॥ అర్యమగార్హవత్యాగ్నిహోత్రాపహుతి,
 మార్గమస్తకశైలదుర్గమపవి,
 శర్వరీయామఘాననిశాతదాత్రంబు,
 బధిరీకృతానేకపథికచయము,
 దవగంధవహసుహృజ్జవనకృద్ధమనిక,
 సంక్షోభితాఖిలజ్యోతలంబు,
 శోషితాశేషనదోషధివ్రాతంబు,
 కాసారజీవనగానివిహృతి,

తే॥ గీ॥ దై నమానాభిసంవృద్ధిదానకరము,
 ఘర్మసలిహోద్భవాస్తోకకారణంబు,
 సకలజనతాపకరము నై జగతియందు
 భీష్మరూపక మగుచు నాగీష్మ మలరె.

౬౨

శా॥ ఆవేశో సరసీరుహః॥ లయ సఖిశ్యామా॥ లలి వెన్వెంట రా
దేవోత్తంసశిఖామణిః వెదకుచోఁ ద్విధౌచురుగ్వాప్తిచేఁ
దోవ్వా బోవగ లేక యొక్కలలితేందుగ్రావవేదీస్థలిఁ
భావోద్భూతవిషాదవేదనల నీపచ్చాయ నున్నంతట.

౬౩

వర్న వర్ణనము

క॥ కర్నకజనహర్షక మై
వర్నాకాంబు వచ్చె వనాశ్రితాదో
తర్నంబుగఁ జాతకఖగ
తర్నంబుగ సకలజంతుతాపం బాఱు.

౬౪

నీ॥ మహనీయగర్జలు మర్దశధ్వములుగా,
దర్దురా॥ రావముల్ తాళములుగఁ,
జంచరికస్వనుల్ సరసరాగములుగాఁ,
బటుర్నిర్మలవము లుపాంగములుగఁ,
గలితశంపాలతల్ కరదీపికలు గాఁగ,
భవ్యమేఘములు సేవధ్వములుగఁ,
గంకణధ్వనముల్ గంకణస్వనులుగా,
హ్మారుహంబులు చూచుజనులుగాఁగఁ,

తే॥ నీ॥ బ్రావృడాగమనర్తకప్రాజ్ఞఁ డొకఁడు
ధరణిభృన్మౌళిరాజసంస్థానమందు
బర్హిణీవేశకాంతల నర్హ మైన
నాట్య మొనరింపఁ జేసె నానందముగను.

సీ॥ అది కేశవునిగాత్రమా! కాదు, ఘనఘనా

ఘననీలబంధురకాంతి గాని;

అది విష్ణుకరశార్ఙ్గమా! కాదు, దేవరా

ద్దీప్తకార్ముకలనద్దీప్తి గాని;

అది మాధవాంబరంబా! కాదు, రమణీయ

తరభాసురేరమ్మదంబు గాని;

అది శౌరివాగ్గ్రవంబా! కాదు, సుమహిత

గంభీరజలధరగర్జ గాని,

తే॥ గీ॥ యెంత బ్రహ్మసితి నిపుడు నే స్వాంతమగుదు

గాంతుఁ డేమొ యటంచు నోకాంతలార!

కంతుఁ డొనరించుమాయ లీకాంతు లనుచు

జింత సేయుచు నిందిరాకాంత ననఁగ.

౬౬

శరదృతు వర్ణనము

కం॥ శరదాగమ మేతెంచెను

సరసీరుహషడతపము సఫలతఁ జెందఁ,

బరమేష్ఠ్యశ్వము లలరఁగ

హరిణాంకగభస్త్రినివహ మతిధవళము గాఁ.

౬౭

సీ॥ బిడ్డ గావున నబ్ధి ప్రేమతో లక్ష్మీకి

బంపినముత్యాలజంపు లనఁగఁ;

దల్లి కాల్నడఁ బోవఁ దగ దంచు విధి పంప

సభ్రోవీధిని వచ్చుహంస లనఁగ;

౬౮

దొరసాని యడవులఁ దిరుగఁగాఁ గని యిందుగఁ

డడుగులఁ బరిపించుమడుగు లనఁగ;

గగనభాగతి రమాకాంతకు నీడగా

నిడినట్టి వెలిపట్టుగొడుగు లనఁగ,

॥ గీ॥ నభిజాతకు నమృతాశనాబ్జపాణు

లంబరంబున నిలుచుండి యలర వీచు

చామరంబులొ! యన నొప్పె శారదాగ

మాచ్ఛధారాధరావళి యరుదు గాఁగ.

౬౫

॥ ఆశ రదాగమవేశల

నాశరహరు వెదకి యలసి యబ్జైకర మం

దాశరజశయ కని వయ

స్వాశరజాననలు గొలువ నచ్చట నిలిచెన్.

౬౬

వర శరదాగమం బనెడివై రిన్మపాలునిరాజ్యభోగ మే

నురవడి నాకృమింతు నని యుగ్రహిమాగమరాజమకాళి దా

నరుదుగ హైమబైందవశరాళి వెనక దొరగించి వేగమే

తరిమినఁ బోయెనో! యనువిధంబున శారదకాల మేగినన్.

౬౭

హేమంత వర్ణనము.

అంతట హేమంతము బల

వంతం బై ముక్తకాంతవనితావిలస

త్వాంతాంతరరోహించ

ద్వాంతత్విద్ధామకాంతివై ఖరి మించెన్.

౬౮

తే॥ గీ॥ అద్దినంబునందు నర్యముం డతివేగఁ
జరమధరణిధరముచాటు కేగు,
నగ్ని వృద్ధజనులయండఁ గుంపట్లలో
నణఁగఁ జలికి వెఱచి యనఁగ నొప్పె.

29

ఉ॥ ఆనమయంబునందు శిశిరాఽగమ మైన, రమావధూటి త
ద్వాసముఁ బాసి కేశపుఁడు వచ్చినజాడనె వచ్చి వచ్చి త
న్మానయుగాంతవేళ కసమానసఖికువలాధిరాణ్మఖుల్
వేసట లేక తోడఁ జన వేగమె యంజనశైల మంతట.

23

మ॥ కని చేరం జని యందు ముందు ఘననక్రిధ్వంసుఁ డున్నట్టియా
వనజాతాఽకర మారమారమణి చెల్వం బొప్పఁగాఁ జూచి యీ
వనసౌరభ్యము లీవనప్రియశుకవ్యాతంబు లిం పొందఁగాఁ
గనిపించెన్ మన మిందె యుండ మని సంకల్పించి యున్నంతట.

28

సీ॥ నటదర్జునాపాంగపటుపింఛఁగి
జాతవాతాఽకరసర్పచయము;
స్తంభేరమస్తనంధయగంః కంఠూతి
హరణనఖాగ్ని గార్యక్షగణము;
సారంగశాబకసముదాయ సంబన
దుర్భరోదగ్గిశార్దూలవితతి;
చాంపేయసుమరసాఽస్వాదనాఽష్టదైక
తుందిలపుష్పలిడ్బృందములును,

తే॥ గీ॥ గోచరం బైన నిందిరాకువలయాక్షి
చూచి యిది యేమిచిత్తమో! సుదతులార!

భాసురం బైనయీమహాపర్వతమున

నీరజాక్షుండు గలఁ డంచు నిశ్చయించె.

27

వసంత వర్ణనము.

చ॥ అలరె వసంత మంతట లతాంతశిలీముఖకుంతజాలకో
త్కలితవనాంతకాంతపరికల్పితకుంజనిశాంతకాముకీ
లలితరతాంతఘర్మనలిలవృజసంతతవారణోజ్జ్వల
స్థలయసమీరకీరపికమాధుకరాదివిహారహృద్య మై.

28

చ॥ పెనిమిటి వచ్చె నంచు మురిపెంబు మనంబున సందడిండుగా
వనవనజాక్షి శోణమణివజ్రవిభూషణభూషితాంగి యై
తనరె నటన్చుచందమున ధారుణీరుద్వృజ మొప్పె నెల్లెడఁ
వినుతసుమాంకరాగమనవేళఁ గిసప్రసవాభిరామ మై.

29

ప॥ మఱియు నవ్వసంతంబు వేదాంతంబురీతి శుకముఖవిప్రయోగానందం
బై, వైకుంఠంబువిధంబున మధుసూదనహృదయాభిరామం బై, కైలా
సంబుచెలువునఁ గాలకఠవిహారోద్భాసితం బై, త్రిదివంబుభాతి సుమ
నోవితానమహోల్లాసకరం బై, సూర్యమండలంబుతీవి ఛాయాసమన్వి
తం బై, పరిపూర్ణరాకాశకీధిచిందంబున ద్విజరాజవిరాజమానం బై,
దేవతాసమూహంబుచాడ్పున సరసామృతాహారం బై, దుర్మార్గ
రాజప్రపంచంబువోలె సుకాతికుజాతితిరస్కరాన్త్యదకరం బై,
వేశ్యాజనమందిరంబులేవను బల్లవతల్లజనల్లలితం బై, గ్రీష్మర్తుకరణి
మిథునసంక్రాంతివిభాసురం బై, ప్రావృడాగమంబుతీరునఁ బుష్కర
సమృద్ధం బై, శరత్కాలంబుపోలిక శుక్లపక్షాధీశ్వరకళామోహ
కారణం బై, హేమంతంబులీల సమాలింగితమవల్లీజాలం బై, నైశిర

సమయంబుపొంకంబున సమశీతోష్ణకలిత ప్రాణస్తనాంతరోద్భాసితం బై
ప్రకాశించె; నాసమయంబున మారవికారశాంతస్వాంత మై యున్న
యందిరాదేవిముఖారవిందం బ్రహ్మాంకించి స్వాత్మవృత్తిప్రయస్థాశ్రితం బి
ట్టనియె.

విభాగము

సీ॥ సుమనోవితానంబు శివోభాగనియ్యంబు శాలించె;

ధరణిజాతచయంబు దనరు చుండె;

సవనఫలప్రాప్తి సద్విజ్ఞానలికిఁ గల్గె;

శుకభరద్వాజప్రచురము నయ్యె;

మిత్రవిభూతి సమృద్ధ మై చెలు వొందె;

బ్రహ్మము కాండనంపత్తి గల్గె;

సురభి యేప్రాప్త సంశోభితం బై యొప్పె;

బ్రతిదినసంపత్తి బహుళ మయ్యె;

తే॥ గీ॥ బరంగ భూమి పరాగబంధురము నయ్యె,

విత గద! యమ్మ! యిదియంత దంతిగమన!

మాధవాంగమనవిశేషమహిమరీతి

మాధవాంగమనవిశేషమహిమ దసరె.

21

మ॥ అనిసక సూత్రవతీముఖాంబుజము సయ్యంభోరుహాంగవాస గ

గ్నాని యాహా! యిపు డిందు నీ వెటులఁ గన్గొన్నావో కానీ! సఖీ!

వినవే! వీడు సజాతివైరి భవవిద్యేష్టప్రనిర్మాతయు

ఘోరపాపప్రకరప్రమాతి తగ నే. గర్వాంతర్ము వర్ణింపఁగక?.

౨

చ॥ విధుముఖ! యేమి చెప్ప? సరవిందదళాంతయతనేత్రుఁ డిమ్మహి

మధుని వధించినాఁ డనినమా టది మిథ్య; నిజంబ యేని, నీ

ఓనుండి వచ్చె? బహుమాయలు కల్పన నేసి నన్ను మ
కప్పగించి చనె మాధవుఁ డమ్మరొ! యేమి నేయుదున్. ౮౦

మన్మథ దూషణము.

చెలియా! మదనుం

డై వచ్చె నేమొ! యహహా! యిదె నా
దరఁగఁ జెలఁగెన్ ద

బలనికరసింహనాదాఽర్భటులన్.

౮౧

న్నుడు ముక్కుకొన నుండుఘోటక

మెక్కి స్వబలముకం డ్లెట్టి నేయుఁ;

మేమన? గంట్లమారినిఁ బూని

గుఱు తై నమధుపాయిగుణముచేత

బాణముల్ వెన నేయఁ దొడఁగెను;

దోడు మామను గురుద్రోహిఁ గూడి;

మాశసఖుండు నదుగొ! చూడఁగ వచ్చె;

మీరు సూడరె! మంటమారి మారు;

కెట్లోర్లు సాంకవాఽమోదగాత్రి!

౧! గజయాన! కాంచనధామ! హంస

విధుంతుదరోమాఽలి! కాలభుజగ

హరు నై సఁ గొలువరే! వెలఁదులార!

౮౩

! యే మనండు? సనపాయిని యంచు నొకప్పు డైన ము

కే భజాంతరమహేంద్రశిలాఽఽయతపీతమందు సన్

దామరసాక్షుఁ డంకమువిధంబునఁ జేరిచి; నిర్దయాఽత్ముఁ డై
కామశరాగ్నిలో నిపుడు గ్రొక్కున వైచె నటంచు నత్తఱిన్. ౧౪

మ॥ సరసీజారిశిలాతలంబున రమాసాధ్వీలలామంబు దాఁ
దరుణాంభోరుహతల్పమం దమితసౌందర్యాంగమున్ జేర్చి శ్రీ
హరి కే నెంతటిభార మైతిన్! సఖి! హా! యంచుఁ బల్కెన్ వడిన్
స్మరపుండ్రోక్షుచుహోగ్రకార్ముకకనజ్జ్యోజాతనాదాఽర్పిటిన్. ౧౫

మ॥ తల యూచున్; సగుఁ; గన్న మూయుఁ; దెఱచున్; దబ్బిబ్బు మాటాడు
మే నలయన్ సోలు; బిఠాన లేచు; జలదశ్యామాభిరామాంగునిన్
దలఁచున్; జెక్కిటఁ జేయి సేర్చు; మది సంతాపంబు రెట్టింపఁ గ
న్నుల నీరున్ దొరఁగించుచున్ విగతసంతోషంబుతో నుండినన్. ౧౬

సాయంకాల వర్ణనము.

౧॥ అపు డహిమాంశుఁ డస్తగిరి నందెఁ బయోనిధిరాజకన్యకా
చపలమృగాక్షి మన్నథనిశాతశరాగ్నికిఁ దాళఁ జాల క
ట్లవగతమోద యై పొరలునారట మంతయుఁ జూడ లేక తా
నపరదిశానగేంద్రమున కావలి దిక్కున కేగునో! యనన్. ౧౭

సీ॥ చరమసర్వంసహాధరశిఖాఽగ్రంబునఁ
బుప్పితకింశుకభూజ మనఁగ;
నపరదిగబ్జాతలపనాకటితటో
ద్భాసురకౌసుంభపట మనఁగ,

నమయేంద్రమర్దితచటులనభోదైత్య
తనునిర్గళదగ్గఁ ధార లనఁగ,

సూనబాణరణప్రియాణవేశారతి

కిరదక్షతాపణఘృణు లనంగఁ,

తే॥ గీ॥ గాలదుర్భరమత్తశుండాలశుంభ

దమితకుంభస్థలాంతరవిమలఘృణ

మస్మణరమణీయదీధితిమహిమ యనఁగ

సాంశ్యరాగంబు దనరె నిస్తంద్రగరిమ.

౮౮

చ॥ ససుయకృపీటభృచ్చబరి సాంశ్యమహోజ్జ్వలరాగవహ్నిపై

సమరంగఁ బేలగింజ లపు డాకన మ్మ బెనుమంగలంబునన్

బ్రమద మెసంగ వేచిన నపారముగా నవి చిట్లెనో! యనన్

గ్రమమునఁ జీకటుల్ బెరసి గ్రక్కునఁ జుక్కలు మొల్పె నెల్లడన్.౯౯

సీ॥ సురపథోదగ్గివిస్ఫురదమృతాశన

క్షోణిరుట్చుఖాఽగ్గిసూన మనఁగఁ,

బ్రాచీదిశాఽంగనాభాసురహస్తాబ్జ

కలితమాక్తికకంఠకం బనంగఁ,

గీరనాసీరార్వధారుణీశోత్తిప్త

భాసుర శ్వేతాఽతపత్ర మనఁగ,

క్షణదాఽర్యమకుమారికామఫ్యమోదగ్గి

మండితడిండీరఖండ మనఁగఁ,

తే॥ గీ॥ బాండురద్యుతినిష్ఠితకుండలీంద్ర

కాండజోద్భవకాండేంద్రతుండికాఽండ

పుండరీకాండజాగీశతుండచంద్ర

మండలం బొప్పె దూరుపుకొండమీద.

ఉ॥ దారచయంబుతో మిగులఁ దామసి యామిని యంచుఁ గోపి నై
సారసశాత్రపుండు కరజాలములన్ వడి సాచి త్రోచినన్
దీఱనిసిగ్గుతోడ జగతీజముఛాయల డాగెనో! యనన్
ధారుణి వెన్నెలల్ నిగిడి దవ్వుల నీడలు సాగె నంతటన్. ౯౦

చ॥ కదళినుమచ్చదాచ్చచషకంబుల నిండినకొముదీసురన్
ముద మొదవంగఁ గోల్చి పరపూర్తినిఁ జెంది చకోరదంపతుల్
మదమున నుల్లసిల్లి సుమమార్గణయుద్ధసముద్ధతంబు లై
యెద లెద లంటఁగా నదిమియింపు జనింప సుఖింపు చుండుచోన్. ౯౧

సీ॥ తగనితాపముఁ బెంచుతోగజేని నిందించు;
నిందించి కన్నుల నీరు నించు;
జలచంచునంచయ మలరించు తెలివెన్నె
లలు గాంచు; గాంచి తా నలమలించు;
దను ముంచుకొను మోహమున మించువలిమంచు
గనిపించు; గనిపించినను గృశించు;
బతి యంచు; దననీడఁ బరికించు; బరికించి.
కా దంచు విరహాగ్నిఁ గలవరించు,

తే॥ గీ॥ నించువిల్తుడు, కోపించి పంచశరము
లెంచి పొంచుచు; దనమేన నించె నంచుఁ
బలువరించు; నయో! యంచుఁ బరితపించు;
గాంతునిఁ దొలంగి యొక్కజక్కవలతొంగి. ౯౩

మ॥ తొగజేఁ డన్ఘసమాంత్రకుండు తుహినస్తోమామితద్రవ్యముల్
జగతిన్ రాలఁ జకోరవారరుతి విస్తారోగ్రమంత్రాఽలిచే

జగదావేశనిశాపిశాచనికరోచ్ఛాటక్రియాధుర్యుఁడై

తగఁ బైపై కెగ నూఁదుభస్మమన నంతఃజ్యోత్స్న వ్యాపించినఁఁగ

కం॥ ఆవెన్నెలలో నిందిర

భావజనంతాపతప్తభావము గల నై

జీవనజాతారినిఁగని

జీవంజీవారి యనుచుఁ జెలితో ననినన్

౯౧

తే॥ గీ॥ వేత్రధరకాంత విని హరిత్పత్రితురగ

పత్రచయబాధ కీశతపత్రపత్ర

నేత్ర కువలయమిత్రుని మిత్రుఁడనుచుఁ

జిత్రముగఁ బల్కెనిఁక నేమి నేతు? ననుచు.

౯౨

కం॥ చూ చూ! యీతఁడు నీ

తోడను జనియించిసట్టితుహినాంశుఁడె కా!

వీఁ డేల భాస్కరుం డగు;

నీడజనైంధవునికొమ్మ! నీతో డమ్మా!

౯౩

చంద్ర దూషణము

మ॥ అనినన్ జూమ్ములు చంద్రుపై నిలిపి తా నత్యంతకోపంబునన్

విసరా! యో! కళంకి! శంకరుండు నీవృత్తంబు విస్పృష్ట మా

టను ని స్పర్థము నేసి యోట గలనీటఁ ద్రోచె; నేఁ డెట్టు లీ

ఘనమార్గంబున మించినాడవో? వియోగప్రాప్తి కే మం చనన్,

కం॥ ఓరాకారజనీచర!

నీరాకకు జాలు గరఁగి నీ రాఁగద! నే

నేరీతి నోర్వ వచ్చును?

మే లా రా? యనుజ నేచ మిత్రద్రోహీ!

౯౯

కం॥ అంకముగా మునుపే యొక

రం కుండంగ గురునినతిని రమియించినబల్

రం కొక్కటి గలిగెను; నీ

కింకా రం కేల సతుల నేచగ గళంకీ!

౧౦౦.

చ॥ జగతిఁ గలట్టిపద్మినులసంపదఁ జూఱు పుచ్చుదొంగ వం

చుఁ గద! యినుండు నీఘనవసుప్రకరంబు హరించి యుగ్రుఁ డై

పగలఁ గలంపఁ బూని నిను బట్టెద నం చని వెంట సుటఁగా

నగపడ కభ్రవీధి నిశలందుఁ జరించెద వార! చంద్రమా!

౧౦౧

మన్మథ దూషణము.

కం॥ అంతట నిల్వక పటుతర

చింతాసంతాపతప్తచిత్తము గల దై

కంతుని నుద్దేశించి దు

రంతామర్షంబుతోడ రను యి ట్లనియె.

౧౦౨

కం॥ ఓరీ! మారా! యేరా!

మేరా? యీరీతి నేచ; మిమేలము? నీ

గారాబ మాఱ; తల్లికి

నేరం బొనరించువారు నీ తై పోరా?

౧౦౩

నీ॥ మహితృష్ణగుణంబు మలినత్వమును జెందె;

బటుతరాశ్వము చదల్ పట్టి పోయె;

మే లై న బాణముల్ మేదినిపై వ్రాలె;
 నంద మహాస్యందనం బగ్నిఁ గలిసె;
 ఘనుఁ డైనచెలికాఁడు కాంతారములఁ దూతె;
 మేనమా మగువాఁడు మింటఁ గలిసె;
 నధిక మహాకేతనం బభిసీటను గూలె;
 బలము తల్లిని. దండ్రుఁ బాసి చనియె;

తే॥ గీ॥ భర్గదృగ్జాతదుర్గమానర్గశాన్ని
 నిర్గతాత్మగ కీలాప్రవర్గములను
 గూలి యేరీతి బ్రతికితో? మేలుమేలు!
 విమలసుమచాప! విస్ఫుటకమలయాప!

౧౦౮

సీ॥ ఒకటి రెం డొసరించుయోధు లుందురు గాని,
 రెం డొండు సేయుకోదండి గలఁడె!
 క్రూరనారాచభృచ్చారు లుందురు గాని,
 వారిజనారాచధారి గలఁడె!
 దృఢ వాహినీపరివృథులు నుందురు గాని,
 పరభృతభటచయప్రభువు గలఁడె!
 విలసితావయవసంకలితు లుందురు గాని,
 ఘనతరాంగవిహీనజుఁడు గలఁడె!

తే॥ గీ॥ యిట్లు వింతలు పెక్కు నీపట్లఁ గల్గె;
 ధర వియోగుల నేఁచెడిధర్మశాలి;
 భళిర! విపరీతశౌర్యసంకలితధీర!
 శుకకులాధ్యక్షకంఠాణ! సూనబాణ!

౧౦౯

చ॥ హరనిటలాంబకోదితమహాఽద్భుతకీలిక రాశకీలకన్
దొరలి శరీరమున్ విడిచి తోయ్యలుల్ మిడికించ భూత మై
తిరిగి 'యనంగ' నామమునఁ దేజము నొందితి; వే మనందు నిన్,
గరితల నేచ హేతువు దగన్ రతిమంగళసూత్రశిక్తి యా. ౧౦౬

చ॥ అనిలునిఁ బ్రాణ మైనహితుఁ డంచు మనంబున నమ్మినావు గా!
నిను బొలియించునాడు హరనేత్రకృతానుక రాశకీలకున్
బనివడి తోడు వోయి నిను భస్మము నేసినపాపకర్ము నే
యనువున నమ్మినావా? వనజాంబక! నీ కది యెట్లు సహ్యమో! ౧౦౭

నీ॥ ఏడె కా! నీమహాబాడబేడ్గానంబు
తొడిఁబడఁ బుడమిలో నడఁగఁ జేసె;
ఏడె కా! నీశాతవిశిఖనందోహంబుఁ
జెలఁచేగి మంటిలోఁ గలిపి వేసె;
ఏడె కా! నిను గూల్చువుపభధ్వజానికంటి
మంటతో డై నిన్ను మడియఁ జేసె;
ఏడె కా! నిమామసూమన కాహార
భూతుఁ డై యతనిని బొలియఁ జూచె;

తే॥ గీ॥ ఏడు హితశాత్రవుడు నీకు వీని నమ్మి
యున్న దెల్లను గ్రూరు లౌపన్నగముల
నోటిఫలముల కాశించుపాటి యగును;
దెలిసి వర్తించు మిఁక నైన జలజబాణ! ౧౦౮

చ॥ చెలఁగి హయంబు కార్ముకముఁ జేల్చె; భూఽలి కృపాణజాలమున్
గళగళ మ్రింగె; మార్చి విశిఖప్రజసారముఁ బీల్చె; మామ నిన్

బాలియంగఁ జేయువైరితలపు వ్యయి మించె, వినిగ్గతాంగ! యే
చెలుపునఁ గూర్చికొంటివా! విశేషముగా గృహకృత్యవైరులన్. ౧౦౯

తే॥ గీ॥ అంతలో సూత్రవతి సూచి కాంత! యింత

రంతు సేయంగఁ దగునఁటే! కాంతలకును;

జిగత సేయకు; వచ్చు నీకాంతుఁ డనిన;

మారు దూఱక వేసారి యూర కుండె.

౧౧౦

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ అరుణాంతర్గతశరణా!

శరణాఽగతభక్తజాతసాక్షాత్కరణా!

కరుణాలసదాచరణా!

చరణాబ్జవిలక్షణైకనదమలచరణా!

౧౧౧

భుజింగప్రయాతము.

బలద్విడ్విరోధవ్యసప్రహసధీరా!

దళద్రుదకోదఁడధైర్యప్రచారా!

చలన్నీరదానర్ఘ్యచంచచ్చరీరా!

శిలాకామినీకృద్విశేషావతారా!

౧౧౨

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాఽస్వాదనతుందిలేందిది

రాఽయమానానమానతూమువంశక్షీరపారావారాకా

సుధాకరరాఘక్షాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీ

ణాంధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావనీపా

లవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగాప

రిణయం బనుమహాప్ర

బంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమద్భూమిసుతాఃసుఖ
సోమూఽప్తానందనేత్రసుభగచకోరా!
భీమోద్ధతభృగుకులభవ
రామామితమదవిరామ! రఘుకులరామా!

౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుము శంకరుం డవ్యలికధ
నారదున కేమి సెప్పె విస్తారముగను,
దాని వివరింపవే! యని శౌనకర్షి
యండిగినన్ సూతుఁ డతనితో ననియె నిట్లు.

౨

ఉ॥ తూరుపుఁదెల్పు మించె; భువి దోయజముల్ వికసించె; బుష్పలి
డ్వారము రూంకరించె; ఖగవర్గమహాఽర్భటి మించె; గమ్మనౌ
మారుత మేగుదెంచె; విలు మన్మథుఁ డెక్కడలించె; గైరవ
శ్రీరమ మోము వాంచెను; నశించె నిశారమ వేగుజామునన్.

౩

మ॥ మొకమో టైనను లేక వద్దిరుల నిర్భోహంబుచే నేచుటల్
ప్రకటం బైన నినుండు వచ్చె నదుగో ప్రాగద్రిపైఁ జూడు మో
యి! కలంకీ! యింక వేగమే జరుగు సుమ్మి! యన్నచందంబునన్
గృకవాకుప్రకరంబు వేశ్యములచక్కన్ నిల్చి కొక్కో! యనెన్.

౪

సీ॥ గగనరమాఽధీశఘనభుజాఽర్గళయుగ్మ
కలితోరుశంఖచక్రంబు లనగ,

సమయమత్తేభేంద్రసదమోభయపార్శ్వ
 కలధాతకాంచనఘంట లనంగ,
 జరమపూర్వాధీశవరవధూకరయక్త
 ఘనసీరమణికందుకంబు లనంగ,
 బ్రత్యాషభామినిశ్రవణద్వయోజ్జ్వల
 ధవళారుణాంచితోత్పలము లనంగ,

తే॥ గీ॥ నలరురాకానిశాంతపద్మాక్షిచూళి
 కాలికాంతరములయందు నమితమాక్తి
 కములబొట్టును రాకిణి యమరె ననంగ
 గమలరిపుమిత్రు లొప్పి రక్కాలమునను.

కం॥ పద్మాఽయితనేత్రాంచిత
 పద్మాసద్మావకారి పాశ్చాత్యం, డీ
 ఛద్మకునిఁ ద్రోయ వచ్చునా!
 పద్మాఽస్తుం డనంగ బొడిచెఁ బ్రాగ్గిరియందున్.

కం॥ అనుచున్ శంభుఁడు వక్రిస
 ననిమిషముని “విని రమేశు నజపాలురు గ
 న్గొని నృపతికి వినిపింపన్
 జని” రంటి వదేమి? యనిన శంకరుఁ డనియెన్.

కం॥ మానవతీపురమున బుధ
 మానితుఁ డౌతూమురామమనుజాధిపుఁ డా
 స్థానమున మహోన్నతపం
 చాఽనసపీఠాంతరస్థుఁ డై యున్నయెడన్.

సీ॥ సామంతభూపాలసముదాయ మొకవంక,
 నొకవంక రణధీరయోధవరులు,
 బహుశాస్త్రవిజ్ఞానపండితు లొకవంక,
 నొకవంక సరసగాయకచయంబు,
 కార్యదీక్షామాత్యపర్యాళి యొకవంక,
 నొకవంక సకళంకసుకవిజనులు,
 వారవిలాసినివారంబు లొకవంక,
 నొకవంక మాగధప్రకరములును,

తే॥ గీ॥ సందుకొలుపున నుండ నాఖండలుండు
 ధర సుధర్మాంతరస్థుఁ డొకరణిఁ దనరు
 తూమురామావనీపాలతోయజారి
 కొలువుకూటంబుఁ జొచ్చి రాగొల్లవారు.

కం॥ అరువెంచినగొల్లలు దా
 మిరువురు దండంబు వెట్టి యేలినవాఁ డా
 దరమున వెఱఁగునఁ జూడఁగఁ
 దఱచుగఁ గాన్కల నొసంగి ధరణీశ్వరుఁడో.

తే॥ గీ॥ సామి! యీయూరియుత్తరభూమి కై న
 కూతపెట్టునఁ గాటుకకొండ గలదు,
 దాన మేకల మేఁప మావానితోనఁ
 బోయి కంటిని; మనసు కబ్బురము దోసె.

కం॥ అన నాముచ్చట యేమో?
 వినిపించర! గొల్లవాడ! వేగిర మనుచున్

జనవిభుఁడు వల్కినంతనె

తనచేతులు మోడ్చి యెడ్డతనమున ననియెన్.

౧౨

సీ॥ బొలిబొల్లినామాలు గలమేను గలవాఁడు,

సంకుసక్రాలబుజాలవాఁడు,

తెల్లనిముత్యాలఁజొల్లుబోగులవాఁడు,

ఎదమీఁద నెనఁగుజన్నిదమువాఁడు,

జలతారు వొదిగినతలకుల్ల గలవాఁడు,

వలిపంపుతగటుదువ్వలువవాఁడు,

రతనాలు దాపనపతకంబు గలవాఁడు,

సక్కనిసీలాలసాయవాఁడు,

తే॥ గీ॥ ఎవ్వఁడో కాని మా ఒడు నవ్వుకుంటు

కాల్పాకోల్లు మెట్లపైఁ బెల్లు మనఁగ

నల్లకాటుకకొండన మెల్ల నెక్కి

పెద్దగైఁదొనఁ జొచ్చె నీపొద్దె రాజ!

౧౩

కం॥ అని జాబాలురు వల్కిన

మనుజాధిపుఁ డాపు లైనమంత్రులతోడన్

“మన మేగి చూత మెవ్వఁడో?

ఘనుఁడే కాకున్ననిట్లు గల్గునె? గుర్తుల్.

౧౪

కం॥ సునపూర్వపుణ్యఫల మీ

దినమున ఫలియింపఁ జేయుదేవుఁడు గాఁబో

ఱును భీకరగిరిగుహలో

జనమాత్రుఁడు సొరఁబడంగ శక్తుఁ డగునే!

౧౫

తే॥ గీ॥ ఐన మన మేగి చూత మయ్యది నిజంబా?
 లేక మిథ్యయో? యిచి గట్టి గాక యున్న
 జనులు సవ్యధు రింక నిజంబు దెల్పు
 డనుచు గొల్లల నడుగుడీ!” యనిన వారు.

౧౬

తే॥ గీ॥ ఉన్న ధున్నటు మీ రందుఁ గన్న దెల్లఁ
 గల్ల లాడక తెల్పుఁ డోగొల్లలార!
 రాజు సూడఁగ మీవెంట రాఁ గలండు.
 ననుచు నడిగిన నాభీరుఁ డనిరి యిటులు.

౧౭

తే॥ గీ॥ అబ్బితో డబ్బ! దబ్బులు లేదు; నిబ్బ
 రమునఁ జూస్తిమి; మీ రింక రాండి సూడ;
 దర్లపసికెలు మేసెటిగొర్లనడిమి
 కెల్లి వచ్చెను పనుపొన్నెవలైవాడు.

౧౮

చ॥ అనిన సమాత్యవర్గము సృష్టాగ్రణితో “సజపాలశేఖరుల్
 ఘనవిభగాత్రు నిక్తముగఁ గన్గొనినా” మని పల్కుచున్నవా
 రనిమిషరాజభోగసదృశాంచితవైభవ! యెన్నిభంగులకా మన
 మటు వోయి చూడ కనుమానము వాయ దటంచుఁ బల్కుఁగన్. ౧౯

౦॥ ముందర నిలిచినసేవక

బృందముఁ గని పిల్వఁ బనిచెఁ బృథ్వీశ్వరసం
 క్రందనుఁడు గజతురంగ
 స్వందనపరిహాసవీరస్సైనికవరులన్.

౨౦

క॥ సిద్ధాంతులఁ గన్గొని పరి

శుద్ధదినం బడుగ ‘నిపుడె శుభ’ మం చనినన్.

కమలకు శుభమే కద! యో

కమలాన్వయకమలరాశికమలవిరోధి!

౧౩౪

|| ౧ || రమ నీయందు జనించినందువలన౯ రంజిల్లు సీహాలికల్
విమలాఽస్యాక్షి కరాఙ్ఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నుల౯
గమలాదేవినిఁ జూచినట్లు యగు ని స్లనొన్న నిక్కంబు సం
భ్రమ మందె౯ జుమి! నాహృదబ్జ మిపు డో గాజీవరాజీశ్వరా! ౧౩౫

|| ౨ || చక్రాంగప్రియమవు గద!

చక్రాంకుడ సుమ్మి! నేను సరసీరుహాభూ

చక్రాధిప! న న్నాశ్రీ

చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము సల్పుం గదవే!

౧౩౬

|| ౩ || అని వనజము నివ్వధమున

వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింత

వననిధినిమగ్నచేతో

వనజం డై రాజువదనవనజమఁ జూచె

ఆశ్వాసాంతము.

|| ౪ || రవివంశార్ణవసోమ! సోమనవభుగ్రాబాబ్జభూమిస్కా
స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతలయోమాభూతపాపాణి! మా
నివరాంభోరుహపాణి! పాణిధృతస్థిద్రోమరద్వేషి! రా
జవిదారోద్ధతపత్రి! పత్రివరరాజత్నైస్సంధవాఽరోహణా! ౧౩౮

ఉత్సాహ॥ ఖరసురారివరవిదార! కలితసారకాంచనో
 త్కరనిశారదశశతారదరకరారవింద! సా
 గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవిసారకేతుసుం
 దరశరీర! మరశరానదశసశూర! భూవరా!

౧౩౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసానస్వాదనతుందిలేందింది
 రాయమానమానసతూమువంశక్షీరసారావారరాకాసు
 ధాకరరామత్నాపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణం
 ధగ్రీర్వాణచణరామచంద్రావసీపాలవిరచిత
 శ్రీమదలమేల్మంగాపరిణయం బనుమహా
 పృబంధంబునందుఁ దృతీయాంశ్వా .
 సము సంపూర్ణము.

ఓం

చతుర్థాఽశ్వాసము.

కం॥ శ్రీకోసలరాత్తనయాఽఽ

లోకనవికచాబ్జ! లోకలోచన! విలస

త్పాకాహితలోకాహిత

లోకాహితగేంద్ర! సకలలోకనరేంద్ర!

శ్లో॥ గీ॥ అవధరింపుమ! యటమీద న్జ్వలహాలి

యేమి సెప్పెను! సురసంయమిశ్వరునకు;

విచగ నవి మాకు వివరింపు విశ్రుతముగ

సూత! నముపేతహరికథాఖ్యాతచరిత!

కం॥ అన సూతుఁడు శౌసకముఖ

మునికులతలకులను గాంచి ముదితాత్మం డై

“వనజోదరుదివ్యకథల్

విస వలసితలేని మీరు వినుడని పలికెన్.

ఉ॥ రామధరాధినాయకునిరాజనిభాఽస్యముఁ జూచి శౌరి “నేఁ

బామును బట్టెదన్, జ్వలను బట్టెద, సంగజు నైనఁ గొట్టెదన్,

భామరొ! నిన్ను బాయ నని బాసలు నేసెద సంతి”నంచు నా

శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్వు మొకసా రిక వేడెద నిన్ను భూవరా!

మత్తకోకిల॥ అనుచు నాసతి యిచ్చినన్ నిటలాన్పితాంజలిబంధుం డై

మనుజనాయకుఁ డిట్లు వల్కె నమందవాగ్విభవంబునన్

దనుజమర్దన! యివ్విధంబున దాసునిక బ్రతిమాలఁగాఁ
జనునె? నీ విపు డాన తిచ్చిన సత్వరంబున నేగదన్.

కం॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును

జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! ముచు నేఁ

బోయిన రా ననెఁ గద! “వేం

చేయఁగవలె మీరె యటకు శీఘ్రం” బనినన్.

మ॥ హసనాంచన్ముఖఁ డౌచు. దైత్యమథనుం డాహ్లాది యై యిట్లు నే
నసమాస్త్రాంబకుబాధ కోర్వక నితాంతానక్తిమై వత్తునే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విన వయ్యా! యీధరామండలిన్
రసికుల్ వినను రామ రామ! నగరా! రామావనీపాలకా!

కం॥ అటు గనుక నీవె చని యా

కుటిలాలకతో “మహోగ్రీకసుమానయధదు

ర్భటపటుశరపీడితహృ

త్పుట మిఁక నెటు లానా? చూచి పొమ్మనె”ననుమా!

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసమనోజ్జముఖారవిందుఁడై
చనియె నదభ్రష్టగజితసారభవాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారసభక్తినియు కనెజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్నచోటికిన్.

ఉ॥ పోయి సరోజమందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతపాదనిశ్చల
స్థాయదనారతోత్కలితభక్తిహృదబ్బుడు మొక్కినన్, హరి

ప్రేయసి గారవించుచు “సరీస్వన్నవైతురంగుఁ డే మనెన్?
నాయెడ నల్లినాఁడో? కరుణాపరుఁ డై నను బిల్వ సంపెనో?”

౧౦

క॥ బొంకిన నఘ మనుచును బుధ

శంకరు లను చుండ వినవె! జననాయక! మీ

నాంకగురుం డే మనెనో?

బొంకక నాతోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనుమా!”

౧౧

క॥ అన విని జననీ! నీ విటు

లనఁ దగునా! దాసజనుని; నచ్యుతునావే

దన యే మని చెప్పుదు? “రా

ననె నిందిర”యనిన మూర్ఖ నప్పడె చెందె.

ఉ॥ అంతట మూర్ఖుఁ డేరి నరకాంతకుఁ డల్లిన జేకులకఁ గరా

కాంతపయిఁ ఘటించి తనకంపము నొందఁగ లేచి “యింక నే

నెంతకు నోర్తుఁ గంతునిశి తేఘచితాసనితాంతతాపసం

క్రాంతహృదబ్జ? మెట్లొ దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొ”మ్మనెన్ ౧

చ॥ “నిజముగ నేఁటినుండి యింక ని న్నెడఁ బాయను నమ్ము”మంచునా

గజగమనాలలామకును గట్టిగఁ దెల్పుము; “నమ్మకున్నఁ బు

ణ్యజనచయఘ్న కిల్బిషము సందెద”నం చను; మిందు కాసతీ

వ్రజమణి యొప్పుకున్న “వనవాసమె వ్రాసిన”దంచుఁ బల్కుమా! ౧

ప॥ అని మఱియు ని ట్లనియె.

తే॥ గీ॥ నిష్క మిహూట మాయమ్మ! నీవిభుండు

నీవు రాకున్న నిమిషంబు నిల్వఁ డచట .

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!

జాగు నేయక రావమ్మ! వేగముగను.

౧౬

కం॥ అన విని “పుణ్యజనంబులు”

ననగా విను యాతుధాను లయ్య! స్పృహలా!

“వన” మనగా నుదకంబును;

హసననివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే

౧౭

కం॥ “మాధవుఁ” డనునామము మా

యాధవుఁ డై యునికిచేత నన వలసెఁ జూమి!

యీధారుణి వేధస్సమ

మేధానిధు లతనిమాయ మిచ్చగ లరే!

౧౮

చ॥ ఇతరజనప్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! “దరానిశోభితా

యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరితరప్రతాపని

ర్జితమహితామరాహితవ రేఖ్యుఁ” డనంగఁ బ్రసిద్ధుఁ డై నయ

చ్యుతుఘనమాయ దాటుటకుఁ జోద్యము గాదఁట! యెన్ని భంగులన్

౧౯

। గీ॥ రామభూమిశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప

నదృశ్యతంబులు; “సర్వజ్ఞు లై నయట్టి

మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగఁ జేసె”

నన్న నెవ్వరివశ మగు నన్న! యనిన.

౨౦

కం॥ లే దమ్మా! “హరి మిథ్యా

భాధుండును నాఁడు, సత్యవాక్యుం” డనుచున్

వేదంబులు వలుకును; మీ

సాదంబులతోడు పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్.

౨౧

మ॥ నను జాలన్ బ్రయవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుండు “నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్మ పొ” మ్మనిన నవ్వా! వచ్చితిన్, నీవు “రా”
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించినను నే నచ్చోటి కేచందమున్
జనుదున్? “నన్ దయఁ జూచి ర” మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినన్

౨౨

మ॥ శతపత్రాంచితపత్రలోచనము లాక్ష్యా జానిపై నిల్చి యో
క్షితినాథేశ్వర! నీమనోదృఢత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్భుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదే భారము సుమీ! క్షోణీనతీనాక్షి గాన్ ౨౩

క॥ అని లేచి దిగ్గుమని యా

వసజాలయ చెలులు రామవసుధాధిపుడున్

దసవెంబడి రాఁగను స॥

జనశైలాఽరోహణంబు నల్పుఁగఁ దొడఁగెన్.

౨౪

సీ॥ సెలయేటిసీటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప

లాంచితాబ్జం బని యందఁ బోవు;

మగతాల నూగారుజిగిసిడ గన్పింపఁ

గాలాహి యని చాలఁ గలువడించు;

గలువరాచలుపమెట్టులఁ దోచునదరక్తి

మము కోకనడము లభ్రమ వహించు;

దతసానుగత మైనతమలతాద్యుతిఁ గాంచి
మైరణ్యభూధరం బని తలంచు;

తే॥ గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేశనుందరాంఘ్రి
జలరుహార్పితనై జనుస్వాంత గాన
ముగ్ధచందానఁ దనతనూస్నిగ్ధరుచులు
దెలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్కిల మెక్కి.

౨౧

సీ॥ కంఠీరవసమీపఘనసారతలుపుల
నలరుచుండెడిమహాకిలభములను,
గాంచననుమనికటాంచితాబ్జముమీదఁ
జెల రేగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళానన చంచద్భింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుకగముల,
వత్మికనిర్గతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జెరించెడికోకములగణంబు,

॥ గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడువంద, మడలుముక్కు,
వదన, మలకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాభి, నూగారు, కుచములు శోభిలంగ.

౨౨

క॥ ఇవ్విధమున సృపుతో నా
జన్మని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచునెడఁ.
దవ్వులఁ గని ముసిముసినగు
నవ్వుచు హర్షించుచుండె నగధరుఁ డంతఁ.

౨౩

మ॥ భవదీయోజ్జ్వలపాదపద్మయుగమున్ బద్ధాననాజ్ఞారిభృ
త్సవభుజ్మఖ్యసురుల్ మునీంద్రులుఁ గనన్ జాలంగ లే రంచు శ్రీ
ధవ! వేదార్థము దెల్పు చుండుఁ గద! దృద్ధారిద్ర్యముల్ దీఱ నీ
భవ! నేఁ జూడఁగ నేమి నేసితిన్! కా పూర్వంబునన్ బుణ్యముల్. ౫౮

క॥ వారటయుగ, కిరి, హరి, వటు,
పారశ్వధిక, నృప, నీరి, బౌద్ధ, సుకలూక్య
కారంబులు ధరియించిన
శ్రీరమణుడ వీవె కావె! శృంగారనిధి!

౫౯

మ॥ రసనాయుగ్మనహనగ్రమున్ గలిగి సర్పస్వామి వేనోశ్వ నీ
యసమప్రౌఢచరిత్రముల్ వినుతి నేయన్ బూని తా నంతటన్
బస లేకుండఁగ సెజ్జ యై గొడుగు నై భద్రాననం బయ్యెనే
రసన్ గల్గితి నొక్కడే; యెటులు నిన్ బ్రార్థింతు విశ్వాత్మకా!
౫౯

క॥ అనుచున్ వినుతించిన విని
వనమాలి నృపాలుఁ జూచి వార్షికఘనగ
ర్జనసన్నిభబంధురస
స్వనమున ని ట్లనుచుఁ బల్కె సదమలకృపతోన్.

౬౦

క॥ ఓనరవర! నీ వెవ్వడ
వీనగగహ్వారము సారఁగ నేటికి నీకున్?
మానవరూపముఁ గనుఁగొన
కే నుందు మునీంద్రవృత్తి నిచ్చట ననినన్.

౬౧

తే॥ గీ॥ సకలమానవహృజ్జలజాతపీఠి

కాంతరాఽవాసమును గల్గి యబ్జనాభ!

మునిజనులవృత్తి కెల్లను మూల మైన

దేవతాసార్వభౌముడ వీవె కావె!

౬౨

కం॥ అనినన్ నీనామం బే

మని యడిగిన “రాముఁ”డందు రవనిజనంబుల్,

వనజోదర! నీపదయుగ

వనజంబుల సేవ సేయ వచ్చితి ననినన్.

౬౩

కం॥ కరుణానేత్రాంచలములు

సరవరుపై నిలిపి శౌరి నగుమొగమున భూ

వర! నిన్నొకమా టడిగెద,

వెఱఁ గొందక దీనిఁ డెల్పు విమలమనీషన్.

౬౪

శా॥ సద్యఃపుల్లవిశాలనేత్ర విలసచ్ఛంద్రాఽస్య సౌందర్యజి

ద్విద్యుద్వల్లరిఁ గౌముదీస్మితఁ గన ద్వేణిజితాంభోధరన్

హృద్యోదంచితనూన్న విస్ఫుటలసద్ధేమాజ్జహస్తజ్జ్వలన్

మాద్యద్దంతిసమానయాన సలమేల్మంగాఽంగనన్ జూచితే?

౬౫

కం॥ చెలితో నే నొకమాటకు

నలిగితి; నీవర్వతమున కరుదెంచితి; నే

నిలఁ జాల నేమి సేయుదు

నలివేణిన్ విడిచినదిగ నవసినాథా!

౬౬

కం॥ ఒకనిమిషం బొకదివసము,

నొకదివసం బొక్కనెలయు, నొకనెల యొకయే,

చ॥ మగువసుధారసాధరసమప్రభ నొందెద మంచుఁ గెంపులున్
 బగడములున్ బ్రవాళము లపాస్తరుచిత్వము నొంది నిల్చు చె
 క్కగఁగఁ బడి, తంతుసంతతులకట్లకు లోనయి, నేల వ్రాలె; న
 య్యగణితరూపగౌరవమహద్భుతసంపద చెప్ప శక్యమా!

23

సీ॥ పణతిముఖము మహాపద్మసంకాశంబు,
 సతినేత్రములు పద్మసన్నిభములు,
 చంద్రాన్యకంతంబు శంఖసమానంబు,
 రమణిజంఘలు మకరములఁ బోలుఁ,
 గామినిపాదముల్ కచ్చపసమములు,
 కోమలిదంతాళి కుండపాలి,
 బాలికకచములు నీలోపమానంబు,
 లమరఁగా నిధిసప్తకమువిభూతి

తే॥ గీ॥ సంగములఁ బూనియును ముకుందాభిధాన
 నిధినిఁ దనయందుఁ బూనదు నీరజాక్షి
 వర 'ముకుంద' నామమున నేఁ బరఁగు చునికి;
 స్త్రీలు వరుపేరు నుడువను సిగ్గువడరె ?

24

తే॥ గీ॥ వజ్రహాగార్హితం బై సవనితకుచయు
 గంబుతోడను దుల్యంబు గాఁ దలంచి
 వజ్రనిర్భిన్న మై నగవ్రాత మిలను
 గూలి, ధృతి దూలి, గతి మాని, జాలి నొందె.

25

క॥ నిజమె కద! కౌను నన్నము
 గజయానకుఁ గల్గి యుంట, కచకుచజఘన

ప్రజనిజభారముచే న

య్యజకృత మది యేమొ! తాళుటది నిజమె కదా!

2౬

క॥ కాంచినిఁ గాంచిన నానతి

కాంచినిఁ గాంచినసమంబె కద! హస్తగిరి

ప్రాంచితగతిఁ గుచశారవ

చంచద్వైభవవిలాససహితం బగుట.

22

క॥ కలనైనఁ గాని నన్నా

జలజాయతనేత్ర పాయఁ జాలక వక్ష

స్థలమందే యుండును; నా

లలనను నేఁ జూడ కెట్టులను నిల్తు నృపా!

2౪

ఉ॥ రామవసుంధరాధిప! మరాళవిరాజితయాన యిందిరా

రామకు నిర్నిమిత్త మపరాధము నేసినపాప మిట్లు నన్

గామశరస్వరూప మయి గాసిలఁ జేయుచు నున్న దయ్య! యా

మామహిళావతంసము నమందగతిన్ జని తోడి తే గదే!

2

మ॥ అనుచున్ గేశవుఁ డాన తిచ్చిన నమందానందచేతన్కుండై

మనుజాధీశుఁడు వల్కె నిట్లనుచు నామామానిసితన్న మే

జనమాత్రుండను నాకు నెవ్వధము సాక్షాత్కార మా; నైన నా

మెను వైకుంఠముఁ బోయి పిల్వగను స్వామీ! నేను శక్తుండనే! ౪

వ॥ అనిన రమాధవుండు క్షమాధవున కిట్లనియె.

౪

పంచచామరము॥ నృపాలచంద్ర! నన్ను బాసి నిల్చి యుండ నోవునే!

క్షపాదినంబు లెంచ కీరసాప్రదేశమందుఁ దా

నపారమోహమానసాబ్జయై పయోధికనన్య ది
ద్విపాధిరాజయాన మద్గవేషణం బానర్పదే? ౦౨

తే॥ గీ॥ కాన నీ వేగి భూమిలోఁ గాననములఁ
బురములందును మునులకాపురములందు
వెతకి తోడుక రమ్మ! యీవెతకుఁ జాల
జాలి నొందెద; నిక నోర్వఁ జాల నయ్య!

౮౩

చ॥ అని తనవేలిముద్రక నృపాగ్రణిచేతికి నిచ్చి పచ్చవి
ల్తునివిషజాతతీవ్రతరదుస్తర శాశమహాగ్రబాణసం
జనితకరాళకీలలు రసాధవ! యోర్వఁగ లేను; ముద్ర యా
వనితకు నిచ్చి తోడుకొని వచ్చిన నీ కొనఁ గూడుఁ బుణ్యముల్. ౮౪

॥ అనినంతనె నృపవర్యుడు
వినయంబున హరికి మ్రొక్కి వీడ్కొని చని యం
జనగిరినికటంబునఁ గల
వనజాకరతీరభూమివనముల నెల్లఁ.

౮౫

౦॥ వెతకుచుఁ జని ముందట నొక
వితతోజ్జ్వలవిస్ఫుటారవిందామందా
యతజలజాకరమును భూ
పతి గనుఁగొని విమలసలిలపానేచ్ఛఁ జనెఁ.

౮౬

౧॥ ఆకాసారసమీపభూమిని వయస్వారత్నముల్ గూడి నా
భీకానాసవిలాసినిమణిని జాలిఁ దూల లాలించున

స్తోకాశ్రావము నాలకించి సతు లిచ్చో నెవ్వరో? యిందిరా
రాకారాజనిభాస్య యేమొ! యిటకు రా బోలు సంఘ జనై.

౮౭

కం॥ అంతట వచ్చెడువృద్ధి
కాంతుని శ్రీకాంత గని యకారణ మితఁ డీ
కాంతారమునకు వచ్చునె!
కాంతునిపనువుననె వచ్చెఁ గావలె ననుచున్.

౮౮

మత్తకోకిల॥ రాజచంద్రునిరాకఁ గాంచుచు రాజసోదరియున్ సఖి
రాజవక్త్రును జూచి యిట్లనె రామ! యెవ్వరో! కాని న
ద్రాజనన్నిభ తేజఁ డీతనిరాక యెందుకొ? సారరా
ద్రాజభక్తనిభప్రభావవిరాజమానుఁడు చూడవే!

౮౯

చ॥ సనకసనందనాదివరసంయమివద్యులలోన నెవ్వఁడో!
ఘనుఁ డటు గాక యుండిన సఖిర్వసుపర్వమునీంద్రచిహ్నముల్
మనుజుల కేల కల్గు? ననుమానములే దితఁ డచ్యుతాంఘ్రిజీ
వసరుహభక్తుడే! నిజము; వారిజనాభుఁడు పంపె గావలెన్.

౯౦

కం॥ అని యివ్విధమునఁ జెలితో
ననుచుండఁగ భూవరుండు నల్లన నికటా
వనికిన్ జనినను గని శ్రీ
వనితామణి వల్కె నిట్లు పనుధానిధిపుతోన్.

౯౧

కం॥ పేరేమి? నిన్ను జూచిన
ధారుణిపతి వసుచుఁ దోచె ధరణీస్థలిలో

మారమణునిఁ జూచితివే!

కూరిమితోఁ జెప్పము వేడుకొనియెద ననినన్.

౯౨

క॥ నాపేరు 'రాముఁ' డందురు

ఘాపతికులజండ; దేవపూజ్యం డదుగో!

నీపెనిమిటి గలఁ డమ్మా!

యీవర్వతగహ్వరమున నిందునిభాఽస్య!

౯౩

క॥ అని హరి తన కిచ్చినయా

ఘనమణిసంచయయుతోర్మికను నిందిరకున్

వినయంబున నొసఁగుచు నా

జనపాలుఁడు సాఁగి మొక్కిరి సన్నిధి నిలిచెన్.

౯౪

ఉ॥ ఆనవరత్న నూత్న ఘటితాంచితకాంచనచంచదూర్జిక

మానలినాక్షి గైకొని జనార్దనునంగుభూషణంబ! యా

వీనతురంగపుంగవుఁ డహీనశయానుఁడు లెస్స యుండెనే?

తా నెట నున్నవాఁడో! యిక దాచక తెల్పవె! నిన్ను వేడెదన్.

౯౫

చ॥ హరి నిను వ్రేల నుంచుకొని యంబుధిలో వటపత్రతల్పమం

దరుదుగ మాళిక్రిందఁ దనహస్తముఁ జేరిచి పవ్వళించున

త్తతి భవదీయసంగమునఁ దా జలరాశివతంసుఁ డమ్మెయిన్

ధరణి 'సముద్రుఁ' డంచు నభిధానము నందెను ముద్రికోత్తమా! ౯౬

ప॥ ఇవ్విధంబున సమ్మద్దుటంగరంబును గరంబు వినుతించి కన్నుల నొ

కొని చెక్కుల హత్తించి యక్కునన్ జేరిచి యక్కువలయుతో

మిక్కిలిమక్కువతో ని ట్లనియె.

౯౭

శా॥ నే నే మంటి విధాతృతాత? నపుమన్ నీవే కదా! సాక్షి తా
నే నామీద దయావిహీనమతి యై నిష్కారణంబే ననున్
దీనత్వంబునఁ గుండఁ జేసెఁ గదవే! దివ్యోర్మికారత్నమా!
నే నేరీతిఁ దరింతు మన్మథశరాగ్నిస్ఫురకీలాఽఽవళి?

౯౮

క॥ అని మఱియు రాజపుంగవుఁ
గని నీరేజశయన యనఘా! నిను 'నే
మను' మని హరి దాఁ బనిచెను
వినిపింపు గదయ్యి! రామవిపులాఽధిపతీ!

౯౯

క॥ దానేనసూను! సూనవి
తానేషునమానరూప! ధరణీభృన్మా
లీనాతిధీర! ధీరజ
నానూనసరోజవండహరి! హరిశౌర్యా!

౧౦౦

క॥ శేషాహిరాజశయనువి
శేషాంచితవార్తఁ దెలిపి చిత్తాంబుజనం
తోషముఁ గావించితివి వి
శేషగుణకలాప! రూపజితసుమచాపా!

౧౦౧

క॥ నిను గన్నతల్లిదండ్రుల
ఘనతరపుణ్యప్రభావగరిమం బిలలో
వినుతింపఁగ ననిమిషవర
వనభవభవభవుల కై న వశమె? సృశాలా!

శా॥ అన్నా! రామనరేంద్రచంద్ర! హరి యే మన్నాడో! కాన
మృన్నాడో? దయతోడఁ దెల్పుగద వయ్యా! వేడెడన్ నిన్ను నా

యన్నా! నీవుయశోధురంధరుడ వై యశ్రాంత మీభూమి శ్రీ
మన్నారాయణపాదభక్తిఘననామ్రాజ్యండ్ వై యుడుమా! ౧౦౩

క॥ ర మ్మనెనా? నాడే నే

ర మ్మనెనా? తనకు నాకు రమణుం డీక దూ

ర మ్మనెనా? నను మణిహా

ర మ్మని హరి తనభుజాంతరమ్మునఁ గొనునా!

౧౦౪

వ॥ అనిన రమాకాంతకు క్షమాకాంతుం డిట్లనియె.

౧౦౫

క॥ అమ్మా! నిన్ను ర మ్మనె

నమ్మా! యామాధవుండు ననుమానము లే

దమ్మా! మదిలో నిజ మను

కొమ్మా! నామాట నమ్ముకొమ్మా! కొమ్మా!

౧౦౬

క॥ రా పమ్మా! పోవుద మింక

నీవల్లభుఁ డెదురు చూచు నీరాకకునై

భావభవాంబకపీడిత

భావుం డై; వేగ పడవె! పదవుల నుదతీ!

౧౦౭

వ॥ అనిన రమాదేవి యిట్లనియె.

౧౦౮

క॥ పనమాలి. “నాకు ననపా

యినివి నిన్ను బాసి యుండ నిది నిక్కముగా

మనమున నమ్మి” మటని నను

దనయెడఁ జేర్చుకొని మాటఁ దప్పిసమీచన్.

౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఏమి వత్తును? నేనిక రామభూప!

దైవ మిం తెన దయ లేక తప్పు లేని

మాట చేపట్టి న న్నొంటిపాటు విడిచి

చనియె నిక నేను వచ్చిన జక్క నగునె?

౧౧౦

! అనుచు నీరీతిఁ బల్కి యవ్వనజభవన

మనుజవరునకుఁ దనచేతివనజ మిచ్చి

“దనుజహరునకు నొసఁగుచుఁ దనుజవనజ

ఘనశరాఽలికి నోర్వ లే” ననుచుఁ జెపుమ!

౧౧౧

అని యివ్విధంబున నిందిరాదేవి వల్కిన “శ్రీమన్నారాయణుండు నన్ను
మన్న నేసి యక్కన్నియ యెందున్న వెనకి తోడుక ర” మ్మనియె;

నిప్పు డీయమ్మ రాను సమ్మతింపక “క్రిమ్మట నూరక పొ” మ్మను
చున్న “దమ్మాధవునకు మచంబు సమ్మతంబు గా నెవ్విధంబునఁ

జెప్ప వలయు” ననుచుఁ జెంతఁ జింతాఽఽకాంతం డై నిలుచున్న
భూకాంతునకు శ్రీకాంత వెండియు నిట్లనియె.

౧౧౨

మనమునఁ జింత నొంది యనుమానము నేసెన వేల నయ్య! నీ

నెరుక నె వత్తుఁ గాని యరవిందదళాక్షుండు తప్పు లేనిదే

నను విడ నాడి మారనళిసప్రదరంబులపాలు నేసి తాఁ

జనె నిక నేను వచ్చిన ససహ్యత నొందఁడె యప్పటంతకున్.

౧౧౩

నీవె పో నయ్య! పోయి “నాచేర మేమి?

తప్పు లేనిదె మదనాగ్ని కొప్పగించి

చనితివే మాయదయ చాలు చాలు ననుచుఁ,

దోయజాఽలయ మిముఁ జాల దూత” ననుమ!

౧౧౪

అని యివ్విధమునఁ బల్కిన,

జననాథుండు మ్రొక్కి- లేచి శశ్వద్భక్తిన్

తే॥ గీ॥ పుండరీకాక్షి నాదండ నుండకున్నఁ

గాండజాతాస్త్రాకాండప్రకాండములకు
బెండువడి గుండె సెదరక యుండు తెట్లు?
మండలాధీశ! యేది వేదండగమన?

౧౨౨

క॥ అని యివ్వొకమునఁ బలుకుచుఁ

దనరాకకు నెదురుసూచుతాత్పర్యధ్వజుచెం
తను జేరి మొక్కి యిట్లనె
వనజము చే బట్టి రామవ సుధాభిషేచున్

౧౨౩

క॥ దేవా! నీయాజ్ఞను జని

శ్రీవనితను జూచి నీవు నెప్పినయట్లా
దేవికి నుంగర మొనఁచు

రా వమ్మా! 'నీవిభుండు ర మృనియె' ననన్

౧౨౪

క॥ మనమునఁ దన్ను విడిచి చనె

ననుభేదము, పిలువఁ బనిచె ననుమోదము, రెం
డును బెనఁగొన వనజేక్షణ

కనుగవ సులివెచ్చునీరు గొమ్మగ ననియెన్.

౧౨౫

శా॥ అయ్యో! బూటక మేల? శౌరి నను ర మృన్నాండ! నే జెల్లఁబో;

నయ్యో! యెక్కడిజోలి; నీ వెవరో! యీయాశ్చర్య మే మందుఁ; దా
నయ్యో! నాయెడఁ గోపగించి దయ రవ్వం తైన లే కప్పుడే
యియ్యారణ్యముపాలు నేసి చని నే డేలాగు నన్ ర మృనెన్ ౧౨౬

క॥ తలదండ్రులనా! యెఱుంగఁడు,

కులగోత్రముఁ దెలియఁ డతఁడు, గుణహీనుండే

చలపోరి పుణ్యజనముల

బలిమిని విధియించుఁ గఠినపాకియు మఱయున్.

౧౨౨

మేనమా' మని యించుకైన లో నెంచక

కంసభూపాలుని హింస నేసె;

స్త్రీ, బాల, యనియెడుచింత యంతయు లేక

తాటకగాత్రంబుఁ దఱిగి వేసె;

కసపాదభక్తిసంతతపారవశ్యుఁ డౌ

ప్రహ్లాదుతండ్రిరూపంబు మాపె;

బాలకుం డని మది భావించి చ స్నియఁ

బోయినపూతనపాలు పడంచె;

గీ॥ బిచ్చ మడిగిన లే దన కిచ్చె బలియు

నతనిఁ బాతాళగతముగా నణఁగ ద్రొక్కె;

నింతనిర్భోహదేవున కేలఁ గరుణ

గల్గు నామీఁద నిది వింత గాక! యనుచు.

౧౩

గీ॥ చంద్రబింబాఽస్య నిను జాల చాల దూఱి

“రాను బా మ్మిఁకఁ దనచేతిరవ్వ కోర్వఁ

జాల; హరిపొందు చా లింకఁ జాలు” ననుచు

నజ్జ మిచ్చెను మీ కి మ్మటంచు నిదుగో!

౧౪

॥ అనిసన్ బంచశరమ్ము లొక్క మొగి నిష్కాపంబునన్ గూర్చి మ

జ్జననిక బాసితి పంచు చూరుడు మనస్తాపంబుతో నేసిక.

వసజాతాక్షుహృదజ్జమున్ దగుల నర్వజ్ఞుండు నై మూర్ఖుఁ జెం

దినచందంబున దివ్యశయ్య నపుడున్ దేహంబుఁ దాఁ జేర్చుచున్. ౧౩౬

ఉ॥ హా! యని కన్ను మూయు; సహహా! యని నవ్వు, నిఁ కెట్లు నేతు న
య్యో! యని మోము నంచు; మన సోర్పదహా! యని చింత నొందు; నా
హా! యని వేగ లేచు; జెలియా! యని దిక్కులు సూచు; వేగ రా
వే! యని పిల్చు; నుస్సు రను; వేసరు; దా శయనించు జాన్మునన్. ౧౩౧

క॥ హరి యివ్విధమునఁ గేవల

నరుచందము వెతల నంది సరనాథునిచే

సరసీరుహమున్ గైకొని

కర మరుదుగ నిట్లు వల్కెఁ గమలముతోడన్.

౧౩౨

సీ॥ దర్పకోద్దండదోర్దండమండిత కాండ!

కాండరుడ్జాండాఽదికారణంబ!

తతమోదయుతవిరాజితమహోన్నతహంస!

హంసోదయైకరింసహృదయ!

భవశిరోభవధునీభవనవాంబుజరాజ!

రాజానుజాతాతిరమ్యధామ!

మధురసన్నధురసోన్నదయుక్తబంభర

భరణ! విభ్రాజితభర్తృగర్భ!

తే॥ గీ॥ శారదా, శార, శరదభ్ర, చంద్ర, చంద్ర,

చంద్రికా, సాంద్రచంద్రోప, లేంద్రసామ

జేంద్ర, నిస్తంద్రభుజగరాజేంద్రదేహ!

లనదమితశుభ్రదేహోపహసనధామ!

౧౩౩

౦॥ కమలాంకవదనకాతర

కమలాక్షినిభాక్షివిమలకమలాఽలయశ్రీ

కమలకు శుభమే కద! యో

కమలాన్వయకమలరాశికమలవిరోధీ!

౧౩౪

మ॥ రమ నీయందు జనించినందువలనఁ రంజిల్లు నీహాలికల్

విమలాన్వయకరాంఘ్రియుగ్మములు భావింపంగ నాకన్నులఁ

గమలాదేవినిఁ జూచినట్ల యగు ని న్నన్దోన్న నిక్కంబు సం

భ్రమ మందెఁ జూపి! నాహృదబ్జ మిపు డో గాజీవరాజీశ్వరా! ౧౩౫

క॥ చక్రాంగప్రియమవు గద!

చక్రాంకుడ సుమ్మి! నేను సరసీరుహభూ

చక్రాధిప! న న్నాశ్రీ

చక్రస్తనిఁ గూర్చి ప్రియము సల్పం గదవే!

౧౩౬

క॥ అని వనజము నివ్వధమున

వినుతించి మురాసురారి వేసరి చింత

వననిధినిమగ్నచేత్రో

వనజం డై రాజువదనవనజముఁ జూచెన్.

౧౩౭

ఆ శ్వాసాంతము.

మ॥ రవివంశార్ణవసోమ! సోమసవభుగ్రాజాబ్జభూమస్కరి

స్తవనీయోజ్జ్వలపాద! పాదతలయోమాభూతపామాణ! మా

నివరాంభోరుహపాణి! పాణిధృతనిర్ణద్రామరద్వేషి! రా

జవిదారోద్ధతపత్రి! పత్రివరరాజైస్సంధవాన్రోహణా!

౧౩౮

ఉత్సాహ॥ ఖరసురారివరవిదార! కలితసారకాంచనో
 త్కరనిశారదశశతారదరకరారవింద! సా
 గరగభీర! నగసుధీర! ఘనవిసారకేతుసుం
 దరశరీర! హరశరానదశనశూర! భూవరా!

౧౩౯

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసానస్వాదనతుందిలేందింది
 రాయమానమానసతూమువంశక్షీరపారావారరాకాసు
 ధాకరరామక్షౌపాలసుపుత్రపవిత్రచరిత్రాక్షీణాం
 ధగ్గిర్వాణచణరామచంద్రావనీపాలవిరచిత
 శ్రీమదలమేల్మంగాపరిణయం బనుమహా
 ప్రిబంధంబుసందుఁ దృతీయాశ్వా
 సము సంపూర్ణము.

ఓం

చతుర్థాఽశ్వాసము.

క॥ శ్రీకోసలరాట్రనయాఽఽ

లోకనవికచాబ్జ! లోకలోచన! విలస

త్పాకాహితలోకాహిత

లోకాహిఖగేంద్ర! సకలలోకసరేంద్రా!

౧

తే॥ గీ॥ అవధరింపుమ! యటమీద న్జమ్మమాళి

యేమి సెప్పెను! సురసంయమీశ్వరునకు;

విచగ నవి మాకు వివరింపు విశ్రుతముగ

సూత! నముపేతహరికథాఖ్యాతచరిత!

౨

క॥ అన సూతుఁడు శౌనకముఖ

మునికులతిలకులను గాంచి ముదితాత్మ్యం డై

“వనజోదరుదివ్యకథల్

విన వలసితిరేని మీరు వినుడని పలికెన్.

౩

ఉ॥ రామధరాధినాయకునిరాజనిభాస్యముఁ జూచి శౌరి “నేఁ

బామును బట్టెదన్, జ్వలను బట్టెద, సంగజు నైనఁ గొట్టెదన్,

భామరూ! నిన్ను బాయ నని బాసలు సేసెద సంతి”నంచు నా

శ్యామకుఁ జెప్పి పిల్వు మొకసా రిక వేడెద నిన్ను భూవరా!

మత్తకోకిల॥ అనుచు నాసతి యిచ్చినన్ నిటలాన్నితాంజలిబంధుఁ డై

మనుజనాయకుఁ డిట్లు వల్కె నమందవాగ్విభవంబునన్

దనుజమర్దన! యివ్వినంబున దానుని బ్రతిమాలఁగాఁ
జనునె? నీ విపు డాన తిచ్చిన సత్వరంబున నేగదన్.

కం॥ మీయాజ్ఞోల్లంఘనమును

జేయఁగ నే నెంతవాఁడ శ్రీవర! ముచు నే

బోయిన రా ననె గద! “వేం

చేయఁగవలె మీరె యటకు శీఘ్రం” బనినన్.

మ॥ హసనాంచస్మఖుఁ డౌచు. దైత్యమథనుం డాహ్లాది యై యిట్లు నే
నసమాస్తాంబకుబాధ కోర్వక నితాంతానక్తిమై పత్తునే
నసమానోజ్జ్వలబుద్ధిధుర్య! విన వయ్యా! యీధరామండలిన్
రసికుల్ విన్నను రామ రామ! సగరా! రామావనీపాలకా!

కం॥ అటు గనుక నీవె చని యా

కుటిలాలకతో “మహోగ్రీకుసుమాఽయుధదు

ర్భటపటుశరపీడితహృ

త్పుట మిఁక నెటు లొనో? చూచి పొమ్మనె”ననుమా!

చ॥ అనిన నమస్కరించి దరహాసచునోజ్జముఖారవిందుఁడై
చనియె నదభ్రవేగజితసౌరభ వాహుఁడు నై ముదంబుతో
జనవరుఁ డచ్యుతాంఘ్రియుగసారసభక్తినియు క్తనైజహృ
ద్వనజవికాస మొంద వనవాటికి నిందిర యున్నచోటికిన్.

ఉ॥ పోయి సరోజమందిరకు భూవరుఁ డచ్యుతపాదనిశ్చల

స్థాయదనారతోత్కలితభక్తిహృదబ్బుఁడు మొక్కినన్; హరి

౪ గారవించుచు “సరీసృప నైరితురంగుఁ డే మనెన్?

౫ నల్గినాఁడొ? కరుణాపరుఁ డై నను బిల్వ నంపెనో?

౧౦

న సఖు మనుచును బుధ

౬ లను చుండ వినవె! జననాయక! మీ

గురుం డే మనెనో?

౭ నాతోడఁ దెల్పి పుణ్యముఁ గనుమా!”

౧౧

౮ని జననీ! నీ విటు

దగునా! దాసజనుని; సచ్యుతునావే

మే మని చెప్పుదు? “రా

౯ందిర”యనిన మూర్ఖ నప్పడె చెందె.

౧౨

౧౦ మూర్ఖఁ దేరి నరకాంతకుఁ డల్లన జేతులక ధరా

పయి ఘటించి తరుకంపము నొందఁగ లేచి “యింక నే

౧౧ నోర్తుఁ గంతుచిశి తేఘపితాసనితాంతతాపసం

తహృదబ్జ! మెట్లొ దయ గల్గినఁ గన్నులఁ జూచి పొ”మ్మనెన్ ౧౩

ముగ నేటినుండి యింక ని న్నెడఁ బాయను నమ్ము”మంచునా

కునాలలామకును గట్టిగఁ దెల్పుము; “సమ్మకున్నఁ బు

చయఘ్న కిల్చిషము నందెద”నం చను; మిందు కాసతీ

౧౨ యి యొప్పుకున్న “వస వాసమే వ్రాసిన”దంచుఁ బల్కుమా! ౧౪

కుటియు ని ట్లనియె.

౧౫

౧౬ మీమాట మాయమ్మ! నీవిభుండు

పు రాకున్న నిమిషంబు నిల్వఁ డచట

వచ్చు నీచెంత కిప్పుడె మచ్చెకంటి!

జాగు నేయక రావమ్మ! వేగముగను.

౧౬

కం॥ అన విని “పుణ్యజనంబులు”

ననగా విను యాతుధాను లయ్య! సృపాలా!

“వన” మనగా నుదకంబును;

హసననివాసముల కతని కవి యోగ్యము లే

౧౭

కం॥ “మాధవుఁ” డనునామము మా

యాధవుఁ డై యునికిచేత నన వలసెఁ జూచి!

యీధారుణి వేదస్సమ

మేధానిధు లతనిమాయ మిచ్చగ లలే!

౧౮

చ॥ ఇతరజనప్రజంబు ధరణీశ్వరచంద్ర! “దరాదిశోభితా

యతకరిరాట్కరోపమభుజార్గళభూరితరప్రతాపని

ర్జితమహితామరాహితవరేణ్యుఁ” డనంగఁ బ్రసిద్ధుఁ డై నయ

చ్యుతుఘనమాయ దాటుటకుఁ జోద్యము గాదటె! యెన్ని భంగులక

౧౯

శే॥ గీ॥ రామభూమిశ! హరిమాయ లేమి సెప్ప

నద్భుతంబులు; “నర్మజ్ఞు లై నయట్టి

మునుల నెల్లర మోహితాత్ములుగఁ జేసె”

నన్న నెవ్వరివశ మగు నన్న! యనిన.

౨౦

కం॥ లే దమ్మా! “హరి మిథ్యా

నాదుండును గాఁడు, సత్యవాక్యం” డనుచున్

వేదంబులు వలుకును; మీ

సాదంబులతోడు పిలువఁ బనిచెను నిన్నున్.

౨౦

మ॥ నను జాలన్ బ్రయవాక్కులన్ బిలిచి శ్రీనాథుండు “నాయన్న! నా
వనితన్ దోడుక రమ్మ పొ” మ్మనిన నవ్వా! వచ్చితిన్, నీవు “రా”
ననుచున్ నన్ను నిరాకరించినను నే నచ్చోటి కేచందమున్
జనుదున్? “నన్ దయఁ జూచి ర” మ్మని నమస్కారంబుఁ గావించినన్

౨౧

మ॥ శతపత్రాంచితపత్రలోచనము లాక్ష్యా జానిపై నిల్పి యో
క్షితి నాథేశ్వర! నీమనోద్వృథత, నీశీలంబుచే, నీమహా
ద్భుతనిశ్చంచలభక్తి, మెచ్చితిని; నీతోఁ గూడ నే వత్తు; న
చ్యుతుఁ డే మన్నను నీదే భారము సుమీ! ఖ్రోణీనతీసాక్షి గాన్ ౨౩

కం॥ అని లేచి దిగ్గమని యా

వనజాఽలయ చెలులు రామవసుధాఽధిపుఁడున్

దనవెంబడి రాఁగను సం

జనశ్రైలాఽరోహణంబు నల్పఁగఁ దొడఁగెన్.

సీ॥ సెలయేటిసిటిలోపల మోముఁ గని యుత్ప

లాంచితాబ్జం బని యందఁ బోవు;

మగతాల నూగారుజిగిసిడ గన్పింపఁ

గాలాహి యని చాలఁ గలువడించు;

గలువరాచలుప మెట్టులఁ దోచుపదరక్తి

మము కోకనదము లక్ష్మభ్రమ వహించు;

దతసానుగత మైనతనులతాద్యుతిఁ గాంచి
హైరణ్యభూధరం బని తలంచు;

తే॥ గీ॥ నిందిరాకాంత హృదయేశనుందరాంఘ్రి
జలరుహార్పితనై జనుస్సాంత గాన
ముగ్ధచందానఁ దనతనూస్నిగ్ధరుచులు
దేలియఁ జాలక చనియెఁ గుత్కిల మెక్కి.

౨౧

సీ॥ కంఠీరవనమీపఘనసారతలువుల
నలరుచుండెడిమహాకిలభములను,
గాంచననుమనికటాంచితొబ్బముమీదఁ
జెలరేగి విహరించునలికులముల,
సాంకవపరిమళానన చంచద్భింబ
ఫలము లాసించెడిచిలుకగముల,
వల్మీకనిర్గతవ్యాళోగ్రభోగాగ్ర
ములఁ జేరించెడికోకములగణంబు,

తే॥ గీ॥ నచలమునఁ జూచి చనుచుండునటులనుండు
నడుము, తొడలును, నడుపంద, మడలుముక్కు,
వదన, మలకలు, గంధంబు, పెదవి, పల్కు,
నాభి, నూగారు, కుచములు శోభిలంగ.

౨౨

క॥ ఇవ్విధమున నృపుతో నా
జన్మని యచలంబుపైకిఁ జనుదెంచునెడఁ.
దవ్వులఁ గని ముసిముసినగు
నొహ్నించుచుండె నగధరుఁ డంతఁ.

౨౩

సీ॥ ఇందిరాలపనారవిందంబు సెలఁగె గో

విందదృగ్రవిభానువితతిఁ జూచి;

కమలాసతీనేత్రకుముదముల్ వికసించె

స్వామినుందరవక్త్రసోముఁ జూచి;

క్షీరాబ్ధిజావచఃకిర మానందించె

మాధవాధరబింబమహిమఁ జూచి;

శ్రీతరుణీమనశ్చాతకం బలరె శ్రీ

హరిదివ్యతనువ రిధరముఁ జూచి;

తే॥ గీ॥ యీడు లేనట్టిమహాయనీడజార్వ

జడధికన్యలు సంతోషపడుటఁ జూడఁ

బుడమితేఁ డైనరాముఁడు పూర్వజన్మ

ముసఁ దపం బేమి సేసెనో! మునివరేణ్య!

౨౮

కం॥ నారద! యీరీతిగ శ్రీ

నీరదనిభవేణి వోయి నీరజనాభున్

జేరి దరస్మితముఖవర

సారస మలరంగ మొక్కె- సదమలభక్తిన్.

ఉ॥ నీజనకుండు, నీసుతుడు, నీయచుజన్ముడు, నీవు నెప్పుడున్

రాజితజీవనంబు సభిరామమహోజ్జ్వలనుందరత్వమున్

భాజిత మావసువ్రజము భాసురసంపదలెల్లఁ గల్గుచున్

దేజము నొందుమీ! యనుచు దీవన లిచ్చె సరోజనాభుఁడున్.

౩౧

కం॥ సదయుం డై కరముల నా

మదవతి లేవంగ నెత్తి మందస్మితస

ద్వదనాంభోజాతంబునఁ

గుదినగొనఁగాఁ గౌఁగిలింపుకొనినన్ రమయున్.

30

ఉ॥ దేవ! మహానుభావ! సతదీనజనాఽపశిః బోవ దైవమే

నీవు గదా! యటంచుఁ గృతనిశ్చయ నై కలుషాఽత్ము లౌచు నీ

సేవ లెఱుంగఁజెట్టియవిశిష్టజనంబుల నెల్ల సత్కృపన్

గావవె! యన్నమాత్రమున నాయెడఁ గన్నడ సేయ న్యాయమా. 31

క॥ నీమనసు రాక యుండిన

భామిని! యిది గూడ దనుచుఁ బల్కిన విననే

నామీదఁ గోపగించుచు

స్వామీ! న న్నొంటి విడిచి చనఁగాఁ దగునే;

32

ఉ॥ దుర్గమశైలసంయుతము దుస్తరభూరిగభీరనిమ్నగా

నర్గనిర్గళోగ్రిమృగవారపహారభయంకరంబు నౌ

మూర్ఖముఁ బట్టి వచ్చి యసమానగిరింద్రీముఁ జూచి యీనగాం

ద్యుతకంఠరాంతరమునన్ విదూఁ మంకు నటించు నమ్ముచున్.

33

|| ౩॥ ఈమహావర్షతసమీపభూమి నొక్క

కమలల్వారకైరవకలిత మైన

విమలకమలాఽకరముఁ గాంచి ప్రమద మెనఁగ

నచట నుండఁగ సర్వంసహావిభండు.

34

కరుణ దలిర్ప వచ్చి నను గాంచి సమస్తృతి, సేసి “యమ్మరో!

3 నిను బిల్వ బంపె” నని సాంజలి యై నను వేడ వచ్చితన్;

బరమపవిత్రంఁ డీశ్వపునివల్ల నె కాదె! భవత్పదాబ్జముల్
సరసిజనాభ! చూచితిని; సంతస మందితి నంత బాఁసితిన్

3౬

చ॥ అని విని కేశపురాడు “తరుణాబ్జదలాక్షి! కృపాఽత్తచిత్త వై
ఘనకలుషాఽత్మై నై నజనకాండముఁ బోవు” మటంచు వేడినన్
మనమున లేనికోప మొకమాటకుఁ గల్పన సేసి వచ్చినాఁ
డను సుమి! నీయభీష్టముఁ దటాలునఁ దీర్ప నృపాలుపాలికిన్

3౭

క॥ ఏలా! యంచును శశినిభ

ఫాలా! మది జాలి మాలి పడకయు వినుచూ!

జోలిని వినఁగా నిది కడు

మే లామె నటంచు నన్ను మెచ్చవె! బాలా

3౮

సీ॥ భక్తుఁ డై, వరతపోయుక్తుఁ డై, సంసార

ముక్తుఁ డై, మత్పదాఽసక్తుఁ డై న;

విహీతుఁ డై, ఘనదానసహీతుఁ డై, నిజయశో

మహీతుఁ డై, కిల్బిషరహీతుఁ డై న;

పూర్ణుఁ డై, గుణగణోదీర్ణుఁ డై, విద్యావి

కీర్ణుఁ డై, జ్ఞానవిస్తీర్ణుఁ డై న;

శాంతుఁ డై, మత్పరస్వాంతుఁ డై, వినయవి

శాంతుఁ డై, సద్గుణాఽక్రాంతుఁ డై న;

తే॥ గీ॥ యీరసాఽధీశ కేసరిభూరిమహిను

మెచ్చి వచ్చితి నిచ్చటి కిచ్చ వుట్టి;

యింక మన మిందు నుండినఁ బంకయ

జనులు సేవించి ముక్తికిఁ జనుదు రబల

3౯

వ॥ అనిన ముదితాంతరంగ యై శ్రీ దేవి యచ్యుతున కిట్లనియె. రం

కం॥ శ్రీహరి! యీమాటకు సు
దేహమ! యీరామస్వపతిదివ్యతరగుణ
వ్యూహము లభిరామంబుల్
మాహాత్మ్యము గల్గునితని మన్నింపు తగక రం

చ॥ అన విని శౌరి రామవసుధాఽధిపుమీదఁ గృపాకటాక్షసం
జనితసుధారసంబు నెగఁ జల్లి “రసాఽధిప! నీదుకోర్కె ని
త్తును దగ వేడు” ఘన్న, సతితుచ్చుచునోరథ మేల నాకు? నో
యనఘచరిత్ర! నీశుభపదాంబుజముల్ గనుఁగొంటి జాలదే రం

ఉ॥ ఐన మదీయహృద్వనజమం దొకకోరిక యుండె; నిచ్చి స
న్మానుని జేసిలేని ఒహుమాన మి దెవ్వరి? దయ్య! నీదెకా!
దీనశరణ్య! యంచు సతిదీనత వేడిన శౌరి సూచి యో
మానవనాథ! వేడు మనుమాన మిఁ కేటికి? నిత్తు నిక్కముక

వ॥ అనిన

కం॥ సన్నతి సేసెద రమయును
బన్నగవరశయన! నీవుఁ బరిణయ మైనక
గన్నలఁ జూడఁగ వేడుక
యున్నది నను గరుణఁ జూచి యొప్పువె! యనినక

కం॥ బాలక! యీమదరోలం
బాలకయును నేనుఁ బరిణయం బాడినచో

నీలోకము మన్నిజరూ

పాఠలోకము సేయుటకును స్వర్గమె! చెపుమా!

౪౬

క॥ మనసునఁ గొద వేటికి? యిది

విని యాహ్లాదంబు నొందు వివరించెద; నీ

ఘనతర మగుచారిత్రం

బసఘం బై యొప్పుచున్న దది యె ట్లన్నఁ.

౪౭

సీ॥ అగణితపాంచరాత్రాగ్రమంబునఁ గల

యర్థంబుఁ జెప్పెదఁ బార్థివేంద్ర!

యస్మదర్చావిగ్రహంబులు నాలుగు

విధము లై యుండును బ్రథితముగను,

‘నవి యెవ్వి’ యన “స్వయంవ్యక్తంబు, దివ్యంబు;

సైద్ధంబు, మఱి మానుషంబు” ననఁగ,

నందు ‘స్వయంవ్యక్త’ మది మానిజవ్యక్తి;

యది దక్క నితరంబు లవనియందు

అ॥ వె॥ దివిజసిద్ధమనుజనివహంబు లెలమితో

దారు, జాతరూప, తామ్ర, రావ్య,

శిలల సస్మదీయలలితవిగ్రహరూప

మల నొనర్చి ముక్తిఫలముఁ గనిరి

క॥ శిల్పిగణముఁ బిల్పించి య

సల్పార్చావిగ్రహముల సతివిమలముగాఁ

గల్పింపఁ జేసి సీసం

కల్పం బీడేర్చుకొనుమ! కడుమోదమునఁ

౪౮

చ॥ అన విని సంతసించి యచలాఽధిపవర్మ్యుడు వాసుదేవ! నే
జనియేద నాజ్ఞ యి మృనుచు సాగిలి మొక్కినఁ బ్రీతితోడ నా
వనరుహనాథుఁ డాతనిని “వైశముగా నిజరాజధానికిన్
జని భవదిష్ట మేము? యది సాంగముగా నొనరించు”మం చనెన్. ౧౦

వ॥ ఇట్లు భగవదాజ్ఞ గొని,

౧౦

క॥ మానవవర్మ్యుడు భక్తి
పానఃపున్యప్రణామపరికలితుం డై
యానవినిర్జితఘనపవ
మానుం డై వేగ దిగియె మంజులనగమున్.

౧౧

క॥ మును దా నచ్చట నిలిపిన
ఘనతరచతురంగబలముఁ గైకొని పురికిన్
జనియె, వనమాలితోఁ గడ
చినిముచ్చట నాప్తతతికిఁ జెప్పుచుఁ బిదపన్

౧౨

క॥ తిరుకల్యాణమహోత్సవ
పరికరముల నెల్లఁ గూర్చి పరిశుద్ధులు నొ
వరపాంచరాత్రవేత్తలఁ
బరమాఽహ్లాదమునఁ బిలువఁ బనిచి ముదమునన్.

౧౩

క॥ “బహునాల్లకు వచ్చితి” రని
బహుమానపురస్కరముగఁ బార్థివుఁడు దయా
సహితుం డై మణిభూషణ
సహితులఁ గావించి వారు సంతస మొందన్.

౧౪

కం॥ హరితిరుకల్యాణోత్సవ

మిర వొండగ మాకుఁ జూడ నిచ్చ జనించెన్;

బరమాఽపులు మీరలు మముఁ

గరుణించి మహాఽత్ములార! కావింపఁ దగున్

౧౬

స॥ అనిన విని యప్పొంచరాత్రాఽగమవేత్త లగుభూసురోత్తము లత్యం
తసంభ్రమాఽయత్తచిత్తు లై, లలితవాక్యంబులఁ దజ్జలనిధిమేఖలాఽ
ధిపసలలితముఖసలిలజం బాలోకించి, “భవదీయపూర్వకృతాగణ్యపుణ్య
ప్రభావసంపన్నశ్రీమన్నారాయణకారుణ్యకటాక్షులబ్ధప్రావీణ్యనైపుణ్యం
బున నేతత్పుణ్యకార్యకర్తృత్వేచ్ఛ నీమనంబున నుదయించె; నొరుల
కేల సంభవించు నిక్కార్యం? బఖర్వసుపర్వాధిపున కైన నంద రాని
నిర్వాణరాజధాని చేరువ యై యుండు, గావున నవశ్యం బాచరింప
వలయు” నని యాన తిచ్చిన; నృపాలోత్తంసుం డనల్పజ్ఞానాధికు లైన
శిల్పకారులక బిల్పించి, సమంచితకాంచనతామ్రమేళనంబుఁ గావించి,
శ్రీభూనీళాసహితంబుగా ‘శ్రీనివా’సాభిధానవిగ్రహంబును విభాసుఁ
ప్రభాసింహాఽసనచ్ఛత్రచామతాఽద్యనేకమణిగణాగణితభూషణసహి
తంబుగా జగన్మోహనాఽకారంబుతోఁ గల్పించి, శశికాంఠోపలాంత
రాశశుకనాసికాముఖమంటపయాగశాలాఽద్యనేకమం ప్రాకార
బులన్ గావించి యసంతరంబః—

౧౭

కం॥ సస్త్రిందనవిలసద్విసతా

నందనముఖవిమలవాహనంబుల నెల్లన్

సుందరముగఁ గల్పించి య

మందానందంబు నృపతి మదిలో నొందెన్.

౧౮

కం॥ కార్తాంతికవర్జ్యల సుము

హూర్తం బడుగంగ వార లుత్సహముతో

నార్తజనవ్రాతావన!

కీర్తిమహోదార! యనుచుఁ గీర్తించి వెసన్

౧౯

కం॥ పంచకరహితం బై, గ్రహ

సంచయము త్రికోణకేంద్రసంయుక్తం బై,

ప్రాంచజ్ఞుషలగ్నంబున

సేంచగ రవి పదునొకండునిటఁ జెలంగన్

౬౦

కం॥ అంచితతిథివారస్తో

దంచద్యోగకరణములు నలరుచు నుండన్

బంచాంగశుద్ధిగా నొక

మంచిముహూర్తంబు గలదు మనుజాధీశా!

౬౧

తే॥ గీ॥ విన్నవించెద మాలగ్న మెన్నఁడనిన

ఘనతరం బగుశిశిరర్తువునఁ జెలంగు

మాఖశుద్ధత్రయోదశీమందవార

మమితయోగ్యంబు నైయున్న దనిన సృపతి.

౬౨

ఉ॥ బంగరుకాగిదంబుల సృపాలకజాలముపేర “నిస్తులా

భంగశతాంగదంతిభటవాసమన్విత లోచు మీరు సా

రంగవరప్రదాయభిరామవివాహమహోత్సవంబుఁ జూ

డం గడువేడ్కతోడతఁ దటాలున రం”డని వ్రాసి పంపినన్

౬౩

క॥ శిరమున నిడుకొని మదిలోఁ

బరచూఁనందంబు నొంది పార్థివనివహం

బురుతరసత్వరగతితోఁ

గరితురగపదాతిరథనికాయాన్వితులై,

౬౪

ఉ॥ సేంధురబృంహితంబులు, విశేషరథాంగరవంబు; లుల్లన

త్సైంధవహేషితంబులు, పదాతిజనోన్నతసింహనాదముల్,

బంధురమై చెలంగ సతిభాసురలీలల వచ్చి రందఱున్

గంధర్వసైంధవాఁదిసురకాండము విస్మయ మంది చూడఁగన్ ౬౫

ప॥ అప్పుడు.

౬౬

క॥ ఋత్విగ్గణచిపుణాఁగమ

నాత్మతచణబుధులఁ బిల్చి క్షాపతివరుడున్

సత్వరమున ధీసంప

న్నత్వంబున శంకురార్పణముఁ జేయించెన్

మ॥ మఱువఁ డుష్టగభస్తి పూర్వసగరాశ్మోలిక బ్రవేశింపఁగా

వరసంధ్యాజవహోమకృత్కముల నిర్వర్తించి భూదేవతల్

వరమోత్సాహముతోఁ భగేశ్వరునిహృదం బంబరంబందు నుం

దర మొప్పన్ లిఖించి చేసిరి మహోద్దామస్వజాఁగోహమున్ ౬౭

శా॥ భేరితాడనపూర్వ మానిసిని భూభృద్భిన్నభద్రోచర

ద్వారాఁచక్ష్మణము నేసి; రప్పుడు సురవాతంబు భీతిల్లి “యీ

భేరిధ్వాన మి దేల పుట్టె” హరి డాఁ బేర్చేర దేవాఁవలిన్

‘రా ర మృం’ చన హేతు వేమి? మనపై రానేమొ కా యం చున్.

క॥ ఆరేయి తెల్లవారిస

శ్రీరమణున కర్పితముగ క్షితిపతి విమల

స్ఫారాంచితపడసయుత

సారాన్నం బిడియె సగృహస్మల కెల్లన్

20

క॥ ఆనాటిరాత్రి గడచిన

భానుం డుదయంబు నంద బాడబులను స

న్మానించి వారి గనుగొని

మానవనాథుండు వలికె మంజుల ఫణితిన్

21

శ॥ భూసురవర్షులార! నరభోజన నైదివివాహలగ్న మీ

వాసరమందె యానుగద! వైశమ మీరలు నిత్యకృత్యముల్

సేసి సభక్తిచిత్తు లయి శీఘ్రముగా ముటి దేవభూజులన్

జేసుక పుష్కరాంచితవిశేషమహూర్తము దస్సుకుండగాన్

22

క॥ రమకున్ శ్రీమద్వేంకట

రమణునకును బరిణయంబు భాగతమతు లై

భ్రమఁ జెందక సుముహూర్తం

బమలముగాఁ జూచి చేయుఁ డని యటమీఁదన్.

మ॥ వినతానందనవాహనంబుపయి నావిశ్వేశుఁ డైనట్టిశ్రీ

వనితానాథుని రామభూవిభుడు చెల్వం బొప్ప వేంచేయఁ జే

సిన నొప్పెన్; గనకాచలేంద్రవిలసచ్ఛృంగాగ్రమందున్ విక

ర్తనుఁ డావిర్భును మైనచందమున విభ్రాజిత్వభాభూతిచేన్.

మ॥ తిరువీదిన్ జనుచుండఁగా నపుడు సాధ్వీరత్నముల్ భక్తిచే
వరసీరాజసపాణిపద్మ లగుచున్ బ్రహ్మదముల్ మీఱు శ్రీ
హరిపైఁ బాడిరి మంగళారతులు నవ్యాఽమోదచూకందపు
ష్పరసాఽన్వాదసతుందిలాళివిలసద్ద్వింకారనాదంబులన్ 2౧

శౌ॥ మింటున్ జంటలు గట్టి దేవతలు స్వామిన్ జూత మన్నేడ్క వా
ల్లంటుల్ దంటగ వెంట నంటుకొని రాఁగా నిల్చి నద్భక్తితోఁ
గంటున్ తెప్పల నంట నీక ఖగరాట్సు, ంధాగ్రసంయాధుఁ డై
యుంటున్ జూచిరి కంటకాసురవిదారోదగ్రదోర్దండునిన్ 2౨

సీ॥ సరకరక్షోరాజవిరసవంబును జేసి
ధరణిభారముఁ బాఁచ నరుగునపుడు;
సురలకై మంథానధరణీధరోద్ధార
మును జేయు గృహతోడఁ జనినయపుడు
సాత్రాజితీశతవక్త్రనేత్రుడేవ
భూజంబుఁ గొని రాను బోయినపుడు;
గర్వాతిదుర్వారపూర్వగీర్వాణాఽలి
నెల్ల హింసింపఁగా నేగినపుడు;

శే॥ గీ॥ పూర్వకథలను బ్రతిరాట్సర్వభౌమ
వాహనాఽరూపుఁ డయ్యె నవ్వనరుహాక్షుఁ
డనుచు వినుచుందు మెప్పు; డీదినమునందు
మనము గన్నులఁ జూచితి మనుచు జనులు.

క॥ అతికుతుకాన్వితులై శ్రీ

పతిపదపంకజయుగంబు భాసురభక్తిన్

దతమతియుతులై సురసం

తతిరీతిని తెప్ప లిడక తప్పక చూడన్.

25

క॥ తిరువీదిన్ జని శ్రీహరి

తిరుగన్ జనుదేగ భూమిదేవాన్వితుఁడై

నరనాథుఁడు హితసరవర

పరివృత్తుఁడై యెదురుకొనఁగ భాస్వద్భక్తిన్.

26

మ॥ స్ఫురదప్రాపదదివ్యరత్నరుచులన్ భూమ్యంతరిక్షాష్టది

గ్భరితంబై తగుచల్పచప్పురమునన్ బాధోధిరాజన్యకూఁ

తురు నందంబుగ నుంచి వీధి జనుచున్ దోరంబుచని వచ్చుశ్రీ

హరిగన్గొంచు నదభ్రసంభ్రమమనీషాఽఽయత్తులై కడుకన్.

౨

క॥ “మీ రెవ్వ? రిచ్చటికి రాఁ

గారణ మది యేమి? జలధి కన్యామణి యీ

దారిని దిరువీదికి జను;

దారిని నిలువకయె మీరు నలగుఁ” డటన్నన్

౩

మ॥ భగవద్దాసు లిట్లనిరి.

౪

మ॥ తలఁగంగా నిటు వచ్చినారమె? సుభాధామానజాతంబురు

డ్విలనన్నేత్రిని బెండ్లి యాడుటకునై వేంచేసిరాఁడంజనా

చలశృంగాగ్రగుహావిహారుడు గనచ్చక్రాజ్ఞనోద్ధాముఁడన్

జలజారాతిహితేక్షణుండు; త్రిజగత్స్వమిన్ దగన్ జూడుఁడీ.

౫

ఉ॥ చూచినవారిపుణ్యమును జూచెద మం చనువారిభాగ్యమున్
జూచినవారిరూపములుఁ జూచినవారలకీర్తిసంపదల్
లోచనకర్ణరాడనలలోచను లబ్జభవుండు నాజగ
ల్లోచనుఁడున్ ద్విపంచశతలోచనుఁ డైన నుతింప శక్తులే;

౧౪

క॥ అని గనుక మీరె శ్రీహరి
పదములసన్నిధికి వచ్చి భాసురభక్తిన్
విదితముగ మొక్కి నిలిచిన
నదయుఁ డై వచ్చు; నేమిసంశయ మనినన్

౧౫

ప॥ రమాదేవిభక్తవరు లిట్లనిరి.

౧౬

దే॥ గీ॥ కావలసి యున్న నూచిన్నికన్నెకడకు
వారె వత్తురు; మే మెల నత్తు మచటి?
కెపుడు లక్ష్మీనిఁ జూతు మం చెదిరిచూచు
చుండి జా గేల? పిలుచుక రండు పొండు.

క॥ అనిసంతనె వా దేటికిఁ

బనిపడి వచ్చెదరు పెండ్లిప్రాయపుపడువై
నను మీరె యెత్తుకొని మా
వనజోదరుకడకు నపుడు వచ్చెద రనుచున్

తే॥ గీ॥ ఉభయవాదులు నీరీతి నొకరి కొకరు
వేడుకకునయి మాటల నాడికొనుచు
నమిశసంతోషచిత్తు లై యలరుచుండు
వేళఁ బలికిరి సిద్ధాంతవేదు లిట్లు

తే॥ గీ॥ లగ్న మొక రెండుగడియ లాలస్య మైన

లేను; మాటలఁ బ్రాద్దు నీలీల జలువ

వలదు; రామస్మృపాలకవరునిఁ బూజ

సేసి తోడుక పోదము శీఘ్ర మనిన.

౯౦

చ॥ పరిమళ మొప్పుగందవొడి పాణితలంబునఁ బూని శౌరిపై

సరసిజపాణిమేన జననంఘము నల్లెను; రామభూవరుం

డురుతరకాంచనాంచితమహోజ్జ్వలరాంకన మొప్పు కేశవుఁ

మురజముఖాదివాద్యములు మ్రోయఁగఁ దోడుక వచ్చి వేషుకన్ ౯౧

మ॥ ఘనవాహనోపలవేదికఁ జెలఁగుచొక్కం బైనజాబిల్లితా

లను నిర్మించినపెండ్లిపీటలను శ్రీలక్ష్మీహృషీకేశులన్

వినయం బొప్పఁగఁ బాంచరాత్రవిధులన్ వేంచేయఁగాఁ జేసి భ

ర్తనపీనాంబర యుగ్మ మిచ్చి మధుపర్కంబుఁ నమగ్నించెయు ౯౨

॥ రంగన్నణిగణఖచితా

భంగోత్పంగైకభవ్యభర్తమయం బా

మంగళసూత్రము నలమే

ల్కంగకుఁ గట్టించి రవు డమందపీఠిక

౯౩

తే॥ గీ॥ లలితలావణ్యముక్తాఫలంబులు దలఁ

బ్రాలు వోసినఁ గేశవపద్మపాణి

మూర్ధములఁ జూడ నొప్పెను, ముదముతోడ

సురలు మందారసుమవృష్టి గుంసి రనఁగ

౯౪

సీ॥ మంగళం బలమేలుమంగకు; మహితతు

రంగదభంగవిహంగునకును;

భృంగసన్నిభనీలశృంగారధమ్మిల్ల;

కంగజకోటిదివ్యాంగునకును;

గుండకోరకరదనేందువక్త్రుకు, లన

త్సందరక్షీరాభిమందిరునకు;

మందిరద్వికచారవిందకు; భాసురా

మందనిర్జ్వరబృందవందితునకు;

తే॥ సీ॥ సనుచు మంగళారాత్రిక లమితభక్తిఁ

గంతనిర్జితవిలసితాకుంతనాద

కలితకలకంఠులై మహాత్కంఠఘోషి

లలితకంఠులు వాడిరి యలఁత లేక

కం॥ మఱునాఁ డరుణుండు వరుణుని

శరణంబును జొచ్చె; సంత సంద్యావేళన్

సరవరుఁ డానందముతోఁ

గరదీపసహస్రచయము ఘనముగ వెలుంగన్

ఉ॥ అంబరచుంబితైకకలశాగ్రచిరత్నసురత్నకాంతితో

సంబరత్నదీధితుల నావలఁ ద్రోయఁగఁ జాలునట్టిది

వ్యాంబరజాలసంకలిత మై తనరారుప్రభాంతమందుఁ బి

తాంబరధారి నిందిరు నందము నొందఁగఁ జేర్చి వేడుకన్

మ॥ తిరువీదన్ జనుచుండఁగా నపుడు విస్తీర్ణప్రభోదగుఁజై

యరుణుండున్ నిజసప్తసప్తరథుఁడై యభ్రావరోహుండున్

ధరణీభాగమునఁ జరించు ననుచందం బొప్పె, భవ్యప్రభా
వరుగుస్యక్తర మేశ ధామము జనవ్రాతంబు వీక్షింపఁగన్

F

తే॥ గీ॥ తిరుగ శ్రీహరి వేంచేయ సరవరుండు

ధరణిసురులకు మఱునాఁడు పరమభక్తి

సరసమృష్టాన్నములు వెట్టి, చరమధరః

ధరదరీవివరమునకుఁ దరణి సనిస

FF

శా॥ సారక్షత్త్రసుజన్మకేతనకనచ్చామికరస్వచ్ఛవి

స్తారాంశుచ్ఛట లప్టదిక్కులను నాచ్ఛాదింపఁగా వేడ్కతో

సారధ్యావితరుక్మకుంభవిలసత్సందర్శ మాస్యందనం

బారోహింపఁగఁ జేసె నిందిరను దైత్యధ్వంసిన్ భక్తితోన్

G

ఆ॥ వె॥ స్యందనస్థుఁ డై నచక్రివి నేషించు

జనులు భువినిఁ దిరిగి జన్మ మెత్త;

రమృతపదముఁ గొందు; రానందమున నుండు

రందు కేమి సందియం బటంచు.

G

కం॥ దర్పకజననీజనకుల

కర్పించిరి సకలజనము లగణితభక్తి

గర్హగాఽరాత్రికలను

నేర్పునఁ గానుకలతోడ నిర్మలమతు లై

G

నీ॥ కంధిరాట్కన్యకాకలితపక్ష! పరాకు;

కర్పరసంహరికర! పరాకు;

పశువతినుతదివ్యపాదపద్మ! పరాకు;
 పన్నగారిధ్వజ! బహుపరాకు;
 జఠరాంతరాలుఠజ్జలజజాండ! పరాకు;
 స్మరశతకోటినుందర! పరాకు;
 పృషదశ్వభక్తభుక్ష్పింఛమాళి! పరాకు;
 సకలాఘవిషజాంగలిక! పరాకు;

తే॥ గీ॥ మిత్రశశినేత్ర! కర్పూరచిత్రనేత్ర!
 పత్తిరాజన్యకంఘాణ! వృత్రహరణ
 నీలనిభగాత్ర! నీలాఽవనీకశత్ర!
 బహుపరా కని మాగధుల్ పృస్తుతింప.

౧౦౩

సీ॥ రంభోర్వశీమేనకాఽంభోరుహాఽననాఽ
 సమవారసతులు లాన్యములు సలుప;
 నిత్యసూరంపమాన్నత్యగుణాఽధ్యై తా
 సద్వైష్ణవులు శ్రుతుల్ సదుపుమండ;
 మణిగణోజ్జ్వలవిభూషణభూషితాంగులై
 త్కూవరు లగ్నిభాగమునఁ జనఁగ;
 భేర్వాదివాద్యగంభీరరావంబులు
 కర్ణపేయముగ నాకసము ముట్ట;

తే॥ గీ॥ విమలకరదీపికాసహస్రములు సెలఁగ
 రామధరణీశసహితులై భూమిసురప
 రాఽదిసర్వజనంబులు మోదమునను
 రథముతోఁ గూడి తిరువీది రమణఁజనఁగ.

౧౦౪

తే॥ గీ॥ చక్రబాణంబు లలరెను “శక్తివైరి”
 చక్ర మీరేయి ధారుణీచక్ర మవియ
 శుక్రనిర్గతకీలోగ్రచక్రిచక్ర
 మమితచక్రంబు లై వచ్చె” ననుచు బొగడ.

౧౦౫

క॥ ఆకాశబాణములు సుర
 లోకసమీపమున కెగసె; లోలాత్మకు లై
 పాకద్విష్ణుఖవిబుధులు
 చీకా కై “ఝంక నేమి నేయుదు?” మనగన్

౧౦౬

తే॥ పెట్టగోవులు బాణముల్ బిరుసులు మొద
 లైన వన్నియు లంక యం చమరఁ జేసి
 సూత్రపుత్రిక సంజరీపుత్తురీతి
 నొనరఁ గావించి చిత్రభానుని రగుల్పు.

౧౦౭

చ॥ మును దశకంఠపూర్వరము మోదముతోఁ బృషదశ్వసూతి! పె
 గినుకఁ గృపీటయోనిశిఖఁ గీల్కొనఁ జేసినయట్లు వ్రేల్చిడిక్
 ఘనబహుళస్ఫులింగములు గప్పుచుఁ బుత్రిక వచ్చి వత్తికి
 గొనఁ దగిలించి పోవఁగ నకుంతత నేర్చిన నొక్కపెట్టునన్

౧౦౮

మ॥ స్ఫురదుర్విధరకందరంబులు హరిచ్చండాలశూర్పశ్రుతుల్
 కరమున్ భేదిలఁ జేయుచప్పుడుల నాకాశస్థలిన్ గప్పిదు
 స్తర మై తారలఁ దాకి రాలె ననుచందం బొప్పి నాశ్వరవృత్తన్
 సరసందోహము సూచుచుండ నపు డానక్షత్రబాణావళుల్

౧౦౯

తే॥ గీ॥ ఇవ్విభంబునఁ దిరువీది నేగి మఱల

సరుగుదేరఁగ మఱునాఁడు హరినిఁ దురగ

వాహనాఁరూఢుఁ గావించి వైభవమునఁ

బాఱువేటకుఁ గాంతారపథముఁ బట్టి.

౧౧౦

చ॥ చని మృగయావినోదమును సల్పి నిశీధినివేశ వచ్చుచో

వసరుహపాణినిన్నిధినివాసుని శ్రీతిరుమంగయాభు

రనియెడుచోరశేఖరుని సశ్వముమీఁదటఁ జేర్చి తస్కరుల్

సని హరిసర్వవస్తుచయనంగ్రహణంబును జేసి తెచ్చినన్

౧౧౧

తే॥ గీ॥ చామరాఽదికభూషణజాల మెల్ల

సంగ్రహించుక చోరులు సనినఁ; జిక్రి

లచ్చివాకిటిముందర వచ్చి నిల్చి

‘తలుపుఁ దెరువు’ మటంచును బలుకుటయును.

౧౧౨

సీ॥ “ఇందు రాఁ బని యేమి యీరేయి? మీ రెవ్వ?”

రన; “మీనరూపుఁ డీయనఘుఁ” డనిన;

“మీన మైన జలంబులోనె యుండు” నటన్నఁ;

“గచ్చపవేషుఁ డీఘనుఁ” డటన్నఁ;

“గచ్చపం బిలక్రిందఁ గాని యుండ” డటన్నఁ;

“గిరివర్షధరుఁ డైనహరి” యటన్నఁ;

“గిరి విపినంబులోఁ దిరుగు” నంచన; “నర

హరి” యన; “హరి యైన నద్రగుహనె;

తే॥ గీ॥ వామనుడు బిచ్చ మెత్తును; వరకుతారి

• యడవి కేగును; 'రా' జన నాకసమున;
హలి మహి డున్ను; బౌద్ధు డనన్యమతవర్తి;
'కలికి' యన్నను జిలుకలకొలికి గాదె".

౧౧౩

తే॥ గీ॥ అనిన "మృగయావిహారి యై యలసినాడు
తలుపుఁ దెరువుడి; హరియె; మీతలఁపులొని
కోర్కె లీడెర్చు" నన నొక్కకువలయాక్షి
వాకి లెడలించి హరికి నివాళి యిచ్చె.

౧౧౪

కం॥ ఘనమణికాంచనసింహాంబు

సనమున వరపాంచరాత్రశాస్త్రజ్ఞులు శ్రీ
వనితను హరి నుపవేశన

మొనరిచి హారతుల నిచ్చి రుత్సహముతో

౧౧౫

తే॥ గీ॥ అంత మఱునాట నవభృథం బాచరించి

పుష్పయాగంబు రాతిరి పొనగ నల్పి

భూరిదక్షిణ లమితముల్ భూసురులకు

నొసంగి భూపతి నిజకీర్తి నెనగఁ జేసె.

౧౧౬

కం॥ ప్రతివత్సర మిట్టులె శ్రీ

పతికల్యాణోత్సవంబు పార్థివవరుఁ డా

శ్రీతపస్సులుండు భక్తి

సతతము నొనరించుచుండు సంయమివర్యా!

౧౧౭

క॥ రామస్థపాలునిసోదరి

‘రామమ్మ’ యటంచుఁ గలదు; రాజితకీర్తి

సోమాంబుజభూవీలన

ద్భామామృతహైమధరవితానముఁ దెగడున్

౧౧౮

క॥ “అనసూయగుణగణంబుల

ననసూయయె యనఁగ వచ్చు; హరిపదయుగభ

క్తిని నల శబరియె సమ” యం

చనఁ దగురామమ్మతోడ నన్యులు సములే!

౧౧౯

క॥ తమ్ముఁ డగురామభూపరు

నమ్మానిని నూచి పలికె “నమ్మకడువునన్

నెమ్మిని మన ముదయించితి;

మిమ్మహి హరిసేవ సేసి యెసఁగితి వీవే.

౧౨౦

చ॥ ఘనమగుకీర్తివెన్నెలలు గాయ బుధాఽభిచకోరపాలి నిన్

వినుతి యెనర్చుచుండఁగను వేమఱు నే విని సంతసించి నీ

వనియెడునావతో భవమహార్ణవ మీదెద నంచు నున్నదా

నను; హరిసేవ సేయుటకు నాకు నుపాయము సెప్పవే” యనన్ ౧౨౧

౧౨౨

ప॥ అనిన రామభూపాలుండు.

క॥ “అక్కా! కేశవసేవకు

విక్కిలినిక సేమి గలదు? మే లగు మఱి నీ

విక్కడ హరినన్నిధిలో

నొక్కమహాగోపురంబు నొనరింపు” మనన్

౧౨౩

కం॥ శిల్పివరేణ్యుల నప్పుడె

పిల్పించి మహాజ్ఞులై కృష్ణకుతరఫణిరా

టకల్పమహాద్వారంబునఁ

గల్పించెను గోవురంబు ఘనతరభక్తిన్

౧౨౦

సీ॥ “ఆధారరహిత మియమరాఽలయ” మటంచు

ధాత వెట్టినపోటిస్తంభ మనఁగ;

“స్వామి నీక్షించఁగాఁ బ్రేమతో నేతెంచి

యలర నిల్చినహేమాచల” మనఁగ;

“నమరాశనఘటంబు నమసి జల్లున దిగ

జారెడిఘనసుధాధార” యనఁగ;

“మూరహరుభక్తాఽళిఁ బ్రోవంగ నిడినని

శ్రేయసాఽయతననిశ్చేణి” యనఁగ,

తే॥ గీ॥ శుభ్రతానిర్జితోజ్జ్వలాద్రభశార

దాద్రవిభ్రాజితాభ్రాఽవగాఽద్రదంతి

శుభ్రవారిజమహితసితాభ్రదీప్తి

గలమహాదగ్రగోవురం బలరుచుండె

౧౨౧

ప॥ అది మరియును దరుణతరణికిరణవిభవవిభాసమానానమానసాలభంబు

కాపుంజమంజులకరకంజకలితసిరాజనదీసికోజ్జ్వంభితశాతకుంభగంభీరశు

భస్తంభవిరాజితంబును; నక్షుద్రహర్యక్షతరక్షుమ్మగఖగజగతీరుహవి

త్రవిచిత్రితాపృతిభాసమానపృతిమావితానఖచితబాహ్యైడూకంబున

నదనబింబప్రతిబింబకరవిసులతరముకురబింబస్థగితచతురాఽశాంతర్భి

కాప్రదేశంబును; దదుపరి సమస్తదిగుంతరాశాంతరవికీర్యమాణహానిత
కాంతిచ్ఛటాసముదయసహితమరకతవ్రాతపరిచ్ఛన్నవలభిభాగంబును;
నిగన్నిగాయమానసగారాతిసీలోపలజాలరచితసలలితనాతాయనవితా
నంబును; నాంద్రతరళరచ్ఛంద్రచంద్రికోపమానవజ్రోపలసంఘటితనిశ్చే
ణీశ్చేణీయుతంబును; సంతతనిరీక్షణజనితవిస్మయానందకందళితబృం
దారకబృందహృదయారవిందాభ్రంకషశిఖరప్రకాశితంబును; సంభృత
గదాదండనిరర్గళబాహుర్గళశోభితజయవిజయపాలితబహిర్ద్వారోభయ
ప్రదేశంబును నైనయమ్మహాగోపురద్వారంబున శ్రీమదంజననగాగ్రం
జితం డగుశ్రీమద్వేంకటరమణుండు శ్రీమదలమేల్కంగాంగనాసహి
తంబుగా సకలజనబృందంబులున్ జూడ నీడోద్భవాధిపాయాడుం డై
తిరువీదిని వేంచేయుటకు నిర్గమించుసమయంబున; విభీషణగుణమణిగణ
భూషణుం డరిభీషణుం డైనతూముకులపయఃపారావారరాకానిశాక
రుం డగురామత్మాపాలుండు హస్తస్యస్తమంజులచామరప్రశస్తం
పాశ్వంబునఁ జనుచుండ; వందిబృందంబులు వందనంబులు సేయుచుఁ
వేత్రధరులు “వేత్రవతీభర్త! రతిస్వామి! బహుపరాకు! హెచ్చరి
యని కై వారంబులు సేయుచు సందడించుమందిని ముందర నద
చుండ; వారవనితాజనంబులు దమ కిచ్చుమెచ్చులకునై యచ్చరమ
కంటులరీతి హెచ్చుగాఁ దమకు వచ్చినటుల విచ్చలవిడి నటించు
యువజనంబుల సచ్చికబుచ్చికలు సేయుచు, బురోభాగంబునఁ
చుండ; జరమభాగంబున సందసుసందసనందనబృందారకాచార్యు
బలె వేదపారాయణంబు సలుపుచు శ్రీవైష్ణవబృందంబులు సనుచుండ
గవినికరంబు విద్యోతమానగద్యపద్యవచనరచనాచాతుర్యంబులు
పుచుండ; నారదతుంబురూపమానగాయకసముదయంబు తానమా

విధానంబుల గానంబు సేయుచుండఁ; బురజననివహంబులు స్వకీయసతీ
 యుతంబుగా తెప్పలు విప్పక తప్పక చూచుచు గుంపులుగుంపు లై
 నిలింపులసొంపు దీపింపఁ “దోరం బగునిమ్మహాద్వారగోపురంబునిర్మా
 ణం బొనర్చినవా రెవ్వరో!” యనిన; “సకలనృపాలమాళి యగురామ
 భూపాలుసహోదరియు, విబుధజనమందిరాళిందసుందరమందారాఽరా
 మ మృగురామమ్మ” యని యొకరి కొకరు చేతులన్ జూపుచు నరు
 దెంచునపుడు; భేరీధాంధణధంధణాఽయమానబంధురనినదంబు ను
 ధాఽంధఃపరిపంధిరాజులొకంబు విని భయభ్రాంతచైతన్య లగుచు “శక్ర
 యుతంబుగా నవక్రపరాక్రమంబున నక్రోధుం డై చక్రి మనమీఁదఁ
 జక్రప్రయోగంబు సేయం జనుదెంచెనో!” యని శంకాఽతంకసంక
 లితమానసు లగుచుండఁ; లెక్క సేయ నెవ్వరికి శక్త్యంబు గానియమ్మ
 హాసేవావైభవంబు, స్వర్ధామంబురీతి ఖచరాధిపపరివేష్టితంబు నై,
 గ్రహమండలంబుభాతి బుధశనైశ్చరయుక్తంబు నై, మానసకాసారం
 బుచెలుపునఁ గవివ చావైలక్షణ్యంబు నై, బదరికాఽశ్రమంబుచా
 డ్పున నరనారాయణప్రకాశితంబు నై, యయోధ్యానగరంబువోలె
 రామావనీపాలపరిపాలితంబు నై, నాగలొకంబువిధంబునఁ జక్రిప్రకాశి
 తంబు నై యుండె; నంతః—

౧౨౬

కం॥ గోపురవరమందిరఘన

గోపురకలశముల ముద్దుఁ గొనుచున్నవి; యా

గోపురశిఖరాగ్రము లవి

గో! పురమునఁ జెలఁగును; గనుఁగొను! మునితలకా!

౧౨౭

క॥ అని యివ్విధమున నారద
మునిగణచంద్రుడు విశేషమోదయుతుండై,
ఘనతర ఫణితిని శంభుడు
వినిపించిన విస్మయమున విని చనె స్వేచ్ఛన్.

౧౨

ఫ ల శ్రు తి

సీ॥ పాచీదిశాధీశ భాసురవిభవంబు,
స్వాహాసతీధర్మసదృశశుచిత,
ధర్మరాజనమానధర్మగుణావాప్తి,
పుణ్యజనాధిపాగణ్యశౌరభి,
మంభోధిరాజనయ్యిగంభీరభావంబు,
ప్రపదశ్వనంకాశపృథులబలము,
రాజరాజనిధానరాజమానధనంబు,
నార్యేశ్వరోజ్జ్వలావార్యకీర్తి,

తే॥ శ్రీమదలమేలుమంగాపరిణయ మిలను
వినినచదివినవ్రాసినజనుల కెల్ల
శ్రీనివాసుండు నిచ్చు విస్తీర్ణకరుణ
ననుచు సూతుండు శౌనకమునికిఁ జెప్పె.

౧౩

ఆ శ్వా సాం త ము

శా॥ సోమాస్తానుజకంతలుంతనశి తేషుప్రాంచదస్తాకన
ద్ధేమానర్హుః ప్రమణీగణప్రథితద్యేష్వాససందానితో
ద్దామజ్యోద్భవభూరిశబ్దభయపుత్రైర్వ్యగ్రశౌర్యాహిత
స్తోమాంహోయతహృత్సమూహసురరాట్ను తాత్రింఘ్రి
దివ్యాంబుజా! ౯

వ న మ యూ ర ము

అక్షరస్పృహక్షకృతహస్తివరరక్షా!

శిక్షితవివక్షనరసీరుహనిభాక్షా!

వృక్షచిరదక్షనత! శ్రీకలితవక్షా!

ఋక్షవిభులక్షణసమీరితకటాక్షా!

౧౩౧

౫ దశ్య ము

ఇది శ్రీరామచంద్రపదారవిందమరందరసాఽస్వాదనతుంది

లేందిందింరాయమానమాననతూమువంశక్షీరపారావార

రాకాసుధాకరరామక్షృపాలసుపుత్రపవిత్రచరి

త్రాక్షీణాంధ్రగీర్వాణచణరామచంద్రావనీ

పాలవిరచితశ్రీమదలమేలుమంగా

పరిణయం బనుమహాప్రబం

ధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము

సర్వంబు సంపూర్ణంబు